

ULUSLARARASI
KARA MÜRSEL ALP
ve
KOCAELİ TARİHİ
SEMPOZYUMU - II

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
KARA MÜRSEL ALP & HISTORY OF KOCAELİ - II

ÖZET KİTAPÇIĞI
(ABSTRACTS)

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

ULUSLARARASI KARA MÜRSEL ALP ve KOCAELİ TARİHİ SEMPOZYUMU - II

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
KARA MÜRSEL ALP & HISTORY OF KOCAELİ - II

3-4-5 Nisan 2015

WELLBORN LUXURY HOTEL / KOCAELİ

www.karamurselalpsempozyumu.com

Saygıdeğer Konuklarımız,

Geçtiğimiz yıl düzenlediğimiz Uluslararası Gazi Akça Koca Ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu ile Kocaeli tarihinde derin izler bırakmış ve kentin kimliğinin oluşmasında büyük katkı sağlamış şahsiyetleri gelecek kuşaklara aktarmak ve bu değerleri toplumun dimağında yeniden hak ettikleri yere getirmek azmiyle yola çıkmıştık.

Bilim çevrelerinden büyük takdir ve ilgi gören; hemşehrilerimiz tarafından da teveccühle karşılanan bu sempozyumdan bulduğumuz gayretle, Kocaeli Tarihi Sempozyumlarından 2'ncisini 3, 4 ve 5 Nisan 2015 tarihlerinde gerçekleştiriyoruz.

Bu yıl tarih sempozyumumuzun ana temasını ise Büyük Denizci ve Devlet Adamı Karamürsel Alp oluşturmakta. Kendi adını da verdiği Karamürsel ve yöresini fethederek, Osmanlı Devleti topraklarına katan ve geliştirdiği savaş gemisi modeliyle Marmara Denizi'ni Türk Gölü haline getirmiş olan Karamürsel Alp, böylece Bizans'ın denizler üzerindeki hakimiyetine son vermiştir. Bunun sonucu olarak da Osmanlı Devleti'nin kurulduğu ilk yıllardan itibaren İstanbul üzerinde bir baskı oluşturularak 1453'te yapılacak büyük fetih için de zemin oluşturulmaya başlanmıştır.

Bir yandan tarihimizde bu kadar önemli bir yere sahip olan Karamürsel Alp'in hayatı tarihçiler tarafından incelenirken diğer yandan da yaklaşık 5000 yıllık tarihi ile Büyük Roma İmparatorluğu'na başkentlik yapmış, defalarca yıkılıp adeta kendi küllerinden doğan Zümrüd-ü Anka Kuşu gibi yeniden inşa edilmiş olan Kocaeli'ni de, bütün boyutlarıyla incelemiş olacağız.

Şimdi kapılarımızı artık Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu'na açıyoruz. Bu sempozyum ile tarihin en önemli kentlerinden birisi olan ve bu önemini koruyup geleceğe çok daha güçlü bir şekilde hazırlanan Kocaeli'ni, pek çok yönü ile yakından tanıma fırsatı bulacak, maziden atıye olan bu seyahatte dikkat çekici anekdotlara ulaşacaksınız.

İbrahim KARAOSMANOĞLU
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı

Başkan / President

İbrahim KARAOSMANOĞLU
Büyükşehir Belediye Başkanı

Genel Koordinatör

General Coordinator

Doç. Dr. Tahir BÜYÜKAKIN

Düzenleme Kurulu

Organization Committee

Feyzullah OKUMUŞ

Prof. Dr. Haluk SELVİ

Doç. Dr. M. Bilal ÇELİK

Doç. Dr. İbrahim ŞİRİN

Dr. Ali YEŞİLDAL

Raşit FİDAN

Hayriye SÖZER

Volkan ŞENEL

Taner AKSOY

Alptekin CEVHERLİ

Resül NARİN

Bilim ve Danışma Kurulu Scientific and Advisory Board

Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU

Prof. Dr. Azmi ÖZCAN

Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT

Prof. Dr. Emre DÖLEN

Prof. Dr. Enis ŞAHİN

Prof. Dr. Enver KONUKÇU

Prof. Dr. Erhan AFYONCU

Prof. Dr. Halil İNALCIK

Prof. Dr. İdris BOSTAN

Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU

Prof. Dr. Mehmet ALPARGU

Prof. Dr. Mehmet BEŞİRLİ

Prof. Dr. Nedim İPEK

Prof. Dr. Nermin ERSOY

Prof. Dr. Osman KÖSE

Prof. Dr. Özer ERGENÇ

Prof. Dr. Sabahattin ÖZEL

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Prof. Dr. Osman AKANDERE

Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK

Doç. Dr. Ümit EKİN

Sempozyum Sekreterliği / Secretariat

Doç. Dr. M. Bilal ÇELİK (0 264 295 60 23)

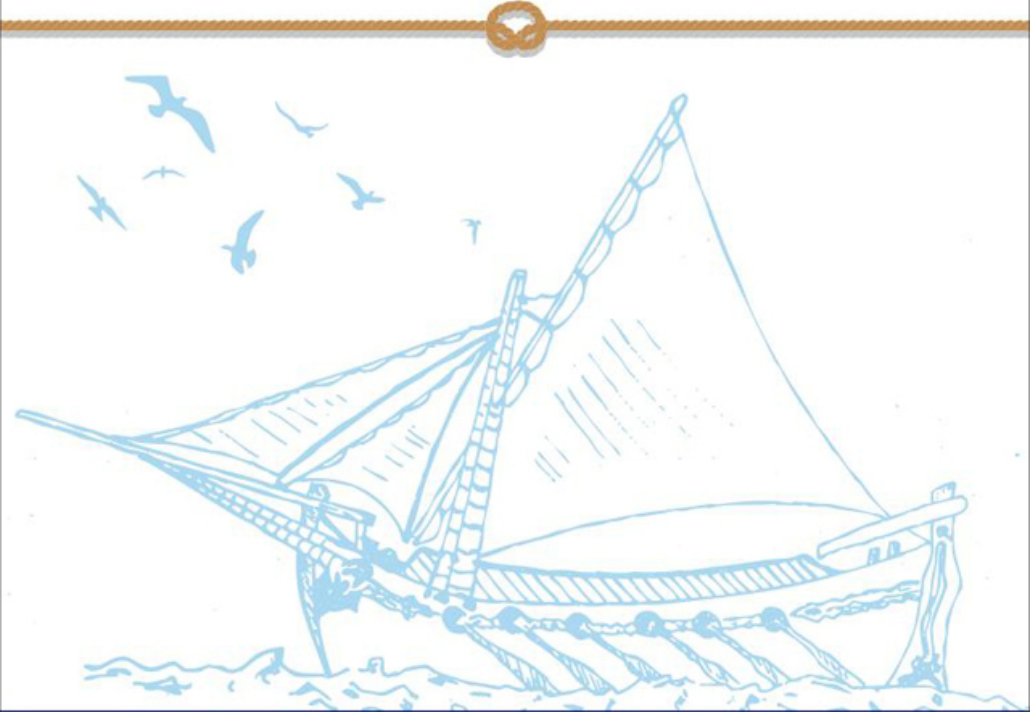
Resül NARİN (0 544 207 87 80)

Teknik Konular (Ulaşım, Konaklama vb) Technical Issues (Transportation, Accommodation Etc.)

Burçin TİMAÇ (0 262 322 18 74-2447)

Ali Kemal SANCAK (0 544 529 66 00)

ÖZETLER ABSTRACTS

BİTHYNİA'DAN YANSIYAN SAKLI İZLER: KOCAELİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN BİRKAÇ KÜLT ANITI

Prof. Dr. Engin BEKSAÇ
Öğr. Gör. Şule Nurengin BEKSAÇ
Trakya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 09:00 - 09:15

Kocaeli ve çevresi Kuzey Batı Anadolu üzerinde en erken süreçlerden beri önemli bir iskan bölgesi olmuş ve değişik erken kültürler ve eski insan topluluklarının faaliyet gösterdiği bir alan olarak dikkat çekmiştir.

Kocaeli ve çevresinde bulunan birkaç Antik Dönem Kült Anıtı'nın Trakya ve Kuzeybatı Anadolu ve çevre kültürlerin arkeolojik ve manevi bütünlüğünde değerlendirilmesi ve gerçeğinin belirlenmesi.

NİKAİA KENTİ VE DİONYOSOS KÜLTÜ

Doç. Dr. Hülya BOYANA
Ankara Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Bithynia kuzeyde Karadeniz (Pontus Euxenios), batıda Çanakkale Boğazı (Hellespontos), İstanbul Boğazı (Bosphoros) ve Kocaçay (Rhyndakos), güneyde Sakarya Boğazı (Sangarios) ile sınırlanmış, Anadolu'nun kuzeybatısında bulunan bir bölgedir. Nikaia, Bithynia bölgesine başkentlik etmiş, Roma imparatorlarının kült beçliliğini yapmış ve önemli konaklama yeri olma özelliğini göstermiş bir kenttir.

Nikaia, konumu nedeni ile uzun yıllar askerî ve ticari önemini korumuştur. Kara ve deniz yolları ile çevre kentlerine ulaşımı sağlayan bir kavşak noktası olmuştur. Nikaia adlı bir su perisinden adını alan kentin dört adet giriş kapısı vardır. Bu kapıların

friz ve arşitravlarında Hadrianus devri yazıtının ikinci satırında kentin Dionysos ve Herakles soyundan geldiği yazılmaktadır. Bu bildiride Nikaia kentinin kurucusu olarak bilinen Tanrı Dionysos'u ele almaya çalışacağız. Kurucu Tanrı Dionysos hakkında bilgi verdikten sonra, kentte Dionysos kültürüne ait mezar yazıtlarını ve darp edilen sikkeler üzerinde Dionysos tasvirlerini incelemeye çalışacağız.

Nikaia'nın bilinen en eski adı, bağı ve sarmaşığı bol anlamına gelen Helicore'dir. Bu bildirimizde şarap ve bitkilerin tanrısı Dionysos'un bağı ve sarmaşığı bol olan Nikaia'da kültürünü araştırmaya çalışacağız.

KARAMÜRSEL'DE (BITHYNIA) BİR ANTİK KIYI YERLEŞİMİ: PRINETOS / PREIETOS

Yrd. Doç. Dr. Bülent ÖZTÜRK
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 09:30 - 09:45

Günümüzde Kocaeli'nin Karamürsel ilçesi sınırları içinde yer alan Prainetos/Preietos antik yerleşimi, Antik Çağ'da Bithynia coğrafi bölgesinin batısında, ufak bir kıyı yerleşimidir. Yerleşimin adının Preietos adındaki yerel bir tanrıdan (Theos Preietos) geldiği ve burada tanrı adına kutsal bir alan bulunduğu rivayet edilir. Gerek modern yapılaşmanın yok edici etkileri gerekse bölgede sistemli bir yüzey araştırması yapılmadığından, antik yerleşimden günümüze ulaşan mimari bir yapı kalıntısına henüz rastlanamamıştır. İlk olarak Fenikeliler tarafından bir koloni olarak kurulduğu düşünülen kent, Byzantion/Constantinopolis-Nikomedea-Nikaia gibi üç önemli büyük kentin çizdiği üçgenin ortasında stratejik bir konuma sahip görünür. Yerleşimin Roma Dönemi tarihini yansıtan en önemli belgeler, Karamürsel ve Gölcük çevresinde bulunan, M.S. I.-III. yüzyıllara ait birçok lahit, mezar taşı ve bunların üzerlerindeki Hellence yazıtlardır. Bunlardan en önemlisi Gölcük'ten Karamürsel'e doğru deniz kıyısı boyunca gidilirken, Halidere ile Ulaş Köyleri arasında Konca/Gonca denen mevkide, Roma Dönemi'nden kalma bir lahittir. Mezar yazıtında Poedoneis ile Tatia'nın mezarı yaşarken kendilerine yaptırdıkları yazmaktadır. Karamürsel çevresinde bulunan Roma Dönemi'ne ait diğer mezar taşlarından tespit edilen mezar sahiplerinden

bazılarının isimleri şu şekildedir: Lolli ve Maximus, Lyka, Diogenes. M.S. V. yüzyılda bir emporion, yani ticaret merkezi olduğu aktarılan bu küçük kent/kasaba, varlığını ve önemini XI. yüzyıla kadar korumuştur. Bizans İmparatoru VII. Constantinus'un ölümünden kısa bir süre önce, M.S. 959'da Nikaia'ya giderken burada konakladığı bir kaynaktan aktarılır. M.S. IX.-XI. yüzyıllara ait birkaç kurşun mühürde, Prainetos'un adı ve kentte o dönem görev yapan piskoposlarının adlarına rastlanması, yerleşimin bu dönemdeki dinsel önemine dikkat çekmektedir.

VALİ PLİNİUS`UN MEKTUPLARI IŞIĞINDA BİTİNYA BÖLGESİ VE KOCAELİ

Yrd. Doç. Dr. Özlem GENÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Asıl adı Publius Caecilius Secundus olan Plinius, miladi 61-62 yıllarında Kuzey İtalya`da, varlıklı bir ailenin üyesi olarak dünyaya gelmiş, aynı adlı dayısının isteği üzerine Plinius ismini almıştır. Çeşitli kamu görevlerinden sonra Roma İmparatoru Trajan (98-117) döneminde, Kuzeybatı Anadolu`yu kapsayan Bitinya bölgesine vali olarak atanmıştır. Kocaeli de bu bölgenin sınırları içerisindeydi. Kocaeli kentinin Antikçağ`daki adı Nicomedia`dır ve bu ad kenti yeniden inşa eden Bitinya Kralı I. Nicomedes tarafından M.Ö. 264 yılında verilmiştir. Daha sonra M.S. 286 yılında Roma İmparatoru Diocletian tarafından Roma İmparatorluğu`nun doğu başkenti ilan edilen Nicomedia`nın bu özelliği 330 yılına kadar devam etmiştir. Plinius`un Bitinya`ya atanmasının sebebi bölgenin dönemin sorunlu bölgelerinden biri olmasıdır ve İmparator Trajan, Plinius`tan bu sorunlarla ilgilenmesini istemiştir. Bu konunun ele alınmasının sebebi vali Plinius`un gençlik yıllarında başladığı mektup yazma âdetini burada da sürdürmesi, dönemin yöneticilerine ve önde gelen kişilere yazılmış, onlarca mektuptan oluşan zengin bir koleksiyonu bugüne miras bırakmasıdır. İçerik açısından bakıldığında ise Plinius buradaki görevi sırasında yazdığı mektuplarla günlük hayata, Anadolu ve Roma tarihine ışık tutmaktadır. Ayrıca bu mektuplar Hristiyanlık`ın ilk yıllarının nasıl yaşandığını, ne gibi zorluklarla karşılaşıldığını da gözler önüne sermektedir.

Bu sebeple Hristiyanlık tarihi için de son derece önemlidirler. Mektupların bizi ilgilendiren kısmı vali Plinius`un, çok geniş olmamakla birlikte, Kocaeli kentinden de bahsediyor olmasıdır. Bildirimizde aslı Latince olan bu mektuplarda şehir ile ilgili verilen bilgiler değerlendirilerek Kocaeli tarihine katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

BİZANS DÖNEMİNDE KOCAELİ YARIMADASI

Prof. Dr. Mustafa DAŞ
Dokuz Eylül Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 09:00 - 09:15

Bizans olarak adlandırdığımız imparatorluk ve uygarlık en nihayetinde Eski Roma'nın tarihî süreç içerisinde değişim ve dönüşüm yaşaması sonrasında doğmuştur. Hristiyanlık inancı, Roma devlet geleneği, Grek dili ve kültürünün sentezi Bizans'ı ortaya çıkarmıştır. Bu sentezin oluşum sürecinde gelişen olaylardan Kocaeli Yarımadası da oldukça etkilenmiş olmalıdır. Başta İzmit (Nikomedia) olmak üzere Kocaeli Yarımadası'ndaki kent ve yerleşim yerlerinin Hristiyanlık dönemindeki durumları, bu kent ve yerleşim yerlerinin Bizans zamanındaki idari, demografik, sosyal ve ekonomik yapıları çalışmada genel özellikleriyle işlenecektir. Türk fetihleri öncesinde Kocaeli Yarımadası'ndaki idari, askerî, dinî, etnik, sosyal ve ekonomik durum aydınlatılarak, Bizans'tan Türk yönetimine nasıl bir Kocaeli devralındığı konusunda bulunan araştırma sonuçları hazırlanacak olan sempozyum bildirisinde işlenecektir.

SAKARYA BOYUNDA BİZANS-TÜRK MÜCADELESİNDE ÖNEMLİ BİR GEÇİT: MALAGİNA

Doç. Dr. Murat KEÇİŞ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 09:00 - 09:15

Malagina, Roma ve daha sonra Bizans İmparatorluğu döneminde başkent Konstantinopolis'ten Anadolu'ya devam eden tarihî yol üzerinde bulunmasından dolayı, verimli Bitinya Eyaleti'nin önemli kentlerinden biriydi. Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleymanşah döneminde (1077/1078-1086) İznik'te yerleşmiş olan Türklerin Malagina üzerinden Üsküdar'a kadar akınlar düzenledikleri bilinmektedir. Fakat I. Haçlı Seferi sırasında 19 Haziran 1097 tarihinde Türkiye Selçukluları, Haçlı taarruzu karşısında İznik ve bütün Bitinya Eyaleti'ni Bizans İmparatorluğu'na terk ederek Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmek zorunda kalmışlardır. Özellikle 17 Eylül 1176 yılında meydana gelen Miryokefalon Savaşı'ndan sonra Selçuklular Sakarya hattını aşarak verimli Bizans topraklarına doğru mevsimlik akınlarda bulunmuştur. Fakat Bitinya Eyaleti tüm XIII. yüzyıl boyunca tamamen Bizanslı olarak kalmayı başarmıştır. Osmanlı Türkleri Söğüt'te ortaya çıkarak Bizans üzerine akınlar düzenlemeye başladıklarında Malagina jeo-stratejik açıdan daha da önem kazanmıştır. Sakarya Nehri vadisinde yer alan Malagina, ilk dönem Bizans-Osmanlı mücadelesinde önemli bir geçit noktası durumuna gelmiştir.

Sencer Şahin'in, Clive Foss'un, Ian Booth'un ve Dimitri Korobeinikov'un yaptığı araştırmalarda Malagina'nın yeri ve ilk Osmanlı fetihleri açısından önemi ortaya konmaya çalışılmış olsa da bu konu üzerinde halen bilinmeyen noktalar bulunmaktadır. Bu açıdan Malagina'nın yerinin tam olarak tespit edilmesi ve tarihî süreçte oynadığı rolün ortaya konması, Kocaeli Yarımadası'nın Osmanlılar tarafından fethini anlamamıza katkı sağlayacaktır. Dönemin en önemli Bizans kaynağı Pahimeres'te bölgenin askerî örgütlenmesi hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Bildirimizde, Bizans İmparatorluğu döneminde metropolitliğe kadar yükselen ve İznik ile İzmit arasında önemli bir geçit noktası teşkil eden Malagina hakkında mevcut bilgilerimizi gözden geçirerek bazı yorumlarda bulunulacaktır.

KOCAELİ ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ YAZITLAR CORPUS'U

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK

Marmara Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Yazıtlar bir kentin tarihiyle ilgili önemli bilgileri günümüze aktaran birinci elden çok önemli kaynak grubu olup Kocaeli ve çevresinde bulunmuş yazıtlar, kısmen de olsa Nikomedeia antik kentinin tarihini aydınlatmaktadır. Nikomedeia ile ilgili ilk epigrafik çalışmalar XVIII. yüzyılda başlamıştır. Kentle ilgili kapsamlı epigrafik çalışmalar ilk olarak F. K. Dörner ve ardından ise S. Şahin tarafından gerçekleştirilmiştir. Nikomedeia yazıtlarına ilişkin en son ve kapsamlı yayın F. K. Dörner tarafından derlenerek 1978 yılında yayımlanmış Tituli Asia Minoris'in IV. Cilt 1. Bandı Peninsula Bithynica'dır. Burada daha önce yayımlanmış yazıtlar ile yeni yazıtlar bir araya getirilerek, bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bu tarihten sonra Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nden yazıtlara ilişkin münferit bir-iki yayın gerçekleştirilmiştir. Tituli Asia Minoris'in IV.1. yayınının üzerinden yaklaşık 35 yılı aşkın bir süre geçmiş olup bu süre zarfında müzeye birçok yeni yazıt gelmiştir. Söz konusu bu yeni yazıtlarla kentin tarihine ilişkin bilgilerimizin artacağı aşikârdır. Bu nedenle kent tarihine ilişkin anılan eksikliği bir nebze olsun giderebilmek ve yeni yazıtların ışığında kentin tarihini yeniden değerlendirebilmek amacıyla Müze Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınıp tarafımızdan bir corpus çalışması başlatılmıştır.

ANTİK KAYNAKLAR IŞIĞINDA ESKİÇAĞDA NİKOMEDİA (=İZMİT) VE CİVARINI ETKİLEYEN DEPREMLER

Yrd. Doç. Dr. Kamil DOĞANCI

Uludağ Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

TURGUT REİS SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Bugün olduğu gibi eskiçağda da Nikomedia (=İzmit) ve çevresinde sık sık depremler

olmuş ve bu depremler önemli can ve mal kayıplarına yol açmıştır. Bu nedenle eskiçağ yazarları eserlerinde sık sık bu depremlerden bahsetmişlerdir. Epigrafik ve nümismatik buluntular da depremler hakkında bilgi veren diğer kaynak gruplarıdır. Çalışmamızda asıl olarak dönem hakkında bilgi veren birinci el kaynaklar kullanılacaktır.

Eskiçağda Nikomedia ve çevresinde büyüklükleri değişen çok sayıda deprem meydana geldiğini antik kaynaklardan öğreniyoruz. Bu depremlerin bazıları hakkında çok ayrıntılı bilgilere sahibiz. Ancak bir kısmı hakkında sadece bir cümlelik kayıtlar bulabiliyoruz. Kaynaklarda ayrıntılı olarak bahsedilen depremlerin can ve mal kayıplarına neden olan büyük depremler olduğunu söyleyebiliriz.

M.Ö. 427'de Perinthus'da (=Marmara Ereğlisi) meydana gelen deprem, coğrafi yakınlığından dolayı Nikomedia'yı da etkilemiş olmalıdır. Ancak ne ölçüde etkilediği konusunda maalesef elimizde yeterli bilgi bulunmuyor. M.Ö. 360'da Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'nin batısında etkili olan deprem tüm Marmara Bölgesi'ni etkilemiş olmalıdır. M.Ö. 287'de Trakya'da meydana gelen deprem Çanakkale ve Balıkesir yörelerini de etkilemiştir.

Milattan sonraki tarihlerde meydana gelen depremler hakkında daha ayrıntılı bilgilere sahibiz. Bunun en önemli nedeni bu dönemde kayıtların çoğalmasıdır. M.S. 120'de Nikomedia'da meydana gelen deprem tüm Bithynia bölgesinde ağır hasara yol açmıştır. Antik kayıtlarda bu depremden birçok kez bahsedilmesi de depremin yıkıcılığı hakkında önemli ipuçları verir. Yine M.S. 358, 362 ve 368 depremleri hakkında da ayrıntılı bilgilere sahibiz. Özellikle antik kaynaklar M.S. 358'deki depremde Nikomedia'da yüz binden fazla insanın hayatını kaybettiğini belirtmektedirler. Belki bu rakam o zaman için çok abartılı gelebilir; ama bize depremin yıkıcılığı ve insanların içine düştüğü dehşeti göstermesi açısından önemlidir.

Bu çalışma geçmişteki depremlerden yola çıkarak günümüzde ve gelecekte meydana gelebilecek depremler için diğer bilim dallarına en azından periyodik aralık belirlemede ışık tutabilecek nitelikte olacaktır.

HEREKE KALESİ KAZISI VE KOCAELİ'DE BİR SUALTI KEŞFİNE DAİR

Rıdvan GÖLCÜK

Kocaeli Müzesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 09:45 - 10:00

Kocaeli İli, Körfez İlçesi, Hereke Beldesi'nde bulunan Hereke Kalesi İstanbul İl Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 26/10/2000 tarih ve 5842 sayılı kararı ile tescil edilmiş ancak yüzde beşlik bir bölümünün ayakta kaldığı kale hakkında bugüne kadar herhangi bir arkeolojik çalışma yapılmamıştı. Kale hakkındaki bilgilerimiz daha çok 16. yüzyıl gezginlerinin önemli ancak kısa tespitlerine ve aynı yüzyıla dayanan bir minyatüre dayanmaktaydı. Bu durumda Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 31.05.2011 tarih ve 114910 sayılı onayları ile 31.05.2011 Kocaeli Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda kale üzerinde bulunan ve muvafakat alınan alanların yüzey temizliği yapılarak kazıya başlanılmıştı. 2011 yılı yaz dönemi boyunca kazı çalışmalarına daha ziyade gerek kullanılan malzeme gerekse işçilik açısından bizi kalenin en arkaik dönemine götüren, yapıldığı çağ sonrası üslubunu değiştirecek bir onarım geçirmedeği görülen, doğu burcunun kuzey ve güneyinde devam edilmiştir.

Bu kısa kazı sırasında ortaya çıkan veriler ile kalenin yapım tekniği, mimari şekillenışı, dönemin sosyo-ekonomik durumu, kalede askerlerin serbest zaman değerlendirışı ve kalenin 20. yüzyıl ilk yarısında gördüğü ilginç bir kullanıma kadar birçok yeni bilgiye ulaşılmıştır. Bildiri kapsamında arkeolojik buluntular ve yapılan bu çalışmalar konu edilecektir.

Bir Sualtı Keşfi

Yanı sıra aynı bildiri kapsamında Kocaeli'nin Karadeniz sahillerinde Kocaeli Müze Müdürlüğü'nce yürütülen araştırmalar sonucu, sualtında 2014 yılının son çeyreğinde keşfedilen Osmanlı Dönemi'ne ait bir batık tespiti de değerlendirilecektir. İskeletin büyük oranda korunduğu bu batığı tanımlayabilmek ve sualtı kazısına başlanabilmek adına çeşitli defalar bölgeye dalışlar gerçekleştirilmiştir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, 2015 yılında yürütülmesi planlanan çalışmalar ile Karadeniz deniz arkeolojisi ve Osmanlı Dönemi deniz arkeolojisinde ilklerin yaşanacağı bir çalışma olacaktır. Bu çalışmanın niçin çok önemli olduğu, deniz arkeolojisindeki yeri ve hangi metotlar ile çalışmanın planlandığı veriler eşliğinde sunulacaktır.

KOCAELİ SUYOLLARI

Taner AKSOY

Kocaeli Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

TURGUT REİS SALONU

SAAT: 09:45 - 10:00

Su her zaman yaşamın ana unsurlarından biri olmuş, bu nedenle ilk çağlardan günümüze kadar hayatın ve uygarlıkların temelini oluşturmuştur. İlkel topluluklar su ihtiyaçlarını karşılamak için doğal kaynaklardan yararlanmış ve bu kaynaklara yakın yaşamışlardır. Yerleşik hayata geçiş, nüfus artışı, tarımsal faaliyetler gibi gelişmelerle beraber suya olan ihtiyaç artmıştır. Suyu daha verimli kullanabilmek için kontrol etme zorunluluğu, ilk su yapılarının inşasını sağlamıştır.

Asya ile Avrupa'nın birleştiği stratejik bir noktada yer alan Kocaeli bölgesinin tatlı su kaynaklarının zenginliği, doğal fauna flora çeşitliliği nedenleriyle binlerce yıldır yerleşim alanı olarak seçildiği bilinmektedir. Kocaeli ve çevresinin en eski bilinen yerleşim alanları Karamürsel Valide Köprü Höyüğü ve Derince Çenedağ arkeolojik alanıdır. Bu alanlar bilimsel olarak detaylı incelenip arkeolojik kazıları gerçekleştirilirse Kocaeli tarihi için yeni bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır. Tarihi devirlerde karşımıza Başiskele'de çıkan ve İ.Ö. 712'de kurulduğu belirtilen Astakos ile bugünkü Orhan Mahallesi merkezli tüm İzmit'i içine alan İ.Ö. 264 yılında kurulduğu belirtilen Nikomedeia kentleri gelişimlerini su yapılarına borçludur. Astakos antik kentinde tespit edilen su kanalının yapısal özellikleri ve ölçüleri incelendiğinde, Roma devrine ait olduğu ve 50.000 kişinin su ihtiyacını karşılayabilecek kapasitede olduğu düşünülmektedir. Nikomedeia kentine ait tespit edilen dört suyolunun ise kentte 200.000 kişinin su ihtiyacını karşılayacak su kapasitesine sahip olduğu hesaplanmıştır.

Nikomedeia (İzmit) İ.Ö. 264 yılında kurulmuştur. Esas gelişimini, başka bir ifade ile en büyük nüfusa ve sınırlara ulaşmasını ve anıtsal yapılara sahip olmasını İ.S. 1-2 yüzyıl ve 4. yüzyıl başında yaşamıştır. Gelişen nüfusa ve ihtiyaca cevap verebilmek için kentte gelişmiş su mühendisliği kullanılarak toplam dört adet su yolu inşa edilmiştir. Bu su yollarının bir tanesi kaplı (basıncılı), üç âdeti açık (basıncsız) suyoludur. Nikomedeia (İzmit) su yolları üzerinde toplam 23 su köprüsü (Aquadukt) tespit edilmiştir. Daha sonraki yüzyıllarda bu su yolları onararak sürekli kullanılmıştır.

Roma devrinde büyük bir metropol olan Nikomedeia şehri dışında, Kartepe ilçesi Derbent sınırlarında gelişmiş bir su yolu mevcuttur. Bu gün su sarnıcı ve su kanalları kalıntıları mevcuttur. Gölcük Halidere'de muhtemelen Konca merkezine su taşıyan Ortaçağ dönemi ait su kanalları mevcuttur.

Kocaeli sınırlarında bahsi geçen ve büyük bir kısmı İzmit sınırlarında kalan su yolu kalıntıları ve anıtsal su köprülerinin büyük çoğunluğu sağlamdır. Ancak kullanım dışı kaldıklarından her geçen gün bozulmakta ve yıkılmaktadırlar. Bu nedenle acilen onararak, kent turizmine kazandırılması ve gelecek yüzyıllara kalması sağlanmalıdır.

TÜRKİYE'DE EREĞLİ ADLI YERLEŞMELER: KARAMÜRSEL EREĞLİSİ

Prof. Dr. Metin TUNCEL

İstanbul Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 09:00 - 09:15

Türkiye coğrafyasında yer isimlerinin bazıları tektir. Örneğin Antalya, İzmir, İzmit... vs, tek olan coğrafi yer adlarıdır. Bazı yer adları ise ülke sathında birden fazla yerde tekrarlanır: Örneğin, Karahisar'lar (en tanınmışları Afyonkarahisar ve Şebinkarahisar olmak üzere otuzdan fazla yerde), Lâdik'ler (Samsun Lâdik'i, Konya Lâdik'i, Denizli Lâdik'i ... vs. gibi), Koçhisar'lar (Mardin Koçhisar'ı, Çankırı Koçhisar'ı, Sivas Koçhisar'ı ve Şerefli Koçhisar vs. gibi) bu örneklerden ilk akla gelenlerdir.

Bu bildirinin konusu olan Ereğli adlı yerleşmeler de Türkiye'de birden fazla yerde karşımıza çıkan coğrafi isimlerdir. Ereğli ismi, Eskiçağ'da Herakles adına kurulan ve Herakleia adı verilmiş olan yerlerin Türk Dünyası'ndaki Türkçeleştirilmiş şeklidir. Bu çok sayıda bulunan ve şimdiye kadar Türkiye sınırları içinde, altı tanesini saptayabildiğimiz Ereğli'leri birbirinden ayırmak için Karadeniz Ereğli'si, Konya Ereğli'si, Şarköy Ereğli'si (buranın adlı sonradan daha fazla değişikliğe uğrayarak Eriklice şekline dönüşmüştür), Marmara Ereğli'si gibi bulundukları coğrafi bölgenin veya yörenin adıyla adlandırılmışlardır. Bu saydıklarımız dışındaki bir başka Ereğli ise, sempozyumumuzun konusu olan Kocaeli sınırları içinde bulunan Karamürsel Ereğli'sidir.

Bildirimizde yukarda sözü edilen Ereğli'lerden de bahsettikten sonra asıl konumuz olan Karamürsel Ereğli'sine tarihî coğrafya bakış açısıyla değinilecek ve günümüzde bu yerleşmenin iki parça halinde bulunduğu, İzmit Körfezi kıyısında eskiden Ereğli-i Zîr (günümüzde Güzelyalı) denilen kesimden ve bundan 1,5 km. kadar içeride ve daha yüksekte bulunan eski Ereğli-i Bâlâ (günümüzde Tepeköy denilen yer)'dan söz edilecektir.

20. YÜZYIL BAŞLARINDA İZMİT SANCAĞI'NDA TÜTÜN ÜRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SIKINTILAR VE TÜTÜN KAÇAKÇILIĞI

Yrd. Doç. Dr. Serdar ÖSEN

Karabük Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 09:45 - 10:00

XV. yüzyıl sonuna kadar sadece Amerika kıtasında yerliler tarafından kullanılan ve kendilerine yetecek şekilde üretimi yapılan tütün, Amerika'nın keşfedilmesi ile birlikte Avrupa tarafından tanınmaya başlamıştır. Osmanlı ülkesine ise, XVI. yüzyılın sonlarında İngilizler tarafından getirilmiştir. Tarımına ilk olarak Yenice ve İskeçe taraflarında başladığı kabul görmekle birlikte ilerleyen yüzyıllarda İzmit Sancağı'nda Osmanlı Devleti'nde tütün üretimi yapılan önemli bölgelerden birisi haline gelmiştir.

1881 yılında Düyun-ı Umumiye İdaresinin kurulması ve bu idarenin en önemli gelir kaynaklarından birisi olan tütün gelirlerinin daha sonra kurulan Reji İdaresince kontrol edilmeye başlanması tütün üreticileri ve tüketicileri için tütün ekimi ve ticaretinin kısıtlanması ve sonu kaçakçılık ve ölümlere varan bir takım sorunların yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Türk halkının hafızasında önemli bir yer tutan bu sorunlar İzmit Sancağı örneğinde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

HAÇLI SEFERLERİ GÜZERGÂHINDA BİR DURAK: İZMİT (NİCOMEDIA)

Prof. Dr. Altan ÇETİN

Yrd. Doç. Dr. Galip ÇAĞ

Gazi Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

TURGUT REİS SALONU

SAAT: 09:15 - 09:30

Haçlı Seferleri dinî ve maddî insiyaklarla batının doğuyla göğüs göğşe geldiği savaşlardır. Medeniyetlerin çarpıştığı savaş, kargaşalık ve yıkım asırları. Güneşe sahip olma idealine kutsalın yaftalandığı yeryüzünü ifsat devirleri. Bu ve benzeri daha binlerce ibareyle tarif edilebilecek olan Haçlı seferleri hususen her iki dünyanın (doğu-batı) genelde ise dünya tarihinde fevkalade mühim neticeleri müncer olmuştur. Bu seferler doğulu bakış açısıyla batı "öteki" olarak algılanarak yorumlandığında Müslümanlar üzerine tasallut eden sâlibin uzun süreli temerrüdüdür. Bu bakımdan bu seferler İslâm tarihinin çok önemli bir devresini teşkil eder.

İşte bu önemli süreçte seferlerin Küçük Asya ayağı birçok Anadolu kentinin tarihini derinden etkiledi. Gerek şehir ve halkına verilen zararlar gerekse de o güne dek tarih sahnesinde olmayan bahsi geçen güzergâh şehirlerinin bir anda tarihin ilgi alanına girmesine de vesile oldu. Bu şehirlerden biri de o dönemde Bizans merkezine giden yolda mühim bir durak olan İzmit şehridir. I. ve II. Haçlı Seferlerinden ciddi manada etkilenen ve işgal de edilen şehre dair bu süreçte yaşananlar tarih araştırmaları açısından günümüze dek ihmal edilmiştir.

Bu çalışma İzmit (Nicomedia) şehrinin Haçlı Seferleri sırasındaki durum ve konumunu ortaya koymaya çalışırken şehrin tarihindeki bu önemli süreci münferit bir çalışma olarak sunmaya gayret edecektir.

KARAMÜRSEL VE ÇEVRESİ

Prof. Dr. Enver KONUKÇU

Atatürk Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

KARA MÜRSEL ALP SALONU

SAAT: 10:40 - 10:55

Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu ve gelişmesinde her biri oldukça değerli, deneyimli, hayatını İslâmiyet ve Türklük için adanmış yiğitler rol oynamıştır. Bunlar, ilk önce Söğüt ve çevresindeki fetihlerde kendilerini gösterdiler. Önemine göre, Osman Bey, bunlara "il" denilen topraklarını idaresini vermiştir. Osmanlıların ikinci hamlesi Köse Mihal'in katılması ile Göynük ve Taraklı üzerine olmuştur. Geyve'ye kadar bölge beylik hâkimiyetine sokulmuştur. Tatar olayından sonra da Köse Mihal, Aktemür, Akçakoca, Konur Alp ve Abdurrahman, Orhan'a yardımcı olmuşlar ve Sakarya'nın doğu ve batısını ele geçirmişlerdir. Kara Mürsel, henüz kaynaklarda yer alamamıştır. Etkinlikleri ise karanlık kalmaktadır.

Mürsel, peygamberlikle ilgili isimdir. Resl ve Mürsele bununla ilgilidir. Hazret-i Muhammed'in çok farklı farklı isimlerinden biri de bilindiği gibi çok yaygındır ve Seyyidin Mürselin'dir. Kara sıfatı da, İslâmiyet öncesi ve sonrası Türkler arasında yaygındır. Anlam olarak renk, yiğit, cesaretli, kuş adı, isimlerin önünde de onun niteliğini bildirmektedir.

Aşıkpaşazâde, Mehmed Neşri, Oruç, Anonim Tevârih-i Âl-i Osmanlarda, İbn Kemal ve Hoca Sa'deddin'de Karamürsel zikredilmektedir. Ancak, Mürsel, dünyaya geldiğinde bebek iken kendisine isim olarak verilmiştir. Çocukluk, gençlik ve olgunluk zamanlarında da Mürsel kullanılmıştır. Fakat tarihler, bütün olarak Karamürsel'i zikretmektedirler. Kara daha sonraları, yiğitliği, akın ve gazalarda gösterdiği cesareti nedeni ile verilmiştir. Karamürsel, bu durumda Yiğit Mürsel anlamına gelmektedir.

KARA MÜRSEL ADINDA GEÇEN "KARA" VE "MÜRSEL" KELİMELERİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

Kastamonu Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

KARA MÜRSEL ALP SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Türk tarihinde şahıs isimleri ve bu isimlerin önüne-sonuna getirilmiş unvan ve lâkaplar incelemeye değer nitelikte bir zenginliğe ve renkliliğe sahiptir. Hunlar devrinden XV. yüzyıla kadar Türk ad verme geleneğinde büyük bir değişiklik olmamıştır. Türk erkek adları, daha çok kahramanlık, güç, cesaret, mertlik, doğa olayları gibi kavramları ifade eden adlandırmalardan oluşmuş, yine bu mantıktan hareketle isimlere, benzer anlamlar ihtiva eden unvan ve lâkaplar ilave edilmiştir. Alp Arslan, Kılıç Arslan, Torum-tay, Kutlu Boğa, Alpi, Omuzu Güçlü, Aydoğdu, Yüzükutlu vb. yüzlerce Türk şahıs ad ve lâkabında bu durum karşımıza çıkmaktadır.

Türklerin İslâmiyet'e kesif bir biçimde girişleriyle birlikte Türk ad verme geleneğinde bir değişimin olması elbette kaçınılmaz olmuştur. Tuğrul, Çağrı, Altun-taş, Demir-taş gibi adlara ilaveten İslam toplumlarında yaygın olan Ahmed, Muhammed, Mustafa, Mahmud, Ali, Hasan, Hüseyin, Bekir, Ömer, Osman, İbrahim, İsmail gibi isimler Anadolu'da XII-XV. yüzyıllar arasında Türk şahıs adlarının içinde önemli bir yekûn tutmuştur. Bu İslâmî adlardan biri de Mürsel olmuştur. Orhan Gazi'nin silah arkadaşlarından olan Kara Mürsel bu adı taşıyordu. XIII. yüzyıl ikinci yarısında dünyaya geldiği ve XIV. yüzyıl ikinci çeyreği içinde vefat ettiği tahmin olunan Mürsel'in, eski Türk unvan-lâkaplarından biri olan "Kara"yı isminin başında taşıdığı görülüyor. Türk kültür tarihimizde "Kara" kelimesi ad, unvan, lâkap, sıfat olarak çok fazla kullanım alanı bulmuştur. Tarihimizde iz bırakmış büyük tarihî veya destânî şahsiyetler ile bir takım topluluklar arasında bu ad-unvanı taşıyanların sayısı yüzlerle ifade edilebilir: Kara Han, Kara Tegin, Kara Arslan, Kara Timurtaş, Kara Mustafa, Kara Oğlan, Kara Sungur, Alp Kara, Kara-evli, Kara Bayat vb.

Bu çalışmada Kocaeli yöresi tarihine damgasını vurmuş Türk kahramanlarından Kara Mürsel'in adında geçen "Kara" ve "Mürsel" kelimelerinin, XI-XV. yüzyıllarda Anadolu'da karşımıza çıkan Türk ad verme geleneği içindeki yeri üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

THE TURKS AND THE SEA IN THE VENETIAN SOURCES (14th-15th CENTURIES)

Prof. Dr. Maria Pia PEDANI

Ca' Foscari University, Venice

03 NİSAN 2015, CUMA

KARA MÜRSEL ALP SALONU

AÇILIŞ OTURUMU

Since the 14th century the Republic of Venice had contacts with the Turks living in the Near East. The Venetians were above all sailors and merchants and their wealth was based on sea trade. The Venetian documents give us information about these early contacts while the Ottoman sources keep silence on them. They are not only official reports, peace agreements and decrees but also private letters sent by sailors and traders travelling in the East to their relatives. These kinds of sources were considered important by the government too and they were copied, sent around as avvisi (news).

This paper starts with the peace agreements made by the Venetians with the rulers of Menteşe and Aydın. It describes the Venetian sea and land routes and the sea ports they used to attend on the Anatolian coast. Lastly it deals with battles and other accidents that involved Venetians and Turks on the sea.

GANİMET DEFTERİNİ ARAYIŞ MACERASI

Prof. Dr. Chakib BENAFRI

Cezayir Üniversitesi

03 NİSAN 2015, CUMA

KARA MÜRSEL ALP SALONU

AÇILIŞ OTURUMU

Ganimet defterleri, Cezayir milli arşivindeki Osmanlı dönemine ait en önemli kaynaklardan sayılmaktadır ve 18-19 yüzyıllarda Cezayir korsanlık müessesini ve teşkilatı bahseden resmi bir defterdir. Fransız oryantalist ve Cezayir mili arşivi ve kütüphanesi müdürü, Albert Devoulx, 1872'de bu defteri Fransızca diline tercüme edip yayınlamıştır.

Fakat bu tarihten bu yana, bu defterin orijinal Osmanlıca nüshası kaybolmuştur. Cezayir Mili arşivinde, Osmanlı dönemine ait beylik defterinde araştırma yaparken, aranan asil ganimet defterlerini keşfederek, üzerinde bu araştırmanın sonuçları sunmak istiyoruz. Cezayir korsanlık müessesinin 1765-1815 yılları arasında bilgi kapsayan bu defter, bu müesseseye ait hem insan ve materyal kompozisyonu ayrıntılı bir şekilde bilgi vermektedir. Bunun yanında, bu defterin zengin bilgisi sayesinde, 18 ile 19 yy'da Cezayir'in denizcilik durumu, hem niteliksel ve sayısal bir sentez bir araştırma yapma imkanı vermektedir. Ayrıca, bu defteri incelerken, Cezayir korsanlık müessesesinin gerçekten Cezayir Eyaletinin genel dış politikasında, sadece bir diplomatik aracı idi yoksa devlet hazinesi en önemli mali kaynağı idi, gibi soruları bu tebliğde cevap vermek istiyoruz.

OSMANLI'NIN İLK EMİR-İ SEVAHİLİ KARAMÜRSEL BEY DÖNEMİNDE ANADOLU BEYLİKLERİ İLE VENEDİK, CENEVİZ VE BİZANS DENİZCİLİĞİ'NE BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Mustafa HERGÜNER

Harp Akademileri

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

KARA MÜRSEL ALP SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Osmanlı Beyliği'nin İzmit Körfezi'ne ulaşması ve buraya yerleşmesi cihan devleti olmasını sağlayan en önemli olaydır. Bu yıllarda Anadolu'nun kıyıları Türkmen Beylikleri'nin egemenliğinde idi. Diğer taraftan yine aynı dönemde Venedik ve Ceneviz donanmaları - giderek eriyen- Bizans İmparatorluğu'nu kontrol altına almıştı. Esasen Katolik Avrupa, Ortodoks Bizans'ı istemiyordu.

Merkezî idarenin kontrolünden kaçan son derece cesur Türkmen Beylikleri'nin donanmaları Bizans, Venedik ve Cenevizlilere ait adalara ve ticari konvoylarına akınlar düzenliyorlar, bundan da büyük gelirler elde ediyorlardı. Ancak belli bir strateji takip edilmediğinden Hristiyanlar, beyliklere korsan olarak bakıyorlardı. Diğer taraftan giderek fakirleşen Bizans, donanmasını dağıtmış ve pek çok gemici işsiz kalmıştı.

Osmanlı Beyliği üç kıtayı ve iki okyanusu birleştiren Boğazların hemen bitişiğindeki İzmit Körfezi'nde konuşlanıp burada yapılanırken, Türkmen Beylikleri ile ilişkilerinde ortak değerleri ortaya koymasını bilmiş ve onları mevcut idealleri etrafında toplamıştır. Ortodoks mezhebindeki Bizans'ı Katoliklere karşı korurken, Venedik ve Cenevizlilerin ticari

faaliyetlerinde daha anlayışlı davranmıştır. Osmanlı'nın bir büyük başarısı ise Bizanslı gemicileri kendi donanmasında çalıştırabilmiş olmasıdır. Osmanlı bu konuda çok başarılı olmuş, bu bağlamda Venedik ve Ceneviz gemicilerini de donanmasına çekmesini bilmiştir.

Karamürsel Bey ile başlayan Osmanlı Denizciliği; XVII. yüzyılda Güney Rusya, Balkanlar, Kafkaslar, Akdeniz, Hint Okyanusu ve hatta Atlas Okyanusu'na kadar yayılmıştır. Bu coğrafyada hiçbir uygarlık Osmanlı'nın egemen olduğu denizler ve okyanusları kontrol edememiştir.

KARAMÜRSEL BEY VE OSMANLI DENİZCİLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ

Prof. Dr. İdris BOSTAN
İstanbul Üniversitesi

03 NİSAN 2015, CUMA
KARA MÜRSEL ALP SALONU
AÇILIŞ OTURUMU

Orhan Gazi, İzmit'i fethettikten bir müddet sonra karşı sahilleri ve körfezin girişini koruma görevini Osmanlı hâkimiyetine iltihak eden Karasi Beyliği ümerasından Kara Mürsel Bey'e vermekle deniz yoluyla Bizans'tan gelecek tehdidi önlemiş ve sahillerin saldırıya uğramasını engellemiş oldu. Bu maksatla Yalakâbad dâhil bütün bölgeyi timar halinde gazilere dağıttı. Karamürsel Bey'in daha sonra kendi adıyla anılacak yerde bir tersane kurması, Akdeniz'de hem Osmanlılar, hem de Avrupalı denizciler tarafından Karamürsel adıyla anılacak yeni bir gemiyi inşa etmesi ile birlikte denizcilikte yeni bir dönüm başladı.

İyi birer denizci olan Karamürsel Bey ve arkadaşları Karasioğulları denizci beylerinden Ece, Fazıl ve Evrenos beyler çevre denizlerini çok iyi tanıdıklarından, tecrübeleriyle Osmanlı donanmasının kurulmasına katkıda bulundular ve örnek teşkil edecek teşkilatın oluşmasına öncülük ettiler.

Bir taraftan Türk sahil beyliklerinden, diğer taraftan Venedik ve Ceneviz denizciliğinden etkilenen Osmanlıların sonraki yüzyıllarda nasıl bir deniz imparatorluğuna dönüştüğü ve Akdeniz'de hükümlan bir konuma gelerek "Osmanlı Akdenizi"ni kurduğu bu tebliğ çerçevesinde ele alınacaktır.

BEYLİKLER DÖNEMİ TÜRK DENİZCİLİĞİ VE AMİRAL KARAMÜRSEL ALP

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KAYHAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 09:45 - 10:00

Türkiye'de on üçüncü asrın sonlarında başlayan yeni devletleşme süreci Beylikler denilen küçük devletlerin ortaya çıkmasını sağladı. Bunların çoğunluğu Akdeniz, Ege Denizi ve Karadeniz sahillerindeki limanlara ve bunlara komşu olan şehirlere sahip idiler. Bu halleriyle onlar denizlerden yararlanmaya ve faaliyetlerinin büyük kısmını bu alana yönlendirmeye başladılar. Bakıldığında, onların denizlerden ticarî ve askerî alanlarda yaralandıkları, bütün gayretlerini bu alanlara kaydardıkları görülmektedir.

Ramazanoğulları, Tekeoğulları, Alâiye Beyliği, Karamanoğulları, Hamitoğulları, Mentешеoğulları, Aydınoğulları, Saruhanoğulları, Karasioğulları, Candaroğulları, Pervaneoğulları ve Taceddinoğulları beylikleri sahillerde hâkim oldular ve denizcilik faaliyetleri yürüttüler. Bunlara sonradan Osmanoğulları Beyliği de katıldı. Onların denizcilik alanındaki başlatıcıları ise Karamürsel Alp adlı bir Türk amirali oldu.

Denizcilik alanında başarılı olan bu Türk beylikleri, ticaret ve savaşa dayalı faaliyetlerini bütün on dördüncü asır boyunca sürdürdüler. Bu alanda namı kahramanlar çıkardılar ve on beşinci asırdan itibaren Türkiye topraklarının tek sahibi haline gelen Osmanlı Devleti'nin denizcilik alanındaki başarılarının çekirdeğini oluşturdular.

Biz bu çalışmamızda, denizci beyliklerin bilinmeyen veya az bilinen taraflarını ele alarak, hem savaşlar, hem de ticaret bağlamında olaya yaklaşıp, konuyu irdelemeye çalışacağız. Ayrıca Karamürsel Alp hakkında bilinenleri ortaya koyarak, onun hayatı ve faaliyetleri ile ilgili yeni bir bakış açısı geliştireceğiz.

KOCAELİ BÖLGESİNDEN OSMANLI DONANMASI İÇİN KALYONCU TEMİNİ

Doç. Dr. Şenay ÖZDEMİR GÜMÜŞ
Mersin Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 09:00 - 09:15

Osmanlı donanmasında kürekli gemilerden yelkenli gemi teknolojisine geçiş kararı, Girit Seferi sırasında Venedik donanması karşısında yaşanan acı tecrübelerin ardından alınmıştı. Savaş esnasında bu dönüşümü gerçekleştirmek üzere atılan ilk adımlardan beklenen sonuçlar alınmasa da savaştan sonra bu konuda çalışmalara devam edildi. 18. yüzyıla girildiğinde artık yelkenli gemiler Osmanlı donanmasının temel unsuru olmuştu. Kürekli gemiden yelkenli gemiye geçiş, Osmanlı denizciliğinde gemi inşa ve donanımında olduğu kadar bu yeni gemi türünde istihdam edilecek personel açısından da bazı değişiklikleri beraberinde getirdi. Bu değişikliklerden biri "kalyoncu" adıyla gemilerde görevlendirildiği görülen yeni bir askerî sınıfın ortaya çıkışıdır. Kalyoncular sefer dönemlerinde donanmanın ihtiyacına bağlı olarak farklı kazalardan farklı miktarlarda talep edilirdi. Osmanlı donanmasında istihdam edilmek üzere kalyoncu istenen bölgelerden bir tanesi de Kocaeli Sancağı'ydı. Çalışmamızda; 18. yüzyılın sonlarında, özellikle Osmanlı Devleti'nin Rusya ile savaş halinde olduğu dönemlerde donanma için kalyoncu temini süreci, Kocaeli bölgesi örneğinde açıklanacaktır.

INTANGIBLE MARITIME HERITAGE - A PUZZLING SUBJECT

Pier Giovanni D'AYALA
Secretary General of Insula
International Scientific Council for Island
Development, UNESCO

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PİRİ REİS SALONU

SAAT: 09:15 - 09:30

Culture is doubtless a main agent of societal development, including for coastal communities. Cultural identity might be considered, in its turn, as a container hosting and reflecting culture's dynamics, but heritage provides substance and meaning both, to

culture and to the deriving identities.

Material heritage items, such as those preserved and displayed in galleries, museums and libraries, as well as buildings and monuments shaping landscapes, are inevitably linked to time and history. As such, they play the role of a frame, a hart- boned skeleton, supporting trough the years the evolution of that elusive reality called culture. More so on islands and coastal communities, since ever open to all sort of influences coming from over-sea, from beyond the horizon.

Coastal harbour-cities, till the smallest fishermen village, share this peculiarly shaped culture, the maritime one. Seamen and islanders alike are dunked in it. But cultures, each culture, more so the maritime culture, are moulded by a permanent information flow. Information, while representing a powerful carrier of meanings, is an intangible reality.

In fact all material heritage items can be deciphered only by interpreting the high amount of information and meanings they embody, the very reason at the origin of their preservation. Such an intangible reality is not different from all other intangible aspects shaping a culture: oral literature or poetry, tales, dances, beliefs or gastronomy.

Maritime intangible heritage, while at the core of the maritime cultural fabric, is not well known. UNESCO's list concerning world intangible heritage items has less than a dozen maritime ones recorded. This presentation wishes to explore further the problems inherent in the notion of intangibility when applied to maritime heritage, both from a methodological and from a conceptual point of view. A selection of pictures supported by a powerpoint presentation might help us to trace a route on this still uncharted seas.

ÖZELLİKLERİ VE KULLANIMIYLA KARAMÜRSEL GEMİSİ

Yrd. Doç. Dr. Yasemin NEMLİOĞLU KOCA
Kocaeli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PİRİ REİS SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Milletler, tarih boyunca denizlere hâkim olma durumlarına göre dünya siyaset ve

kamuoyunda etkinliklerini arttırmıştır. Karaya bağlı uygarlığın, bilim ve teknikteki gelişmelerinin denizlere yansması olarak gemiler her dönemde insanın en önemli aracı olmuş; askerî ve ticari gereksinimler, bölgesel koşullar, siyasi ve sosyal gelişmeler gemilerin tiplerini ve büyüklüklerini etkilemiştir. Deniz ve karaların birleştiği Anadolu'da söz sahibi olmak isteyen bir ülkenin öncelikle güçlü gemileri ve filosu olması gerekliliği Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında denize yönelmesinin başlıca nedenini oluşturur. Kocaeli ve çevresinin alınmasıyla başlayan Osmanlı denizcilik faaliyetleri Karamürsel Bey'in ilk Derya Beyi olmasıyla hız ve nitelik kazanmıştır. Gemi teknolojisini kurduğu tersanede geliştiren ve kendi adıyla anılan Karamürsel gemisini inşa eden Karamürsel Bey, Osmanlı Donanması'nın kuruluşunda ve bölgenin denizcilik üssü hâline gelmesinde etkili olmuştur. Çektiri sınıfı kürekli ve yelkenli bir gemi olan Karamürsel gemisi Osmanlı ince donanmasının en önemli gemisidir. Çeşitli kaynaklarda da aktarıldığı üzere Karamürsel gemisi uzun yıllar Türk denizciliğinde kıyı koruma ve yük taşımacılığında kullanılmıştır.

Çalışmamızda Karamürsel gemisinin bilimsel-teknik özellikleri ve Karamürsel Bey'in faaliyetleri doğrultusunda Osmanlı denizciliğinin döneme ait genel özellikleri açıklanacaktır.

ÂŞIKPAŞA'YA GÖRE GAZİLİK VE ALPLİĞİN ÖZELLİK VE ŞARTLARI

Prof. Dr. Mustafa KESKİN
Erciyes Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 09:00 - 09:15

Tarihî kayıtlara göre, XI. yüzyılın ilk yarısından itibaren Doğu Roma toprakları (Anadolu) Selçuklu Devleti'nin "Batı Siyaseti"nde temel konuma sahiptir. Düzenli olsun olmasın, Anadolu'ya yönelik "fetih ve iskân" harekâtı için "Anadolu gazaları" denilmiştir. Bunlar, geçici bir heves ve tatmin için değil, bilakis ulvî bir maksatla yapılmıştır. Ulvî maksat için "Kızıl Elma" diyebiliriz. Gaza yapmak suretiyle, hem ahrette mutluluğa nail olmak, hem de bu dünyada ebedî bir vatana sahip olmak istenmiştir. Şehit olunursa cennette istikbal olunacaklarına inanan gaziler, bu şevk ve heyecanla "Anatolia"yı Anadoluştırmak için Doğu Roma üzerine yürüdüler. 26 Ağustos 1071'de Malazgirt'te Doğu Roma ordusunu yenmekle kalmadılar, imparatorunu da esir aldılar. On yıl zarfında, Anadolu'yu çevreleyen, denizlere ulaştılar, güney-doğudan kuzey-batıya uzanan bir kavis hattı üzerinde, devletler

kurdular: Artuklu, Saltuklu, Mengüceklî ve Danişmendî beylikleri ile İznik merkezli Selçuklu Sultanlığı hep gazi devletler ve kurucuları gazi hükümdarlar idi. Gazilik, unvanların en yücesiydi, tebaa tarafından, ya doğrudan veya dolaylı olarak, tevcih edilirdi.

Türklerin "bu ülke"de kurdukları üç büyük devlet; Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti devletleri, Sakarya boylarında kurulmuştur. Kurucuları, Kara Arslan Süleyman Şah, Kara Osman Bey ve Mustafa Kemal Atatürk gazi unvanını ihraz etmişlerdi. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev, Osmanlı Sultanı I. Murad Hüdavendigâr gibi, "hem gazi-hem şehit" hükümdarlarımız da vardır ki, bunların ve emsalinin ma'şeri vicdan nezdindeki yerleri müstesnadır.

Tarihimizdeki "alplar silsilesi"nin bir halkası, Türk denizcilik tarihinde haklı bir yeri olan Karamürsel Alp münasebetiyle, Âşıkpaşazade'nin "Gaziyân-ı Rum"unun özelliklerini, bunun büyük babası, Osmanlı Devleti'nin fikri temellerini atanlardan biri olan, Türkçe bilgeli, şair, Âşık Paşa'nın eseri, "Garipname"den yararlanarak anlatmaya çalışacağız. Böylece "Devlet-i Aliyye'nin ruh köklerine de bir ışık tutmuş olacağız.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE ALP

Yrd. Doç. Dr. Recep YAŞA
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 09:45 - 10:00

Alp, Türk tarihi ve kültüründe önemli bir yer tutmuştur. Bu bakımdan, kültürümüzün gelişim safhaları takip edilerek, alp şahsiyetinin varlığı ve önemi hakkında yeteri kadar bilgi edinebiliriz. Alp, eski ve yeni birçok Türk lehçesinde cesur, kahraman, yiğit, zorlu anlamında kullanılan bir kelimedir. Alp, şahıs ismi olarak kullanıldığı gibi, bir sıfat, bir unvan ve boy teşkilatı içinde askerî bir azalet zümresinin adı olarak da kullanılmıştır. Gerek İslam öncesi ve gerekse İslam sonrası yazılmış eserlerde alp kelimesi, has isim, sıfat veya unvan olarak yer aldığı görülmektedir.

Animist Türk dininin hâkim olduğu proto-Türk ve erken Türk devrinde, alp tamamen hamasi idi. Eski Türk dini ve terbiyesi kahramanlığa özel bir kıymet veriyor, bu vasfı her

faziletten üstün tutuyordu. Bu dünya görüşü erken Türklerin hayat ötesi hakkındaki mefhumlarında belirmişti. Her şahıs, hayatta düşmanlarına galip geldiği ölçüde, öbür dünyada muazzez olmaya namzet addedilirdi. Alp'in kahramanlığı sayesinde edindiği her ganimet, esirler, atlar gökyüzündeki hayatında onun malı sayılırdı. Kahramanlığa bu derece paye verilmesi belki de bir ihtiyacın ifadesi idi. Zira alplik vatanseverlik şartı idi.

Ancak Türkler, İslam'ın kabulü sonrasında alp şahsiyetine artık İslami şekilde değer vermeye başladılar. Bu manada Türkler alpi "canını koruyan" zahitten daha üstün tuttular. Miladi 1068'de Yusuf Has Hacib Alplik mefhumunu şöyle ifade ediyordu: Mal dağıtmak cömertlik değildir; asıl cömert insan, canını, tenini feda eden insandır. Cömert derler cömert kimdir; cömert canını feda ederek, insanın hakkını veren insandır. Yani kahraman, cesur ve yiğit kişi, başka bir deyişle alptir. Kaşgarlı Mahmud'a divanında, Alp düşman karşısında, yumuşak huylu adam da savaşta belli olur diyerek Alp'in vasfını ifade etmekteydi. Bununla birlikte, İslamiyet'i kabul eden Türkler, alp ile birlikte gazi mefhumunu da kullanılmaya başladılar. Din mücahitlerine verilen bu şerefli unvan, Anadolu'da Danişmendliler sülalesinde ve daha sonra birtakım uc beyleri hükümdarları bu unvanı kullandılar. Nitekim Alpler devrini çok iyi bilen Âşık Paşa, alp olabilmek için dokuz şartın olması gerektiğini, sade ve sevimli dili ile uzun uzadıya anlatmıştır.

EVRENOS OĞULLARININ MENŞEİ HAKKINDA OLUŞMUŞ BİLMECENİN YENİ BİR ANALİZİ

Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Osmanlı Devleti'nin kuruluş periyoduna damgasını vuran Evrenos oğulları hakkında ana kaynaklarda mevcut bilgiler bir biriyle tutarlıdır. Olaylar ve olgular bu bilgilere göre yorumlandığında Evrenos Bey ve ailesinin Karesi Beyliği'nin kuruluşu sırasında buraya göçen Oğuz boylarına mensup bir akıncı beyi olduğu anlaşıyor.

Evrenos Bey ve ailesi hakkında çağdaş derlemelere bakıldığında ise birbiriyle taban tabana zıt, tutarsız bir muamma ile karşılaşmaktadır. Mevcut çağdaş araştırmalar çerçevesinde Evrenos Bey ve ailesi etrafında adeta bir sır perdesi örülmüştür. Bu önemli

şahsiyetin ana kaynaklara göre yeniden ele alınması ve ait olduğu tarihî çerçeveye konulması zorunludur.

Tebliğimizde, Bizans ve Osmanlı kaynaklarının sağladığı veriler esas alınmak suretiyle Evrenos ailesinin ilk dönemi tespit edilecektir. Bu çerçevede çağdaş araştırmalarda ortaya atılan görüşlerle ana kaynaklar arasındaki çelişkiler üzerinde durulacaktır.

Tebliğimizin bütünlüğü içinde belirginleşen bir hipotezin var olduğu şimdiden belirtilebilir. Şecere bilgilerine göre Evrenos Bey'in babası olan İsa Bey ile Karesi Beyliği'ne tabi olduğu sırada Bizans hizmetine giren Melik İsak arasında çok yakın bir bağ bulunduğu, hatta bu şahsiyetlerin aynı kişiler olduğu, aslen Karesi beylerinden olan Melik İsak Bey'in Bizans hizmetinde iken Katalanlar tarafından öldürüldüğü, ondan sonra oğlu Evrenos'un Bizans hizmetine girerek Bursa Tekfurluğu'na getirildiği, Bursa'nın düşüşünden sonra Evrenos'un tekrar babasının hizmet yeri olan Karesi Beyliği alanına çekildiği, nihai olarak Orhan Bey'le gerçekleştirilen anlaşma çerçevesinde Osmanlı hizmetine geçtiği görülmektedir. Tebliğimizin ana temasını oluşturan bu hipotez, veriler, olaylar ve aktörler çerçevesinde analiz edilecektir.

İZMİT'TE BİR OSMANLI ŞEHZADESİ: SÜLEYMAN PAŞA

Prof. Dr. Bilgehan PAMUK
Gaziantep Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

İzmit, Marmara Denizi'nin doğusunda, aynı ismi taşıyan körfezin nihayetinde Kocaeli vilayetinin merkezi olan şehirdir. Eski adı Nikomedia olan şehir ismini kurucusu Bitinya Kralı I. Nikomedes'den almıştır. Tarihî süreç içerisinde pek çok medeniyetin mücadelesine sahne olan şehir zikretmiştir. Türkçe kaynaklarda genel olarak İznikmîd şeklinde geçmiş olup zaman içerisinde İznik ve İzmit isimleriyle anılmıştır.

XIV. yüzyılın başlarında Osmanlı Beyliği'nin Anadolu'nun kuzeybatısında yayılmaya başlaması üzerine Türk akıncı İzmit'e kadar uzandı. Orhan Gazi zamanında gerçekleştirilen akıncılar üzerine Bizans İmparatorluğu bölgedeki kalelerini tahkim etmek zorunda kalmıştı. İzmit, İznik'in zaptından önce alınmak istenmişse de kesin olarak hâkimiyet tesis

edilememiştir. 1329 yılında Orhan Bey ile III. Andronikos arasında İzmit yakınlarında Pelekanon'da meydana gelen savaş, bölgenin kaderini etkiledi. Ağır yenilgiye uğrayan imparator, haraç ödemek koşuluyla İzmit'i kurtardıysa da 1337'de şehir, Osmanlıların eline geçti. İzmit'in alınmasını müteakip Osmanlılar, idari yapılanma anlayışı içerisinde İzmit'in merkez olduğu Kocaeli sancağını teşkil ederek sancağın yöneticiliğine Süleyman Paşa'yı getirdiler.

Bizans'ın Kocaeli havalisindeki son merkezi İzmit'in fethedilmesinde Süleyman Paşa'nın önemli katkıları olmuştu. İzmit'in alışıyla Emir Süleyman'ın nüfuz sahası artmış ve şehrin idaresi kendisine verilmişti. Süleyman, adaletli yönetimi ile kısa sürede bölge ahalisinin takdirini kazanmıştı. İdaresi altındaki yerlerde kalıcı olma arzusundaki Süleyman Paşa'nın Kocaeli yarımadasındaki dolayısıyla İzmit'teki pozisyonu ele alınacaktır.

OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİNDE AHİLİK TEŞKİLATININ MARMARA VE KOCAELİ BÖLGESİ FETİHLERİNDEKİ ROLÜ

Doç. Dr. Nejdettin GÖK
Necmettin Erbakan Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 09:30 - 09:45

Ahilik teşkilatı, 13. yüzyıl ortalarında, Moğol istila ve yağmaları sonucu dağılma sürecine girmiş Selçuklu Devleti'nin son döneminde, harabe haline dönmüş Anadolu'da ortaya çıkmış dinî, siyasi, idari ve iktisadi bir teşkilattır. Esas olarak bir buhran ve bunalım dönemi meyvesi olan bu kurum, Anadolu insanının söz konusu devirde devlet ve din özlemini beraberce karşılamış, madde ile manayı, zanaat ve ticaret ruhu ile cihat anlayışını mezcetmiş, en karanlık dönemlerde bile fetih ve devlet inancını diri tutmuş, sonunda Osmanlı Beyliği'ni ortaya çıkarmış bir Anadolu ruh ve vicdanı olmuştur.

Osman Gazi'den II. Murad'a kadar Osmanlı beylerine şed kuşatmış olan ahiler, dededen toruna ahi olan Çandarlı vezir sülalesi ile de bizzat devlet teşkilatının kurulup gelişmesinde başrol oynamışlardır. Ankara-Konya arasında yer alan Kulu/Karacadağ eteklerine yerleşen Ertuğrul Gazi ve Kayı boyundan Eskişehir'e, oradan Söğüt'e, Marmara Bölgesi ve Kocaeli Yarımadası fetihlerini gerçekleştiren Akçakoca ve Karamürsel Alp de dâhil ilk dönem fatih ve gazilerinin yanında, diğer sosyal ve dinî kurumların en aktif olarak ahi lider ve teşkilatlarını görüyoruz.

Geçen yıl düzenlenen Akça Koca Sempozyumu'nda da kısmen ifade ettiğim gibi gerek kuruluş dönemi gerekse Kocaeli Bölgesi fetihleri sırasında kurulan vakıflar ve tasavvufi örgütlenmeler; özellikle Ahiler, Abdalan-ı Rum veya Bacıyan-ı Rum gibi teşkilatlar, Gaziler ve Alpler, sadece fetih hareketlerine katkı vermekle kalmamış, yerli halkı kazanmaya yönelik istimalet politikasıyla, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında sadece bir esnaf grubu olarak değil, "gaza ve cihat" ideali ile asker ve inzibat görevlisi olarak da rol almışlardır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA TEMEL DİNAMİKLER

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL
Uludağ Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

Devletin kuruluş döneminde Osmanlı toplumuna kaynaklık eden zihni birikim ile tefekkür ortamının ve teşkilatlanmanın doğru anlaşılması meselesi, tarihçilerin üzerinde önemle durduğu bir husustur. Kocaeli'nin fethinin devletin kuruluş döneminde ortaya konulan üstün başarının bir eseri ve Karamürsel Alp'in de o dönem devlet yönetimiyle fevkalâde bir uyum içinde olduğu düşünülürse, söz konusu meselenin ehemmiyeti daha kolay anlaşılabilir.

Biz bu bildiride kaynaklardaki verilerden yola çıkarak kuruluş devrinde Osmanlı yöneticileriyle halk arasında güven ortamını oluşturan ve üretkenliği sağlayan temel unsurlar hakkındaki tespitlerimizi sıralamak istiyoruz. 620 yıl ayakta durabilen Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ruh veren temel dinamikler nelerdi? Bu büyük çınarın temeli nasıl atılmıştı? Bu sorulara cevap teşkil edebilecek ipuçlarını tartışmaya açmayı düşünüyoruz.

KOCAELİ SANCAĞI ÖRNEĞİNDE “YETKİ ALANI” MODELİ İLE MEKÂN ANALİZİ DENEMESİ

Prof. Dr. Özer ERGENÇ
Bilkent Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

KARA MÜRSEL ALP SALONU

SAAT: 09:00 - 09:15

Osmanlı klasik döneminde taşrada merkezî hükümet 3 farklı yetki alanı oluşturmuştu. Bunlardan ilki, yerleşiklerin yaşadığı mekân üzerinde oluşturulan yetki alanı; ikincisi, konar-göçerlerin yaşadığı mekân üzerinde uygulanan yetki alanı; üçüncüsü de ilişkilerin orta ve uzak ölçekli mekânlara yayıldığı bir sınıî ve ticarî faaliyetin üzerinde kurulan yetki alanı idi. Bu yetki alanlarında yetkilendirilenler, o mekânlarda yaşayan reayanın vermekle yükümlü olduğu vergileri tasarruf etme hakkına sahiptiler. Bu sebeple bu uygulama, bir diğer yönüyle vergi etrafında oluşmuş bir ilişki ağı idi.

Bildiride, Kocaeli örneğinde hem bu alanlar hem de bu alanlar üzerindeki ilişkiler analiz edilmeye çalışılacaktır.

KOCAELİ TARİHİ AÇISINDAN ÖNEMLİ BİR KAYNAK: DERDEST DEFTERLERİ

Doç. Dr. Emine ERDOĞAN ÖZÜNLÜ
Hacettepe Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 10:55 - 11:10

Derdest Defterleri, timar gelirlerinin kimlerin tasarrufunda olduğunu gösteren defterlerdir. Osmanlı timar düzeni hakkında önemli veriler içeren bu defterlerde, genel hatlarıyla söylemek gerekirse timar türleri, timar gelirlerini oluşturan yerler ve gelirleri, dirlik sahiplerinin adları, meslekleri/nitelikleri, sahip oldukları hisse sayısı, berat tarihleri ve hatta o dönemin şartlarına göre fotoğrafik görünüşleri (resimleri) bulunmaktaydı. Bu defterler, özelde Osmanlı timar düzeni, genelde ise Osmanlı sosyo-ekonomik tarihi açısından oldukça önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.

Bu bildiride Ankara'da Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nde bulunan ve Kocaeli'ye ait kayıtların bulunduğu iki derdest hakkında bilgi verilecektir. Bu defterlerden biri, Fon kodu TD.524, eski numarası 249/381 olan ve içerisinde sadece Kocaeli'ne ait kayıtların yer aldığı defterdir. Bir diğeri ise Fon kodu 525 ve eski numarası 250/414 olan derdest defteridir. Söz konusu bu defter, Kocaeli ve Gelibolu'ya ait kayıtları ihtiva etmektedir. Bildirinin amacı, her iki defterde yer alan kayıtları analiz etmek suretiyle bir nebze de olsun Kocaeli tarihine katkıda bulunmaktır.

OSMANLI MENZİL TEŞKİLATI İÇERİSİNDE İZMİT MENZİLİ VE ÖNEMİ

Doç. Dr. Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI
Balıkesir Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Osmanlı Devleti üç kıtaya yayılmış büyük bir devlet olarak uzun süre varlığını devam ettirmiştir. Bu süre zarfında ise ülkenin askerî ve ticarî faaliyetlerini sürdürdüğü birinci derecede ehemmiyete sahip ana yollar ve bir o kadar önemli olan tali yollar vardır. Devletin ülkenin her tarafına emirleri gönderebilmesi amacıyla menzil teşkilatı kurulmuştur. Menziller ve menzilhaneler bu sistem çerçevesinde hem askerî hem de özel haberleşmeye hizmet etmektedirler. Daha sonraları bir sefer esnasında ordunun ihtiyaçlarının temini, özel haberleşmelerin yapılabilmesi, ticarî malların nakli ve şehirlerarasında irtibatın sağlanması gibi faaliyetler menzil teşkilatı sayesinde yapılmıştır.

İzmit, Marmara Denizi'nin doğusunda denizin karaya 50 km kadar sokulduğu körfezin en sonunda kurulmuş olması nedeniyle Osmanlı Devleti'nin doğu ile bağlantısının sağlandığı yol üzerinde mühim bir yer işgal etmektedir. Bu itibarla menzil teşkilatı içerisinde yer almakta ve burada bir menzilhane bulunmaktadır. Mesela Kıbrıs seferinde ordunun ihtiyacının giderilmesi için kara yoluyla Silifke'ye gönderilecek iase için Üsküdar-Silifke arasındaki menzillerden birisi de İzmit Menzili'dir. Şark seferleri için de İzmit Menzili ayrı bir ehemmiyete sahiptir.

Bu çalışmada amaç Osmanlı menzil teşkilatının önemi üzerinde kısaca durduktan sonra doğu ulaşım ağı içerisinde mühim bir yeri olan İzmit Menzili ve Menzilhanesi'ni, çalışma biçimini, karşılaşılan sorunlarını incelemek olacaktır. Araştırmayı yaparken öncelikle Osmanlı arşiv belge ve defterlerinden yararlanılacaktır. Buna ek olarak dönemin kaynakları ve menzil teşkilatı üzerine yapılmış araştırmalar da değerlendirilecektir.

18. YÜZYILDA MENZİL SİSTEMİ İÇİNDE KOCAELİ'NİN YERİ

Doç. Dr. Emine DİNGEÇ
Dumlupınar Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PIRİ REİS SALONU
SAAT: 09:00 - 09:15

Kocaeli Sancağı'nda bulunan menziller, Osmanlı menzil sisteminin Anadolu'daki ilk duraklarını oluşturmaktaydı. Devletin menzil sistemi resmî haberlerin ulaştırıldığı yerlerdi. Taşra iletişiminin resmî olarak sağlandığı bu noktalar ister istemez sivil haberleşme kanallarını da oluşturmaktaydı. Özellikle menzillere yakın olan konuşlanmış kervansaraylar sivil haberleşmeye katkıda bulunan mekânlardı. Bu anlamda menziller reyanın devletin faaliyetlerinden haberdar olduğu yerler olması itibarıyla sosyal hayatta bilgi akışını sağlıyordu.

Kocaeli, konumu itibarıyla Anadolu canibinde üç kolunun (sağ, sol orta) daha birbirinden ayınlamadığı bir bölümünde yer alıyordu. Anadolu canibinde üç kol üzerindeki olağan seyri seferinin yanı sıra özellikle sağ kol Hac yolunu da oluşturduğu için özel bir önem sahipti. Payitahttan çıkan hacıların ilk durağı bu bölge idi. Bölgenin payitahta yakınlığı, Kocaeli'ni iki açıdan etkilemekteydi. Bunlardan birincisi, menzil sisteminin başlangıcında olması itibarıyla at ve beygir gereksiniminin en fazla olduğu yerdirdi. İkincisi ise haberleşme ağında hareketli bir noktada yer almasıdır. Payitahta girişte ve çıkışta çeşitli menzillerden gelenlerin buluştuğu bu mekân haber taşımacılığı yönünden de büyük öneme sahipti. Bu özelliğin birincisi maddi olanaklar yönünden ikincisi de haberleşme olgusunun analiz edilmek durumundadır.

Bu bildiride ampirik bilgi kaynağı olarak 18. yüzyıla ait menzil defterinden çıkarılan verilere dayanılacak ve bu veriler üzerinden bir anlatı kurulmaya çalışılacaktır. Bu anlatıda sistemin işleyişinde ortaya çıkan dönemsel olumluluklar ve olumsuzluklar irdelenecektir.

16. VE 17. YÜZYILLARDA KARAMÜRSEL VE ÇEVRESİ

Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU
Düzce Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Osman Gazi'nin alplerinden Kara Mürsel Gazi'nin adını taşıyan Koca-İli'nin körfez bölgesinin güneyindeki Karamürsel 16 ve 17. yüzyıl kayıtlarında yer almaktadır. 16. ve 17. yüzyıllarda Karamürsel sahilleri ile arkasındaki Samanlı Dağları arasında verimli bir tarım alanı bulunduğunu ve özellikle meyvecilik yapıldığını biliyoruz (Kitâb-ı Mesâlih...). Yine bu kesimde elde edilen kerestenin kesiminden iskeleye inişine kadar nasıl bir çalışma yürütüldüğünü ve İstanbul'un odun ve inşaat kerestesi için bu ürünlerin nasıl denizden sevk edildiğine ilişkin kayıtlar vardır (Arşiv verileri, Kitâb-ı Mesâlih, 1640 tarihli Narh Defteri). İncelediğimiz dönemde Karamürsel aynı zamanda körfez bölgesinin önemli bir iskelesi idi. Dil İskeleyi'nden (Eskihisar) ve İzmit İskeleyi'nden ulaşım gerçekleştiğini görmekteyiz. Dönemin seyyahları hem deniz üzerinden hem de Karamürsel-İznik arasındaki yoldan yapılan ulaşım ile ilgili bilgi verirler. Sunmayı tasarladığımız bildiride ayrıca Karamürsel ve çevresindeki karyelerin ve göçebelerin nüfus durumuna ilişkin de bilgi sağlamayı arzu etmekteyiz.

16. YÜZYILDA AKÇAŞEHİR (AKÇAKOCA)

Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Balıkesir Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 14:00 - 14:15

Şimdi müstakil bir ilçe olan Akçakoca, 16. yüzyılda Akçaşehir adıyla bilinen dağınık bir yerleşme mevkii idi. 16. yüzyılda Osmanlı idari yapısı içinde Anadolu Eyaleti veya Beylerbeyliği'ne bağlı bir sancak (livâ) merkezi olan Bolu'nun on altı nahiyesinden biri olan Konrapa hududu içinde yer alıyordu. Tahrir Defterlerinde "Konrapa kaldığına bağlı bir

nahiye" şeklinde zikredilmektedir. XIV. yüzyıl sonlarında Bolu ve Kocaeli sancakları arasında önemli bir merkez haline gelmiştir. Akçaşehir'in yer aldığı Batı Karadeniz coğrafi açıdan, daha açıklayıcı ifade ile fiziki coğrafya bakımından Karadeniz'in diğer kısımlarından farklıdır. Karadeniz'e uzun bir kıyısı olmasına rağmen denizle irtibatı zayıftır. Kıyı şeridi iskân için müsait değildir ve burada büyük yerleşim yerleri yoktur. Bölgedeki yağış ve nem oranının yüksekliği ve buna bağlı olarak ormanlık alanların sıklığı, yanında kıyıların dereler ve çaylar tarafından derince yarıp parçalanması da bu durumu besleyen bir faktör olarak karşımıza çıkar. Bütün bu coğrafi faktörler, özellikle 16. yüzyılda yöreyi nüfus ve ekonomik faaliyetler bakımından etkilemiştir.

Bildirimizde, Tapu-Tahrir Defterlerine göre 16. yüzyılda Bolu Sancağı adlı doktora tezimizde kullandığımız arşivimizin en mühim kayıtları arasında yer alan Tahrir Defterlerindeki kayıtları esas alarak bugün Akçakoca olarak bilinen Akçaşehir yöresi ile ilgili tespitleri teferruatıyla ortaya koymaya çalışacağız.

XVI. YÜZYILDA KOCA-İLİ SANCAĞI'NDAKİ DİNİ HAYATIN İZLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih ERPOLAT
Dicle Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 11:25 - 11:40

XVI. yüzyılda tutulan tahrir defterlerinde Koca-İli Sancağı'ndaki cami, mescit, medrese, imaret ve zaviyelerin tespiti yapılarak bu durumun sebep ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

Dinî ve sosyal kurumların sosyal, ekonomik ve kültürel hayattaki etkileri müşahhas verilerle ortaya çıkarılacaktır. Bu kurumlarda çalışanların istihdam içindeki oranları meydana çıkarılacaktır.

Söz konusu müesseselerin sancak dâhilindeki dağılımını ortaya çıkarılacak, bu diğer sancaklardaki verilerle sondajlama usulüyle mukayese edilecektir.

MÜHİMME KAYITLARI IŞIĞINDA 17. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KOCAELİ VE ÇEVRESİNE DAİR TESPİTLER

Doç. Dr. Rıza KARAGÖZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 14:15 - 14:30

Osmanlı merkez evrakı arasında yer alan ve Divan-ı Hümayun'da görüşülüp karara bağlanan konuların kaydedildiği Mühimme Defterleri, Osmanlı siyasi ve toplumsal tarihi açısından önemli kaynaklardır. Son yıllarda bu önemli kaynak üzerinde yapılan çalışmalar epeyce mesafe kat etmiştir. Bu araştırmada Osmanlı tarihinin genelde ihmal edilmiş dönemi olarak ifade edilebilecek XVII. yüzyılın ikinci yarısında Kocaeli ve çevresine, mühimme kayıtları üzerinden projekt etmek ve bölgenin genel görünümüne dair tespitlerde bulunmak hedeflenmiştir. Bu çerçevede söz konusu dönemde; Kocaeli ve çevresinin idari, ekonomik ve sosyal durumu, askerî ve siyasi meseleleri, özellikle savaş yıllarındaki güvenlik ve genel asayiş sorunları, merkez - taşra ilişkileri ve bölgeye dair diğer tespitler ele alınacaktır. Ayrıca başka yerlere dair benzer çalışmalar ile bu araştırmada tespit edilenler üzerinden mukayese yapma ve varsa farklılıkları ortaya çıkarma mümkün olabilecektir. Sonuç olarak Kocaeli ve çevresinin genel görünümü çeşitli açılardan ele alınmış ve değerlendirilmiş olacaktır.

XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KOCAELİ'YE YAPILAN ÇERKEZ GÖÇLERİ

Yrd. Doç. Dr. İsa KALAYCI
Arş. Gör. Ahmet Caner ÇATAL
Mustafa Kemal Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

Göç yollarının kavşağında bulunan Türkiye, tarihin hemen hemen her döneminde kendisine sığınanlara ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Bilhassa Osmanlı Devleti'nin 1683'ten sonraki gerileme sürecinde; baskı, zulüm, adaletsizlik ve kanunsuzluktan muzdarip milyonlarca insan Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecine girmesiyle birlikte, terk ettiği topraklardan merkeze doğru bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Bu hareketliliğin yaşanmasında Rusya'nın uyguladığı yayılmacılık politikaları da etkili olmuştur. Rusların özellikle Kafkasları ele geçirmek ve sonrasında da bölge halkını asimile etmek için uyguladıkları politikalar, milyonlarca insanın Anadolu'ya göç etmesine sebep olmuştur.

Rusların zulmünden kaçan Kafkas kavimlerinden biri de Çerkezlerdir. Özgürlük ve bağımsızlığı milli şiar edinmiş olan Çerkezler, ardı arkası kesilmeyen Rus saldırıları nedeniyle yerinden yurdundan edilmişlerdir. Bahsedilen bu kavmin insanları, göç etmek için hedef ülke olarak kendilerine manen yakın hissettikleri Türkiye'yi seçmişlerdir. Bu bakımdan Anadolu'nun göçler tarihinde Çerkezler önemli bir yer tutar. Özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başlarındaki nüfus hareketliliği dikkate şayandır.

Bazen kitlesel bazen de münferiden Anadolu'ya göç etmek zorunda kalan Çerkezlerin önemli bir kısmı Kuzeybatı Anadolu bölgesine serbest veya iskânî olarak yerleştirilmişlerdir. Kocaeli, Anadolu'ya yapılan göçlerde İstanbul'dan sonra geçiş ve yerleşme bakımından elverişli şartlara sahip olması hasebiyle önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada başta Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgeleri olmak üzere, dönemin hatıraları, süreli yayınları, telif ve tetkik eserleri kullanılmıştır. Böylece Çerkezlerin göçlerinin nedenleri, göç esnasında karşılaştıkları problemler, Osmanlı Devleti'nin göçmenlere yaptığı yardımlar ve Kocaeli'ne yerleştirilmeleriyle ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

KIRIM TATARLARI'NIN KOCAELİ VİLAYETİNE YERLEŞMELERİ VE GÜNÜMÜZDE ÖRGÜTLENME SORUNLARI

Doç. Dr. Nuri KAVAK
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 15:40 - 15:55

Rusya, 1783 yılında Kırım Hanlığı'nı yıkarak bütün Kırım Yarımadası üzerinde hâkimiyetini yaygınlaştırırken diğer taraftan da dinî, ekonomik ve beşeri her türlü baskı yöntemlerini kullanarak Kırım Tatarları'nın anavatanlarından göç etmesini teşvik ediyordu. Mamafih Rus işgaliyle başlayan göç, ilk zamanlarda sayısal anlamda çok olmadığından ötürü

etkisi de az olmuştu. Ancak 1859 yılında giderek artan baskılar sonucu başlayan Deşt-i Kıpçak bölgesindeki Nogayların göçü kitlesel bir halde göç hareketinin başlamasını tetiklemiştir. Nitekim 1783-1922 yılları arasında tahmini 1.800.000 Kırım Tatarı anavatanlarını tamamen boşaltırcasına Osmanlı ülkesine göç etmiştir.

Gelen göçmenler Anadolu, Suriye ve Rumeli topraklarındaki birçok vilayete nakledilerek iskân edilmeye başlandı. Günümüzde Türkiye'nin hemen hemen her yerinde (Hakkari hariç) artık Kırım Tatarı yaşıyor hale gelmiştir. Gerek dil olarak Anadolu insanından çok farklı olmamaları gerekse tarım, zanaat ve birçok üretim metotlarını biliyor olmaları kolayca adapte olmalarını ve Anadolu insanıyla kaynaşmalarını sağlamıştır.

Bu cümleden olarak Kocaeli merkez olmak üzere, İhsaniye, Kubuzcu, Mekecik, Özge, Kullar, Sarımeşe (Selimiye), Servetiyecami ve Derince olmak üzere birçok yerleşim yerinde Kırım Tatarları'nın getirilerek yerleştirildiği görülmektedir. Gerek Osmanlı Arşiv kayıtları gerekse bugün adı geçen yerlerde hala yaşayan tatarların olması bahsedilen göç dalgasından Kocaeli vilayetine de çok sayıda göçmenin geldiğini göstermektedir. Öte yandan Kırım Tatarları, değişik adlar altında dernek ve vakıflar kurarak dayanışma ve yardımlaşma adı altında bir dizi faaliyet icra etmeye başladılar. Zaman zaman anavatanı gidilerek akrabalık, eğitim ve dinî olmak üzere değişik sebeplerle bağlar kuruldu. Örneğin Kurban Bayramı'nda binlerce kurban Kırım'daki yoksul Kırım Tatarları'nın yararlanması için orada kesilmekte, festival, kutlama, bilimsel toplantılar tertip edilerek ülkemizden oraya yansıyan birçok güzel münasebet örneklerinin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Ancak son yıllarda örgütlenme bağlamında ve faaliyetlerin icrasında yaşanan bölünmeler tüm bu güzel tabloyu bozmaya başlamıştır.

Türkiye'de yerel bazda değişik siyasi eğilimlerin pençesinde yaşanan dağınıklığın yanı sıra çatı görevini görmesi beklenen örgütlenmelerde de son yıllarda sayısal olarak artış yaşanmaya başlamıştır. Bu durum temsilde birlik ve beraberliği tamamen ortadan kaldırmıştır. Bugün iki büyük dernek ve bir tane de vakıf olmak üzere büyük çapta faaliyet gösteren üç adet örgüt bulunmaktadır. Bunlar Ankara merkezli Kırım Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ile Kocaeli merkezli Kocaeli Kırım Tatarları Kültür ve Dayanışma Derneği'dir.

BOŞNAKLARIN KARAMÜRSEL KAZASI'NA GÖÇÜ VE KURULAN YENİ HAYATLAR

Okt. Oğuz POLATEL
Kocaeli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 11:25 - 11:40

Balkan Yarımadası'nın kuzeybatı köşesinde yer alan Bosna-Hersek, sahip olduğu tarihî, dinî, etnik ve kültürel doku açısından zengin bir mirasa sahiptir. Bosna'ya yönelik 1389 yılında başlayan Osmanlı akınları 1463'te bölgenin fethiyle sonuçlanmıştır. Bosna-Hersek'in Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı hâkimiyetine girmesi, Bogomil mezhebinden olan Boşnakların Müslümanlaşma sürecini de başlatmıştır. Böylece Bosna-Hersek'te etnik olarak üç ana grup oluşmuştur. Bu gruplar, aynı Slav kökenden gelmesine rağmen mezhep, din ve kültür farklılığı sebebiyle Müslüman Boşnaklar, Ortodoks Sırp'lar ve Katolik Hırvatlar olarak birbirlerinden tamamen ayrılmışlardır.

Dört yüz yıl Osmanlı egemenliğinde kalan Bosna-Hersek, 1878 Berlin Antlaşması ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yönetimine bırakılmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun siyasi, dinî, ekonomik, kültürel ve toplumsal baskısı ve zulümleri sonucu çok sayıda Bosnalı Müslüman yurtlarını terk ederek Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kalmıştır. 1878'deki Avusturya-Macaristan işgali sonrası başlayan ilk göç dalgası 1882 yılında Avusturya'nın Boşnaklara askerlik mecburiyeti getirmesiyle hızlandı. Göçler 1893-1899 yılları arasında biraz durulsa da, 1900'de ki Džabac Hareketi ve 1908'de Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhakı ile kitlesel boyutta devam etmiştir.

Osmanlı topraklarına göç eden Boşnaklar genellikle ulaşılabilen ilk iskân sahalarına yerleştirilmişlerdir. Başlangıçta Bosna iklimine yakın Bursa, İnegöl, Adapazarı, İzmir, Aydın ve Karamürsel gibi yerler tercih edilmiştir. Ancak ilerleyen zamanda iklim benzerliğine dikkat edilmeksizin Ankara, Adana, Sivas, Kütahya gibi farklı bölgelere de iskân edilmişlerdir. Osmanlı topraklarına göç eden Boşnakların sayısı konusunda 150.000 ile 300.000 arasında değişen sayılar verilmektedir.

19. asrın ikinci yarısından itibaren Kocaeli Bölgesi'ne Kırım, Kafkaslar ve Balkanlardan binlerce muhacir göç etmiştir. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan (93 Harb'i) sonra Kırım, Kafkasya, Romanya, Bulgaristan, Doğu Rumeli ve Bosna-Hersek gibi çeşitli bölgelerden Kocaeli bölgesine akın akın gelen göçmenler, iskân mahalli kalmadığı birçok kez bildirilmiş olmasına rağmen koşullar zorlanarak iskân edilmeye çalışılmıştır. Bu bildiride İzmit Sancağı'na bağlı Karamürsel Kazası'na göç eden Boşnak muhacirlerin iskân süreci ve kurulan yeni hayatlar aktarılmaya çalışılacaktır.

XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KOCAELİ YÖRESİNE GÖÇLER VE KURULAN MUHACİR KÖYLERİ

Dr. Yusuf ÇAM
İstanbul Ticaret Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

Kocaeli yöresinin fiziki coğrafyası kadar, bölgenin tarihî ve beşeri coğrafyası ve nüfus hareketleri de önem kazanmaktadır. Bizim bildirimizde üzerinde duracağımız göç hareketi tek yönlü ve yüzyıl kadar süren bir harekettir. Bugünkü anlamdaki göç problemleri ile tarihte ilk karşılaşmış bulunan millet Türkler olmuştur. 2000'li yıllar ile birlikte gündeme gelen kültürel kimlik, kentleşme, sanayileşme gibi gelişmelerin cevap bulabilmesi bu dönemin iyi anlaşılmasına bağlıdır. Geçmişte yaşanan gerçeğin sahibi olan bu günkü nesiller, karar verme sürecinde sağlam ve ayrıntılı bilgiye dayanmak zorundadır.

Devletler hukukunun doğuşu ile birlikte sınırların değişmesine yol açan gelişmelerden sonra el değiştiren topraklarda yaşayan insanların durumunu düzenleyen kurallar konmaya başlanmıştır. En önemli kural azınlık kavramını düzenleyen kural olarak görülmektedir. Diğer bir kural da 1789 Fransa Devrimi'nden itibaren geçerlilik kazanan göç etme hakkıdır. Geçen iki yüzyılda bu kurallar işletilerek doğan sorunlar çözülmeye çalışılmış, milliyetçilik akımları ile konu yepyeni boyutlar kazanmıştır.

Göç; genel olarak birey olarak insanın ve insan topluluklarının bulundukları bölgelerden, geçici veya sürekli olmak üzere başka bölgelere gitmeleri ve yerleşmeleri sureti ile meydana gelen yerleşme hareketidir. Göç hareketleri ortaya çıkış sebepleri, mekânları, mesafesi, süresi, hacmi, yönü ve organizasyonu bakımından büyük farklılıklar gösterir. Bu yüzden her göç olayının kendine özgü niteliklerinden ötürü ayrıca tanımlanması gerekir.

Göç sebepleri arasında kişilerin kendilerini güvenlik içinde hissetmemeleri hususu da yer almaktadır. Can ve mal güvenliği tehdit altında olanlar bunu uzaklaştıramazlarsa kendileri uzaklaşmaya mecbur kalırlar. Türkiye'ye yönelik göçlerin temel sebepleri arasında güvenlik faktörü en önde gelmektedir.

Belli bir sınır içinde yaşayan, taşınır ve taşınmaz malları sahip ve kanunların kendisine verdiği işleri yapan iki binden az nüfuslu topluluğa köy denir. Topluluğun köy olma vasfını kazanabilmesi için gerekli olan birlik ruhu, ancak aynı kültür ve etnografya değerlerinin

etkisinde ve ortak menfaatin etrafında toplanabilen insanların varlığı ile doğar. Köylerin tarihçelerinin yazılmasında iki koldan yürünmektedir. Bir yol köyde yaşayanların vereceği bilgi ve belgelerden yararlanmaktır. Diğer kol da özellikle incelediğimiz dönemde kurulmuş köylerle ilgili arşiv belgelerinin, yazılı dokümanların incelenmesidir. Biz bu çalışmamızda arşiv belgelerinden yararlanarak bir köyün kuruluşunda izlenen yolu ve özellikle gösterilen şefkat ve hamiyetin nişanesi olarak Lütfiye, İhsaniyye, Burhaniye ve benzeri adlar ve hanedan mensuplarının, devrin padişahlarının adı verilen köyleri inceleyeceğiz.

Köyler kurulurken öncelikle insan ve hayvanların barındırılmasına ve en kısa zamanda üretimin başlamasına dikkat edilmekle birlikte köyün ortak mallarından cami, mektep, meydan yeri, mera ve baltalık gibi hususlar da düşünülmektedir.

Kayıtlarda muhacirlerin menşei ile ilgili bilgiler çok detaylı değildir. Asırlar boyunca nüfus ile ilgili kayıtları büyük bir dikkatle tutan Osmanlı Devleti, bütün bu insanları genel olarak muhacir kapsamında görmüş ve ayrımcı davranmamıştır.

Osmanlı Devleti döneminde yaşanan göç acıları henüz dinmeden 1918 yılının Kasım ayından itibaren Kocaeli, yurdun dört bir tarafında olduğu gibi yeni bir işgalle karşılaştı. Bağımsızlığın kıymetini bilen yöre insanı kısa bir duraklamadan sonra Kuva-yı Milliye ruhu ile Milli Mücadele saflarında yerini almış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş coşkusunu yaşamışlardır.

KOCAELİ'DE NÜFUS MÜBADELESİ (1923-1930)

Yrd. Doç. Dr. Mustafa SARI
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi, Lozan Konferansı'nın ilk döneminde yapılan görüşmeler sonucu 30 Ocak 1923'te imzalandı. TBMM'nin 23 Ağustos 1923'te onayladığı bu sözleşme, 25 Ağustos 1923'te yürürlüğe girdi. Sözleşmeye göre, İstanbul Rum ahalisi ile Batı Trakya Müslüman ahalisi dışında kalan Türk ve Yunan vatandaşları din esası üzerine zorunlu göçe tabi tutulacaktı. Göçe tabi tutulan kişilere ise mübadil denir.

Mübadele ile yaklaşık 1.200.000 Ortodoks Hristiyan Rum Anadolu'dan Yunanistan'a, 450.000 Türk-Müslüman da Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen Selanik, Drama, Kavala, Girit ve Yanya Müslümanları Doğu Trakya, Batı Anadolu ve Orta Karadeniz'de daha önce burada yaşayan Rumların ayrılması ile boşalan yerlere iskân edilmişlerdir. Mübadillerin yoğun olarak iskân edildikleri şehirler arasında Kocaeli de bulunmaktadır.

Mübadelelerin gerçekleştiği 1923-1930 yılları arasında Kocaeli'ne yaklaşık 26.000 mübadil gelmiştir. Bu bildiride mübadillerin ata ocağını nasıl terk ettikleri, geçici ikamet yerlerinde neler yaşadıkları, Kocaeli'ne nasıl getirildikleri, vilayet dâhilinde nerelere yerleştirildikleri ve karşılaştıkları başta mesken, iâşe ve sağlık sorunları üzerinde durulmuştur. Ayrıca mübadillere uygulanan arazi dağıtımı, ziraat araç gereç temini ve vergi muafiyeti gibi hususlar ile mübadele sonrası vilayette yaşanan sosyo-ekonomik değişime çalışmada yer verilmiştir.

Bu çalışmada başta Kızılay ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri, Kocaeli Köy Hizmetleri Arşivi'ndeki mübadele defterleri (şu anda bu defterler Başbakanlık Devlet Arşivleri'ndedir) olmak üzere, dönemin ulusal ve yerel basını ile birlikte Hilâl-i Ahmer Mecmuası, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından hazırlanan raporlar ve konu ile ilgili araştırma inceleme eserler kullanılmıştır.

KOCAELİ VİLAYETİ'NE ROMANYA'DAN GÖÇLER VE İSKÂN (1934-1938)

Doç. Dr. Önder DUMAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

19. yüzyılın son çeyreğinde başlayan ve kimi zaman kitlesel nitelik kazanan Romanya'dan Anadolu'ya göçler, Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Sadece Atatürk döneminde yüz binin üzerinde Türk-Müslüman göçmenin türlü sebeplerle Anadolu'ya geldiği tespit edilmektedir. 1934-1938 dönemi Romanya'dan göçlerin kitlesel nitelik kazandığı bir dönem olup Kocaeli Vilayeti de bu kitlesel göçlerden iskân anlamında payını almıştır. Mevcut bildiride arşiv belgeleri ve süreli yayınlardan istifade ile Romanya'dan Kocaeli Vilayeti'ne gelen göçmenlerin göç ve iskân serüveni ortaya konulmaya çalışılacaktır.

16. YÜZYIL AVRUPALI GEZGİNLERİNİN GÖZÜNDE KOCAELİ YÖRESİ: SEYAHATNAMELERİN TARİHSEL VERİ DEĞERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Güneş İŞIKSEL

Université Paris I - Panthéon-Sorbonne

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PİRİ REİS SALONU

SAAT: 09:45 - 10:00

Tekil seyahatnamelerin tarihyazımında doğrudan veri olarak değeri tartışmaya açık olsa bile bunların karşılaştırılmalı değerlendirilmeleri bir yandan kültür ve zihniyetler tarihi diğer yandan da yerel tarih (şehir tarihi, mintika tarihi) için pek önemlidir. İstanbul'dan Anadolu'ya uzanan üç kolun (sağ, orta ve sol) kesiştiği son büyük menzil olan Kocaeli yalnız Osmanlı ordu ve memurlarının güzergâhında değil, aynı zamanda Anadolu ve Yakın Doğu'ya karayolu üzerinden giden Avrupalı gezginlerinkinde de önemli bir yer tutar. Sunumumuzda, sırasıyla Jacques Gassot'nun 1547; Jean Chesneau'nun keza 1547; Cristobal de Villalon'un 1552; Augier Ghislain de Busbeck'in 1555; Petrus Vilinger'in 1565; Marcantonio Pigafetta'nın 1567 ve Reinhold Lubenau'nun 1588 Kocaeli ve civarı (Sapanca ve Iznik) ile ilgili betimlerini, seyahatnamelerinin yazılma bağlamı çerçevesini göz önünde tutarak ele alacağız.

Kısa bir süre (bazen bir gece, bazen yalnız birkaç saat kalmak üzere) Kocaeli'ne uğrayan bu gezginlerin anlık tanım ve betimlemeleri, bu ilin Osmanlı idarî ve yol düzenindeki konumu ve diğer benzer menzil illerine göre durumu vb. konularda da bilgi verecek. 16. yüzyılda Kocaeli'ni gezmiş olan Avrupalı gezginlerin bu sancak merkezi ve onun çevresine değin betimlemelerini incelerken bir yandan bunlarda sıklıkla öne çıkan coğrafi, idari ve mimari veriler barındıran pasajları Türkçeye çevirip değerlendirip, diğer yandan da bu verileri aynı dönemde diğer gözlemcilerin ve de asıl Osmanlıca belgelerden (sefer ruzmaneleri, mühimme defterleri) çıkan verilerle karşılaştırma yoluyla bir Kocaeli tanımına varacağız.

YENİÇAĞ SEYHAHLARININ GÖZÜNDEN KOCAELİ VE YÖRESİ

Yrd. Doç. Dr. Güçlü TÜLÜVELİ

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

KARA MÜRSEL ALP SALONU

SAAT: 14:45 - 15:00

Kocaeli bölgesi, Osmanlı tarihinin kuruluş aşamalarından itibaren önemli bir yere sahip olmuştur. Yarımada'nın Bitinya ucu ile İstanbul arasındaki stratejik konumu nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş aşamalarında önem kazanmıştır. İstanbul'un alınmasından itibaren Balkanlar ile Anadolu'yu birbirine bağlayan önemli bir geçit noktası olmuştur. Avrupa'dan Asya'ya geçen ticaret yolları bu bölge üzerinden birbirine bağlanmaktadır.

Bu çalışma Kocaeli bölgesini Yeniçağ seyyahlarının gözünden incelemeyi hedef almaktadır. Zaman dilimi itibarıyla on altı ile on dokuzuncu yüzyıl arası çalışılacaktır. Çalışmamızda İngilizce ve Fransızca kaleme alınmış eserlerin yanında Türkçeye çevrilmiş Almanca seyahatnamelerden de yararlanılacaktır. Bu sunumda, Osmanlı dünyası dışından gelen ziyaretçilerin yorumları ve dikkat ettikleri noktalar temel inceleme konusu olacağından Osmanlı dünyasından yapılan yorumları çalışmamıza dâhil etmedik.

Amacımız, tarih içerisinde bölgenin bir resmini çizebilmek ve zaman içerisinde geçirdiği değişiklikleri seyahatname yazarlarının gözünden irdelemektir.

XVIII. YÜZYIL SONLARINDA BİR OSMANLI SEYHAHININ KOCAELİ VE YÖRESİYLE İLGİLİ TESPİT VE GÖZLEMLERİ

Prof. Dr. Feridun EMECEN

Prof. Dr. İlhan ŞAHİN

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

KARA MÜRSEL ALP SALONU

SAAT: 14:00 - 14:15

Tarihî kaynaklar arasında seyahatname ve coğrafya türünden eserler büyük bir öneme sahiptir. Ancak Osmanlı coğrafyasında Osmanlılarla ilgili söz konusu eserlerin

çok fazla olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu konuda Osmanlıların klasik dönemiyle ilgili olarak söylenebilecek yegâne eser, Âşık Mehmed'in Menâzirü'l-Avâlim'idir. Bu yüzyıldan sonra kaleme alınan dikkate değer bir eser şüphesiz Evliya Çelebi Seyahatnamesi'dir. Bu seyahatnamelerden sonra bugüne kadar pek fazla dikkati çekmeyen ve istifade edilmeyen bir diğer seyahatname, XVIII. yüzyılın sonlarına ait İmâ-yı Törehât-ı Büldânân adlı seyahatnamedir. Bu seyahatnamenin yazarı, kitabet kaleminde yetiştigi anlaşılan Mehmed Hâşim'dir.

Eserin adından anlaşılacağı üzere Mehmed Hâşim, diğer seyahatnamelerden daha farklı bir şekilde uğradığı şehir ve kasabalardaki halkın özellikle örf, âdet, gelenek ve töreleri ile ilgili tespit ve gözlemlerde bulunur ve bunları renkli bir üslupla seyahatnamesine yansıtır. Bu durum seyyahın uğradığı Kocaeli ve yöresi için de geçerlidir. Bu bağlamda bildiride, uzun bir zamandan beri bildiri sahiplerince üzerinde çalışarak yayıma hazırlanan söz konusu seyahatnameye dayanarak Kocaeli ve yöresindeki şehir ve kasaba gibi yerleşim merkezleri, bu yerleşim merkezlerinin özellikleri, halk arasındaki din ve inanç ritüelleri, bu ritüellerin yapıldığı yerler ile örf ve âdetler üzerinde durulacak ve böylece toplumsal tarih çalışmalarına bir pencere açılmaya çalışılacaktır.

BATILI SEYYAHLARIN GÖZÜYLE KOCAELİ (1800-1859)

Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ
Mustafa Kemal Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 14:15 - 14:30

Bir kenti tasvir eden herhangi bir seyahatname, tarihî bir değer taşımanın yanında kentin dokusunu oluşturan sosyal ve kültürel unsurların geçmişi ile bugünü arasında önemli bir bağ kurar. Nitekim Kocaeli'ne uğramış olan seyyahlar; kentin sosyal ve ekonomik durumu, kent merkezindeki ve çevresindeki tarihî yapı ve kalıntıları ile evleri ve sokakları hakkındaki izlenimlerini, kendilerine has bir üslupla nakletmişlerdir.

Kocaeli kentinin bütün özelliklerini yansıtan bir seyahatnameden bahsetmek

mümkün değildir. Bölgeden geçen birçok seyyah genellikle kente uğramış ve izlenimlerini kaleme almışlardır. Kocaeli ile ilgili seyahatnamelerde birbirinden farklı özelliklerin yanı sıra, zaman zaman kente ait vasıfların aynı şekilde tekrarlandığını görmek mümkündür. Zira birçok seyahatnamede; kentin genel görünümünden, tarihî kalıntılardan ve surlarından sık sık bahsedilmiş ve nüfusu ile ilgili bilgiler verilmiştir.

XIX. yüzyılda Kocaeli'ni gezen seyyahların sayısının çokluğu, kentin yer aldığı coğrafyanın önemi ile açıklanabilir. Ayrıca, bu dönemde siyasî ve sosyal anlamda bir çöküş yaşayan Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde Avrupalı devletlerin emperyalist çıkarlarının ön plana çıkmış olmasının da bu ilgide etkisi vardır. Bununla birlikte bölgeyi her anlamda tanımak ve değerlendirmek amacıyla keşif gezileri de yapılmıştır.

Bu çalışmada, 1800-1859 yılları arasında İzmit (Kocaeli)'e uğrayan seyyahların gözlemlerinden yararlanarak; kentin genel görünümü, evleri ve sokakları, nüfusu, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

ALMAN SEYYAH ANDREAS DAVID MORDTMANN'IN İZNİK-İZMİT (KOCAELİ) İZLENİMLERİ

Doç. Dr. Zübeyir BÜTÜNER
Bozok Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 14:30 - 14:45

İnsanlar yurt içi veya yurt dışı gezilerinde yaşadıkları ülkenin dışında, başka toplumları ve kültürleri tanımak, yeni yerleri görmek amacıyla uzun ve yorucu seyahatlere çıkmışlardır. Seyahatnamelerin temel amaç yurtiçinde ya da yurtdışında görülen yerlerin tarihlerini, ekonomilerini, medeniyetlerini, doğal güzelliklerini, toplumsal yaşamlarını, gelenek ve göreneklerini tanıtmaktır. Seyahatnameler çoğu kez birer tarihî belge niteliği taşımakla birlikte, yazarların izlenimlerini belli bir üslupla yansıttıklarından, aynı zamanda da birer edebî yapıt olarak da değerlendirilir. Bazı tarihçilerin seyyah olmaları ve bir tarihçi tarafsızlığında seyahatlerini kaleme almış olmaları bu seyahatnamelerin değerlerini daha da artırmaktadır. 16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin dünyada büyük güç olduğu ve dünya siyasetini belirlediği dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nu araştırma ve Osmanlı Devleti hakkında bilgi

toplama amacıyla Avrupalı seyyahlar bu devlete seyahat etmişlerdir. Tabii ki Osmanlı İmparatorluğu'nu sadece seyyahlar değil, din ve bilim adamları da gezmişlerdir.

19. yüzyılda Alman seyyahlardan A. D. Mordtmann Osmanlı Devleti'ni gezmiş ve gezilerini "Anadolu" adlı seyahatnamesinde toplamış; fakat Osmanlı toplumuna ve medeniyetine aydın ve kültürlü olmasına rağmen önyargıyla bakmaktan kurtulamamıştır. A. D. Mordtmann, Türkçe bilen ve aydın bir bakış açısına sahip birisi olarak "Anadolu" adlı seyahatnamesinde yazdıkları önyargılı olsa da, göz ardı edilemeyecek değerli bilgiler vermiştir.

Bu seyyah, Osmanlı Devleti'nde çeşitli etnik unsurların ve farklı din, dil ve ırka mensup insanların barış, huzur ve dayanışma içerisinde yaşadıklarını bildirerek, Osmanlı Devleti tebaasındaki Ermeni, Rumlar ve diğer etnik gruplarında Türkler gibi yaşadıklarını ve Türkçe konuştuklarını gözlemlemiştir.

20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'ne gelen seyyahlar, Osmanlı topraklarının hemen hemen tüm vilayetlerini tek tek gezmiş ve etnik, sosyal ve ekonomik yönden olumlu ve olumsuzlukları detaylı şekilde kaleme almışlardır.

Bu çalışma da A. D. Mordtmann'ın "Anadolu" Seyahatnamesi'nin "İznik-İzmit (Kocaeli)" bölümünden Kocaeli hakkında bilgi verilecektir.

XVIII. YÜZYIL VE SONRASINDA KARAMÜRSEL İSKELESİNİN OSMANLI DENİZ FAALİYETLERİNDEKİ YERİ

Ekrem GÜRDAL

Tarihçi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Bu çalışmada Osmanlı belgelerine göre XVIII. yüzyıl ve sonrasında Karamürsel İskelesi'nin yurtiçi ve yurtdışı deniz taşımacılığı faaliyetlerindeki yeri incelenmektedir. Karamürsel iskelesinden çıkan ve giren emtianın saptanmasına çalışılmıştır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul ve Marmara Denizi'nin güney kıyıları arasındaki deniz faaliyetlerinde Karamürsel iskelesi oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir.

Tarihî İpek Yolu güzergâhında İzmit önemli bir merkezdir. Ortadoğu ve Asya'dan gelen yolun İstanbul'a giden kolu İzmit'ten geçmektedir. Karadan devam eden güzergâhın dışında İzmit Körfezi'nden geçerek deniz yolu ile İstanbul'a yani Avrupa'ya ulaşan ayrı bir güzergâh bulunmaktadır. Şehrin tarihine bakıldığında İzmit ve çevresi seyyahların ve denizcilerin uğrak yeri konumundadır. Osmanlı Beyliği zamanında da önemini korumuştur. Öyle ki Karamürsel Alp önderliğinde Karamürsel ve İzmit Körfezi'nin güney kesimi koruma altına alınmıştır. İlk tersane çalışmaları da burada başlamıştır.

XVII. yüzyıldan sonra Marmara deniz ulaşımının en canlı istasyonu Karamürsel iskelesidir. Karamürsel iskelesi Orta Anadolu ve İç Ege'den gelen yolların Marmara Denizi'ne ulaştığı yer olması bakımından son derece önemlidir. Bu güzergâhta bulunan diğer yerleşim yerleri gibi zamanla Karamürsel havzasının, bölgede bulunan diğer iskele ve limanların önemi gittikçe artmıştır. İklim koşulları, mevsimsel değişiklikler, doğal afetler, göçler ve buna benzer durumlarda Karamürsel iskelesinin sefer sayısında değişimler gözlenmiştir.

Karamürsel iskelesinden gerçekleşen seferlerin niteliklerinin siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan ele aldığımız bu çalışmada Karamürsel iskelesinin bölgedeki rolüne ışık tutmaya gayret gösterdik. Söz konusu olan dönem içerisinde Karamürsel iskelesinin Marmara Denizi'ndeki diğer liman ve iskelelerle mukayese ederek Osmanlı deniz taşımacılığı üzerine bazı tespit ve değerlendirmeler yapmaya çalıştık.

KANLI GÖMLEK İLE ARZ-I HÂL SUNMAK: III. SELİM DÖNEMİ KARAMÜRSEL'İNDE AYANLIK MÜCADELESİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Mert SUNAR

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Osmanlı topraklarında ayanlığın önceki dönemlere nazaran daha da öne çıktığı on sekizinci yüzyılın ikinci yarısı, imparatorluğun farklı bölgelerinde hem ayanlık iddiasında bulunanların hem de ayanlık için girilen güç mücadelelerinin iyice göze batar bir hale geldiği dönem olmuştur. III. Selim döneminde Karamürsel kasabasında

meydana gelen gelişmeler bu genel çerçeveyi destekleyen bir mikro örnek teşkil etmesi açısından önemlidir. Karamürsel ayanlığı için yeniçeri unvanına sahip iki grup arasındaki mücadele, bu mücadelenin İstanbul'a yansması, tarafların birbirlerine karşı kullandıkları taktikler, İstanbul'un tepkisi ve mücadelenin sonuçları imparatorluğun diğer bölgelerinde yaşanan ayanlık mücadeleleri için de dikkate değer bir örnek sunmaktadır. Mücadeleye taraf olanların birbirine karşı şiddet kullanması ve Karamürsel'in başkente yakınlığı sebebi ile sürekli olarak bu konuda saraya ve hükümete arz-ı haller sunulması, Karamürsel'deki mücadelenin III. Selim'in dikkatini çekmesi ile sonuçlanmış. III. Selim yönetiminin buradaki olayları kontrol altına alabilmek için güç kullanmayı seçmesi Karamürsel sakinleri açısından önemli sonuçlar doğurmuştu. Zira olayları bastırabilmek için devletin civar bölgelerde bulunan ayanların ve devlet görevlilerinin yerel kuvvetlerine dayanması yeni problemleri beraberinde getirmişti. Bu tebliğde Osmanlı arşivinde yukarıda anlatılan olaylar hakkında mevcut belgelerden yola çıkılarak III. Selim döneminde ayanlık kurumunun genel durumunun Karamürsel'deki somut örnekten yola çıkılarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

KOCAELİ MUTASARRIFI HÜSEYİN PAŞA'NIN EŞKİYALIKLA MÜCADELESİ, İDAMI VE MÜSADERE EDİLEN MAL VARLIĞI (1796)

Prof. Dr. Osman KÖSE
Ankara Polis Akademisi

05 NİSAN 2015, PAZAR

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 09:00 - 09:15

18. asır eşkıyalık olaylarının Osmanlı Devleti'nin her tarafında sıkça görüldüğü bir dönemdir. Kocaeli başta olmak üzere Balkanlarda da eşkıyalık oldukça yaygındı. Bir yandan Rusya ile zaman zaman savaşlar olurken diğer yandan da eşkıyalığı sonlandırmak için mücadele yapılıyordu. Bu çerçevede Kocaeli Mutasarrıflığı'na, yöresindeki eşkıyalığın ortadan kaldırmak için başarılı biri olarak görülen Hüseyin Paşa atandı. Hüseyin Paşa, Padişah III. Selim'in methine mazhar olarak mutasarrıflık dâhilindeki eşkıyalığı ortadan kaldırmaya çalışırken, uzun süreden beri devletin yok etmek için çaba sarf ettiği, Dağlı eşkıyasını bastırmakla da görevlendirildi. Hüseyin Paşa, bu görevde iken başarısızlıkla ve ihanetle suçlanarak İstanbul'a çağrıldı. Burada tutuklanarak, 1796 yılında idam edildi.

Bu tebliğde, Kocaeli Mutasarrıfı Hüseyin Paşa'nın mutasarrıflık dâhilinde eşkıyalarla mücadelesi, idamı ve geriye kalan mallarının devlet tarafından müsaderesi ele alınacaktır.

TANZİMAT DÖNEMİNDEKİ İDARE DÜZENLEMELERİN KOCAELİ'YE YANSIMALARI

Dr. Mehmet GÜNEŞ
Başbakanlık Osmanlı Arşivi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 09:45 - 10:10

Osmanlı Devleti, II. Mahmud tarafından 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra yeni bir döneme girdi. Bu bağlamda Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar merkez ve mahalli idarede düzenlemeler yapıldı. Ancak asıl köklü değişiklikler, 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte başladı. Fermanın ilanından hemen sonra bir seri yenilik hareketine geçildiyse de istenilen netice alınamadı. Bunun üzerine başka bir yol tercih edildi ve 1842 yılında özellikle mahalli idarede önemli değişiklikler devreye sokuldu ve bu şekilde klasik idari yapıdan kopuş başladı. Mülki idarenin kademeleri yeniden tespit edilerek eyalet, sancak, kaza ve köy şeklindeki yapı tesis edildi. Eyaleti vali, sancağı kaymakam, kazayı müdür idare edecek; köy ve mahalleleri ise eskisi gibi muhtarlar idare edeceklerdi. 1840 yılından itibaren var olan meclisler de taşrada iş görmeye devam edeceklerdi.

19. yüzyılın ilk yarısında başlatılan bu yapı, zaman zaman ihtiyaçlara göre düzenlemelere de tâbi tutuldu; ancak temel biçimini Cumhuriyet'e kadar sürdürdü. Bu şekilde süren idari yapıyı sistemli bir hale getirmek üzere 1864 yılında ilk vilayet nizamnamesi yayımlandı; 1867 yılında tüm ülkeye teşmil edilen bu yapıyla birlikte mülki hiyerarşide sancağı mutasarrıf, kazayı kaymakam, ayrıca nahiyeyi müdür idare edecekti. Bunun yanı sıra daha önce İstanbul'da teşkil edilmiş olan belediye idaresi, taşraya da yaygınlaştırıldı. Bu bildiride, buraya kadar izah edilen Tanzimat dönemine ait idari düzenlemelerin Kocaeli'ye yansımaları ele alınacaktır. Bu konu açıklanırken dönemin arşiv kayıtları ile salnamelerine ve araştırma eserlere dayanılarak idari sahadaki uygulamalara yönelik örnekler verilecektir.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E KOCAELİ VE ÇEVRESİNDEKİ MÜLKÎ YAPILANMA ÇALIŞMALARINA GENEL BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Enis ŞAHİN
Sinan DEMİRAĞ
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 09:00 - 09:15

Kocaeli ve çevresi, coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle, tarih boyunca Anadolu'nun önemli yerleşim merkezlerinden birisi olmuştur. İstanbul'a yakınlığı ve doğu-batı anayol güzergâhındaki Bağdat caddesini Anadolu'ya bağlayan ilk ve en önemli merkez durumunda olması, Kocaeli Yarımadası'nın en önemli konum avantajlarından biridir. Avantajlı konumunun kendisine kazandırmış olduğu siyasi ve iktisadi katkılarının da etkisiyle, bu önemli bölge, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte önemini hep artırarak sürdürmüştür. Kocaeli Vilâyeti'nin bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin Marmara Bölgesi'ndeki en önemli siyasi, iktisadi, sınıfi, ticari ve zirai merkezlerinden biri olduğunda şüphe yoktur. Bu önemli merkez, uygun iklim koşulları ve avantajlı konumunun etkisiyle, tarih boyunca göçler açısından da bir cazibe merkezi olmuş ve bölgeye yönelik yoğun bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Sürekli göç alan ve nüfusu daimi surette artış gösteren Kocaeli ve çevresinde, tabiatıyla mülki yapılanma açısından da büyük hareketlilikler ve değişiklikler meydana gelmiş; ya sık sık yeni köy, nahiye ve kaza yapılanmasına gidilmiş, ya da nüfus zenginliği ve hareketliliği sebebiyle idari yapıda sürekli olarak değişiklikler ve yeniden yapılanmalar gözlenmiştir. Osmanlı'nın XIV. yüzyılda fethettiği Kocaeli yöresinin, Cumhuriyet öncesi mülki yapılanmasında çoğunlukla sancak olarak yer aldığı, ancak liva ve mutasarrıflık olarak yapılandırıldığı da bilinmektedir. İzmit ise, mülki yapılanmada bu idari yapının merkezini teşkil etmiştir. Kocaeli Sancağı zaman zaman farklı idari yapılanmalar dâhiline alınmıştır; erken dönemlerde Kaptan Paşa Eyaleti livaları arasında görünürken, sonraları zaman zaman Kastamonu Vilâyeti, Hüdavendigâr (Bursa) Vilâyeti ve İstanbul Vilâyeti'ne dâhil edilmiştir. Hatta İstanbul Vilâyeti'ne dâhil olduğu dönemlerde, emniyet teşkilâtı açısından Dersaadet Zabtiye Müdüriyeti'ne ve belediye teşkilâtı açısından da İstanbul Şehremaneti yönetimine bağlı olduğu da bilinmektedir. Bu değişiklikler arasında, zaman zaman müstakil sancak/mutasarrıflık konumuna getirildiği de belirtilmelidir. Cumhuriyet ile birlikte Kocaeli mülki yapılanmada, "vilâyet" konumuna yükseltilecektir.

Bu bildiride; Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar devam eden üç çeyrek asırlık zaman diliminde, merkezî yönetimlerin Kocaeli ve çevresindeki mülki yapılanma ve

idari değişikliklerle ilgili faaliyetleri üzerinde genel olarak durulmuş, mezkûr konu çoğunlukla Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve son dönem için de Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yöreyle ilgili mevcut vesikalar ışığında aydınlatılmaya çalışılmıştır. Salmeler, dönemin basını ve araştırma eserlerinden de ayrıca istifade edilmiştir.

19. YÜZYIL ORTALARINDA KARAMÜRSEL KAZASI'NIN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU: TEMETTUAAT DEFTERLERİ ÖRNEĞİ

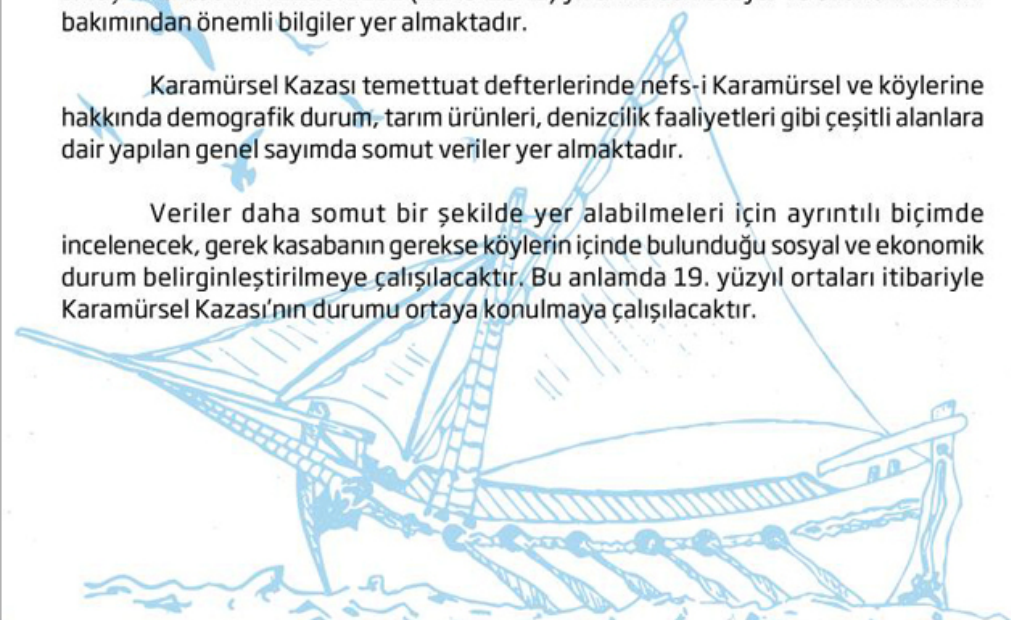
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYA
Niğde Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

Temettuat defterleri 19. Yüzyıl Osmanlı Devleti için önemli bir kaynak durumundadır. Vergi mükelleflerinin sahip olduğu gelirlerinin tespitini amaçlamaktadır. H.1260-1261 (1843-1845) yıllarına dair sosyal ve ekonomik tarih bakımından önemli bilgiler yer almaktadır.

Karamürsel Kazası temettuat defterlerinde nefis-i Karamürsel ve köylerine hakkında demografik durum, tarım ürünleri, denizcilik faaliyetleri gibi çeşitli alanlara dair yapılan genel sayımda somut veriler yer almaktadır.

Veriler daha somut bir şekilde yer alabilmeleri için ayrıntılı biçimde incelenecek, gerek kasabanın gerekse köylerin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum belirginleştirilmeye çalışılacaktır. Bu anlamda 19. yüzyıl ortaları itibarıyla Karamürsel Kazası'nın durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİNDE KARAMÜRSEL KAZASINDA İNŞA VE TAMİR EDİLEN RUM MEKTEPLERİ (1876-1909)

Yrd. Doç. Dr. Biray ÇAKMAK
Uşak Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 09:30 - 09:45

Çalışma, 1876-1908 yılları arasında Karamürsel Kazası'nda, Rum ahali tarafından inşa ve tamir ettirilen mektepleri ele alacaktır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin muhtelif tasniflerinde mevcut olan çok sayıdaki belgelerdeki bilgilere göre kaleme alınacaktır. Çalışmada, Kuglacık ve Tepe Köyleri'nde tamiren inşa edilen mektepler üzerinde münhasıran durulacaktır. Bu örneklemeler üzerinden, mektep inşasındaki bürokratik süreç ile Osmanlı Devleti'nin mektep inşası ile ilgili taleplere olan tutumu tespit edilecektir. Çalışmada, Rum ahali tarafından inşa edilen diğer mektepler üzerinde de durulacaktır. Mektep inşasındaki gerekçeler ve inşaat masraflarının finansmanı gibi hususlar ele alınacaktır. Çalışma, bu çerçevede Karamürsel Kazası Tarihi'ne, ampirik düzeyde katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

OSMANLI PADİŞAHLARININ İZMİT VE HEREKE GEZİLERİ

Doç. Dr. Mehmet MERCAN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren padişahların sefer maksadı ile payitaht dışına çıktıkları ve savaşlara komuta ettikleri bilinmektedir. Ancak padişahlar II. Mustafa'dan itibaren bu uygulamalarını terk etmişlerdir. II. Mustafa'dan sonra değişik maksatlarla III. Ahmet, I. Mahmud ve III. Mustafa İstanbul dışına çıkmışlardır. Bundan sonra II. Mahmut devrine gelinceye kadar hiçbir Osmanlı padişahı İstanbul dışına gitmemiştir.

Osmanlı tarihinde ilk defa, II. Mahmud, memleketin durumunu yakından görmek, halkın ihtiyaçlarını yerinde tespit etmek ve şikâyetlerini dinlemek için memleket içinde gezilere çıkmıştır. II. Mahmud'tan sonra V. Murad ve Vahdeddin hariç bütün Osmanlı padişahları değişik maksatlarla yurt içinde değişik yerleşim yerlerine geziler yapmışlardır. Padişahların gezi yaptıkları yerleşim yerleri arasında İzmit ve Hereke de bulunmaktadır.

Bildirimizin konusunu, başta halkın ihtiyaçlarını yerinde görmek ve şikâyetlerini dinlemek, incelemelerde bulunmak, dinlenmek, vb. maksatlarla Osmanlı Padişahlarının İzmit ve Hereke'ye yattığı geziler oluşturmaktadır. Bildirimizi; Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinden, dönemin gazetelerinden ve araştırma eserlerden istifade ederek hazırlayacağız.

SULTAN II. ABDULHAMİD'DEN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE İSPANYA BASININDA İZMİT

Yrd. Doç. Dr. Tufan TURAN
Esin TÜYLÜ TURAN
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 15:00 - 15:15

Osmanlı ve İspanya devletlerinin tarihî süreçleri birbirlerine paralel bir şekilde seyretmiştir. Kuruluşlarından yıkılışlarına kadar devam eden bu paralellik içerisinde iki ülke de birbirleri ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmiştir. İspanya, Osmanlı Devleti'ne karşı daima tarafsızlığını korumuş ve ona karşı herhangi bir ittifaka girişmemiş bir devlet olarak İspanya basınında da Türkiye ile ilgili haberlerin oldukça yoğun bir şekilde işlendiği görülmüştür. Özellikle 19. yüzyıldan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar, İspanya basınında Türkiye ile ilgili iki yüz bine yakın haber olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede, ilgili süreç içerisinde, İspanya basınında İzmit ve çevresiyle ilgili gerek Sultan II. Abdulhamid döneminde ve gerekse Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele döneminde ilişkin haberler taranmış ve konuyla ilgili yaklaşık 300 haber tespit edilmiştir. Bu çalışmamızda, İzmit'te bu tarihî süreç içerisinde yaşanan gelişmeleri İspanya basınının nasıl ele aldığı ve bu gelişmeleri nasıl yorumladığı gözlemlenecek ve açığa kavuşturulacaktır.

OSMANLI ZİRAİ MODERNLEŞMESİNE BİR ÖRNEK: İZMİD NUMUNE TARLASI TEŞEBBÜSÜ

Dr. Burcu KURT

İstanbul Teknik Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

PIRİ REİS SALONU

SAAT: 10:00 - 10:15

Tanzimat reformları Osmanlı İmparatorluğu genelinde birçok sosyal ve ekonomik reformun başlaması ve/veya süreklilik kazanması açısından bir dönüm noktasıdır. Ekonomik açıdan yeni gelir kaynakları yaratılarak ülkenin refah seviyesinin artırılmasını hedefleyen Tanzimat reformlarıyla Osmanlı ziraî tarımı alanında da birçok yeniliğe imza atılmıştır. Bu yeniliklerden biri de numune çiftlikleri ve tarlaları olmuştur. Numune çiftlik ve tarlaları, yeni metotlarla ve Avrupaî aletlerle tarım yaparak az masrafla çok mahsul alınması ve ziraî verimliliğin artırılmasını hedeflemekteydi. Bu amaçla ilk olarak İstanbul, Edirne ve Selanik gibi bölgelerde numune çiftlikleri açılmış, fakat bu çiftliklerin masraflarının çokluğu nedeniyle kısa zamanda bu uygulamadan vazgeçilmiştir. İşte bu çiftliklerin yerine, yeni tekniklerle, modern tarım yapılması ve imparatorluğun gereksinim duyduğu sınaî ürünlerin ülke genelinde benimsenmesi amacıyla numune tarlaları kurulmuştur. Numune çiftliklerine göre daha ufak çaplı olan bu tarlaların kurulmasındaki ana amaç modern usulleri, yeni tarım ürün ve aletlerini halka tanıtarak benimsetmektir. Bu bağlamda 1888 senesinde dokuz vilayette ve İzmit Mutasarrıflığı'nda birer numune tarlası kurulmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada bir teşebbüs olarak kalan ve bir türlü hayata geçirilemeyen İzmit numune tarlasının tesisi çabaları ele alınacaktır.

ANADOLU DEMİRYOLU PROJESİ VE HAYDARPAŞA-İZMİT HATTININ İNŞAASI, 1871-1873: BİR İKTİSADİ MİLLÎLEŞME TEŞEBBÜSÜ

Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK

Marmara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 10:40 - 10:55

Son iki buçuk asır boyunca insanlık, ferdî, içtimai ve iktisadî hayatı köklü bir biçimde

değiştiren sayısız ilmî ve teknolojik gelişmeye tanıklık etmiştir. Bunların en önemlilerinden biri buhar gücünün sınaî üretim ve ulaşımda kullanılmaya başlanmasıdır. Zira buharlı makinelerin kullanıldığı üretim sistemleri sınaî imalat hacim ve kalitesinde büyük bir artış sağlamış; keza buharlı gemi ve trenler de ulaşım hız ve kapasitesini artırırken taşıma maliyetlerini düşürmüştü. Böylece ekonomik hayatın temel unsurlarını yeniden şekillendiren bu tarihî gelişim evresi; sanayi devrimi, modernleşme, küreselleşme ve ekonomik emperyalizm gibi süreçlerin sebep ve/veya sonuçları arasında yer almıştı. Fakat sanayi devriminin gerçekleştiği "merkez ülkeleri" ile bunların dışında kalan "çevre ülkeleri" açısından bu kavramlar aynı anlama gelmiyordu. Şöyle ki bu tarihî süreç, merkez ülkeleri için sanayileşme, kentleşme, sosyokültürel değişim, kalkınma ve refah, sömürgecilik gibi anlamlar ifade ederken tarihî gelişim evreleri noktasında tarım toplumu aşamasında bulunan çevre ülkeleri için bağımlılık, yarı-sömürgeleşme veya sömürgeleşme olarak algılanıyordu. Birinci Dünya Savaşı arifesinde Batı ve Orta Avrupa devletleri ile ABD dışındaki ülkelerin 3/4'ü bu durumu fiilen yaşıyordu. Merkez ülkelerinde sosyal ve ekonomik gelişme aracı olarak görünen modern ulaşım araçları, çevre ülkelerinde birer sömürü aracı işlevi görüyordu. Bu durum Osmanlı Devleti için de geçerliydi.

Osmanlı Devleti demiryolu ile ülkenin bütün bölgelerinin birbirine bağlanmasının her bakımdan hayatî öneme sahip olduğunun bilincindeydi. Fakat 1860'lı yıllar sona ererken yabancı sermaye tarafından inşa edilen hatlar böyle bir millî demiryolu ağı oluşturmaktan uzak görünüyordu. Bunun temel nedeni, stratejik önemi ne olursa olsun yüksek kâr vaat etmeyen projelerin yabancı müteşebbislerin ilgisini çekmemesiydi; Anadolu Demiryolu projesi bunların başında geliyordu. Gerek bu tutum gerekse daha önce verilen imtiyazların suiistimali, Osmanlı hükümeti ve kamuoyunu yabancı sermaye aleyhtarlığına sevk etti. Bu yönelime paralel olarak devlet demiryolu imtiyazı vermeyi durdurarak, bu işi bizzat kendisi yapmaya başladı. Bir tür devletçilik olarak kabul edebileceğimiz yeni demiryolu inşa etme ve işletme siyasetinin kısa vadeli hedefi Haydarpaşa - İzmit Hattı ile Mudanya - Bursa Hattı projelerinin uygulamaya konmasıydı. Fakat malî bir iflasın eşiğinde olan Bâbîâli, ikinci projeyi ötelemek mecburiyetinde kaldı.

Anadolu Demiryolu'nun "baş hattı" olarak planlanan Haydarpaşa - İzmit Hattı'nın yapımına 1871 yılı sonbaharında başlandı. İnşaat işlerinin bir kısmı yabancı taşeronlara yaptırıldı; ray ve lokomotif gibi teknolojik araç - gereçler Belçika'dan ithal edildi. Vatandaşın bir bölümü devletin malî yükünü hafifletmek için istimlak bedeli almadı. Bir kısım hafriyat işlerinde askerî birliklere görev verildi. 90 km'lik hat 3 Mayıs 1873'te İzmit'te yapılan bir törenle açıldı. Kısa süre sonra İzmit - Adapazarı Hattı'nın hafriyat çalışmalarına başlandı; Osmanlı Hükümeti 1875 yılında malî iflasını ilân edince

inşaat durdu. Böylece Türkiye'nin bu ilk devlet eliyle demiryolu yapma teşebbüsü, Haydarpaşa - İzmit Hattı'nın faaliyete geçmesiyle sonuçlandı. 1880 yılında devlet pek de iyi işletemediği hattı yabancılara kiraladı. 1889'da İstanbul'da kurulan Osmanlı Anadolu Demiryolu Şirketi adlı Alman firması yarım kalan Anadolu Demiryolu projesini yeniden canlandırıldı. Demiryolu 1890'da Adapazarı'na, 1893'te Ankara'ya, 1913'te de Bağdat'a ulaştı. Demiryolu Bağdat'a doğru ilerledikçe İzmit ve çevresinin sosyal ve ekonomik hayatı üzerindeki etkisi de giderek arttı. Fakat gerek Haydarpaşa - İzmit Hattı, gerekse daha sonra ona eklenen hatlar, devlete ağır malî yükler getiren yabancı sermaye yatırımı statüsüne girmiş oldu.

Bu bildiride Haydarpaşa - İzmit Hattı bir devlet yatırım ve işletmesi olarak tarihî zemini, finansmanı, teknik ve teknolojik ihtiyaçların karşılanması, inşaat süreci, açılış ve işletilmesi, sosyal, kültürel ve ekonomik hayat üzerindeki etkileri bakımından ele alınmıştır. Bu yapılırken yerel tarih yönteminden de faydalanılarak bir modernleşme sembolü olan demiryolu/trenin toplum tarafından nasıl karşılandığına ışık tutulmaya çalışılmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KOCAELİ'NDEKİ SANAYİ MİRASI: HEREKE VE ÇUHANE FABRİKA-İ HÜMAYUNLARI

Doç. Dr. Elif Özlem AYDIN
Gebze Teknik Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

18. yüzyılın ikinci yarısında "Sanayi Devrimi" adı verilen teknik ilerleme ve kapitalist gelişme ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmış ve 19. yüzyılın başlarından itibaren kıta Avrupa'sına sıçramıştır. Osmanlı Devleti'ndeki geleneksel zanaatlar ise Avrupa'da gittikçe gelişen sanayi karşısında dünya koşullarına göre yeniden yapılmak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin sanayileşmesinde devlet girişimleri ön plana çıkmış ve Batılı endüstriyel üretim yöntemlerini uygulayacak yeni ve büyük ölçekli tesisler bizzat Babıâli'nin girişimiyle oluşturulmuştur. Böylece devletin ekonomik hayata üretici olarak müdahalesinin örneklerinden olan Fabrika-i Hümayunlar 19. yüzyılın ortalarına doğru ülkenin çeşitli yerlerinde hizmete girmiştir. Bunlardan ikisi Kocaeli ili sınırlarında yer almaktadır. Hereke ve Çuhane Fabrika-i

Hümayunları, 1843 yılında saray ve ordunun tekstil alanındaki talebini karşılamak amacıyla kurulmuştur. Bu fabrikalar özgün mimarileri ve Osmanlı sanayi tarihindeki önemi ve teknolojik özellikleri ile özgün birer endüstri mirasıdır.

Bu bildiride Kocaeli'nde yer alan bu sanayi tesislerinin genel yerleşim özellikleri, tesislerden günümüze ulaşabilen yapıların genel mimari özellikleri üzerinde durulmuştur. Osmanlı döneminden günümüze ulaşan bu sanayi yapılarının kültürel miras olarak ele alınarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için öneriler sunulmuştur.

KURULUŞU İZMİT'TEN İZMİR'E KAÇIRILAN BİR KÂĞIT FABRİKASI (1846)

Prof. Dr. Emre DÖLEN
Marmara Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 09:00 - 09:15

Tanzimat sonrasındaki sanayileşme girişimleri kapsamında Sultan Abdülmecid'in öncülüğünde 1843'te devlet tarafından İzmit'te kâğıt makinesi ile üretim yapacak bir kâğıt fabrikası ile bir çuha fabrikasının kurulmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine Barutçubaşı Ohannes bu fabrikalar konusunda inceleme ve görüşmeler yaparak gerekli araç ve gereçlerin alımını sağlamak üzere Londra'ya gönderilmiştir. Kendisi tarafından gerekli temaslar yapılmış, kâğıt makinesi üreticisi mühendis Bryan Donkin ile görüşülmüş, su gücü yani su çarkı ile işleyen, 60 kişinin çalışacağı ve günde 500 okka [641 kg] kâğıt üretecek bir fabrikanın kuruluşu için bir proje hazırlanmış ve gerekli planlar çizdirilmiştir.

Bu planlar Meclis-i Ziraat'te incelenerek 9 Temmuz 1843 tarihli bir mazbata düzenlenmiştir. Bu mazbata ne demek istediği kolay anlaşılamayan, kendi içinde çelişkili ve bulanık bir metindir. Burada İzmit'te kurulmasına karar verilmiş olan Kâğıt Fabrikası'nın çeşitli bahaneler ileri sürülerek burada kurulmasının uygun olmayacağı sonucuna varılmakta ve ad vermeden fabrikanın kuruluş yeri olarak İzmir'in uygun olduğuna işaret edilmektedir.

Kısa bir süre sonra 1844'te İzmir'de bir kâğıt fabrikasının kurulması için Düzoğlu Hoca Agop ve ortaklarına imtiyaz verilmiş ve anlaşıldığı kadarıyla İzmit için hazırlanan proje İzmir'de yaşama geçirilmiştir. Fabrikanın temeli 1844'te Halkapınar semtinde atılmıştır. Kasım 1846'da üretime geçen İzmir Kâğıt Fabrikası'na çeşitli imtiyaz ve ayrıcalıklar tanınmıştır. İzmir Kâğıt Fabrikası buhar makinesi ile çalışmakta ve bir tane Bryan Donkin kâğıt makinesi bulunmaktadır.

Fabrikanın ürettiği kâğıtların başlıca alıcısı devlet olmuştur. Bir süre sonra İzmir Kâğıt Fabrikası'nın üretiminde birtakım aksaklıklar ortaya çıkmaya ve 1852'de kâğıt kalitesinin düşmesinden şikâyet edilmeye başlanmıştır. Üretilen kâğıdın kalitesinin sürekli olarak düşmesi üzerine 1855'te makinelerin yenilenmesi gerektiği anlaşılmıştır.

İNHİSARA GAYRİRESMÎ TEPKİ: KERPE VE KEFKEN SAHİLLERİNDE TUZ KAÇAKÇILIĞI

İsmail YAŞAYANLAR
Uludağ Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 16:40 - 16:55

Muharrem Kararnâmesi ile kurulan Düyûn-i Umûmiyye İdaresi'nin gelir kalemlerinden birini Osmanlı coğrafyasındaki tuzlalar oluşturmuyordu. Tuz üretimini ve satışını inhisarı altına alan idare, tuz ithalatı ve ihracatını da yasaklamıştı. Bu durum kısa sürede tuz kaçakçılığının devlet dâhilinde yaygınlaşmasına sebep olmuştu. Genellikle deniz yoluyla yapılan kaçakçılık, liman görevlilerinin de göz yummaları ile engellenmesi zor bir hale gelmişti. Karadeniz sahillerinde Rusya üzerinden Anadolu'ya getirilen kaçak tuz kontrolü zor noktalardan karaya çıkarılıyordu. Özellikle Kandıra'ya bağlı Kerpe ve Kefken arasındaki kayalık sahiller kaçakçılık için oldukça elverişliydi.

Bu bildiride Düyûn-i Umûmiyye İdaresi'nin kuruluşu sonrası Osmanlı sahillerinde gerçekleşen tuz kaçakçılığı, Kefken ve Kerpe örneklerinde incelenecektir. Ayrıca Düyûn-i Umûmiyye'nin kolcular ve deniz devriyeleri ile engellemeye çalıştığı, ancak başarılı olamadığı kaçakçılık meselesinin, merkezî devletin dâhili ile çözümlenmeye çalışılması sürecine de değinilecektir.

KOCAELİ BANKASI

Feyzullah Yavuz ULUGÜN
Araştırmacı-Yazar

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

Dilimize İtalyancadan geçen "Banka" kelimesi para bozma masası anlamına gelmekte olup ortaçağda uzun gezilere çıkan kişilerin kıymetli varlıklarını inanılır kişilere emanet bırakmaları ve zamanla bu kişilerin ödünç vermeye başlaması ile bankacılığın temellerinin atıldığına inanılır.

Avrupa'da ilk ciddi bankacılık girişimi 13. yüzyılda Floransa'da başlamış, geniş bir şubeler ağını gerçekleştiren ise ünlü Medici ailesi olmuştur. Ardından 1407 yılında Ceneviz'de bir banka kurulmuştur. Bunu diğer İtalyan kentleri takip etmiştir.

Türkiye'de ise para işlerini öteden beri Galata'da yerleşmiş Gayrimüslimler yürütüyorlardı. İlk banka 1845 yılında İstanbul Bankası olmuş; ancak ömrü kısa sürerek 1850 yılında kapanmıştı. 1856 yılında kurulan Osmanlı (Ottoman) Bankası ise zamanla Merkez Bankası işlevini üstlenecek kadar etkili olmuştu. 1908'de Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte iktidara gelen İttihat Terakki yönetimi, Gayrimüslimlerin bu sahadaki egemenliğini kırmak için Türk bankalarının kurulmasına destek vermiştir. İlk milli bankacılık deneyimi Mithat Paşa'nın

Bu süreçte İstanbul Bankası (1911), Emlak ve İkrizat Bankası (1914), Milli Aydın Bankası (1914), İslam Ticaret Bankası (Adapazarı 1914), Karaman Milli Bankası (1915), Kayseri Kök İktisat Bankası (1916), Akşehir Osmanlı İktisat Bankası (1916), Eskişehir Çiftçi Bankası (1916), Ticaret ve İtibari Umumi Milli Bankası (İstanbul 1917), Konya Milli İktisat Bankası (1917), Manisa Bağcılar Bankası (1917) gibi aralarında belli bir kente hizmet sunmak üzere bankalar da kurulmuştur.

Kocaeli Halk Bankası da biraz gecikmeli olsa da 1927 yılında daha sonra uzun yıllar Belediye Başkanlığı yapacak olan aktar Kemal Öz öncülüğünde İzmitli esnaflar tarafından kurulur. Bu banka yıllar sonra bugün dünyanın en büyük 15. bankası olan "Banque Paris Bas" tarafından satın alınan "TEB - Türkiye Ekonomi Bankası"na dönüşür.

Bu sunum, artık Kocaeli kenti ile nerdeyse hiçbir bağı kalmamış bu anının yeniden kent belleğine ve ekonomi tarihine kazandırılmasını amaçlamaktadır.

İZMİT'İN TADI: YİYEN BİR, YEMEYEN BİN PİŞMAN/İYE

Yrd. Doç. Dr. Dilek TÜRKYILMAZ
Gazi Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 11:10 - 11:25

Farsça kökenli ve "yünlü" anlamındaki "peşmine" kelimesinden geldiği söylenen "pişmaniye"ye tel tel görünümlü bir tatlı olduğu için "yün"e benzetilerek bu ad verilmiştir. Bu tatlının ortaya çıkışı ve ismi ile ilgili bilgimiz birkaç efsane ile sınırlıdır. Ancak tatlının yapılış şekli ve malzemeleri tarihinin oldukça eskilere dayandığı ve bir Osmanlı tatlısı olduğu fikrini vermektedir. İlk kez Kandıralı Hayrettin Usta tarafından yapıldığı, şekerçi Hacı Agop Dolmacıyan adlı bir Ermeni usta tarafından ise pazara sunulduğu söylenen pişmaniye İzmit'te bütünleşmiş geleneksel bir tattır. İzmit'te bütünleşen pişmaniyenin şehrin bir simgesi haline getirilmesinde ve İzmit'i marka bir şehir yapmada aldığı rol, bu tip yerel değerlerin coğrafi işaretlemelerde nasıl kullanıldığı ve nasıl bir turizm ürünü ve kültür ögesi haline dönüştüğü bildiride değinilecek konular arasındadır. Bu geleneksel tatlıyı yapan son temsilcilerin usta çırak ilişkisi içinde değerlendirilmesi, pişmaniyenin Türk yemek kültürü içindeki yeri, yerel kutlamalardaki rolü gibi konular da üzerinde durulacak diğer hususlardır.

İZMİT'TE TÜRKLER TARAFINDAN AÇILAN İLK ECZANELER

Dilek AYRIBAŞ
Müzeyyen ÜNAL
İlker KUMRAL
Osman Nuri CEBE
Kocaeli Dokümantasyon Merkezi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 16:40 - 16:55

İzmit'te Türkler tarafından açılan ilk eczane Ziya Eczanesi olup sahibi Ecz. Ziya Heper'dir. Eczane, Ziya Heper'in vefatından sonra bir süre kapalı kalmıştır. Ziya Bey'in Kütahya'da hükümet tabipliği yapmakta olan kardeşi Dr. Şevki Heper'in Eczacılık Fakültesi fark derslerini verip eczacı diploması almasından sonra Ziya Eczanesi tekrar açılmıştır.

İkinci olarak Merkez Eczanesi Ecz. Hasan Behçet Diker tarafından açılmıştır. Merkez Eczanesi, Ecz. Hasan Behçet Diker'in vefatından sonra oğlu Ecz. Tuğrul Diker tarafından işletilmiştir.

Kocaeli Eczanesi, İzmit'in Türkler tarafından açılan üçüncü eczanesidir. Sahibi Ecz. Yusuf İzzettin Bilgisu askerî eczacı olarak mezun olmuş, binbaşı rütbesine kadar yükseldikten sonra askerlikten ayrılarak Kocaeli Eczanesi'ni açmıştır.

Türkler tarafından İzmit'te açılan dördüncü eczane ise Yeni Eczane'dir ve sahibi Ecz. Perihan Akız'dır. İzmit'in ilk hükümet doktoru Ziya Akız'ın kızı olan Perihan Akız, bir süre Memleket Hastanesi'nde hastane eczacılığı yaptıktan sonra 1949 yılında Fethiye Caddesi'nde Yeni Eczane'yi açmıştır.

KOCAELİ VE ÇEVRESİNDE KOLERA SALGINI (1894-1895)

Yrd. Doç. Dr. Zafer ATAR
Celal Bayar Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Salgın hastalıklar, tarih boyunca insanlığın en çok etkilendiği felaketlerden biri olarak kabul edilmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti de, salgın hastalıkların yıkıcı etkisine maruz kalmıştır. Bu bağlamda kolera salgınları da, Osmanlı gündelik hayatını uzun süre olumsuz yönde etkileyen hastalıklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı coğrafyasında ilk kez 1822 yılında ortaya çıkan hastalık, İzmit'te 1848 ve 1864-65 yıllarında görülmekle birlikte, esas yıkıcı etkisini 1894-1895 yıllarında gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, 1894-1895 yıllarında İzmit ve çevresini etkisi altına alan kolera salgının ortaya çıkışı, hastalığın etkileri ve hastalığa karşı alınan tedbirler hususları üzerinde durulacaktır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON YÜZYILINDA KARAMÜRSEL'DE ÇEKİRGE AFETLERİ VE SONUÇLARI

Yrd. Doç. Dr. Serkan YAZICI
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Osmanlı tarihinde doğal afetler üst başlığı altında ele alınabilecek konulardan biri de "Çekirge Afetleri"dir. Bu afet türü ile mücadele erken dönemlerden itibaren geleneksel yöntemlerle başlamış, ilerleyen yüzyıllarda daha teknik yöntemlere dönüşmüştür. Çekirge afetleri ortaya çıktıkları her dönemde vergi, toplum ve bitki sağlığı ve tarım ile ilgili konularda ağır depresyonlar yaratmıştır. Bu yıkımların yaşandığı yerlerden biri de İzmit şehri ve onun bir parçası olarak da Karamürsel'dir. Anadolu'nun iç kesimlerinde daha sık rastlanan çekirge istilaları Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı içerisinde bu bölgede de görülmüştür. Osmanlı ekonomisinin geçirdiği buhranlara bu yüzyıl içinde vergi toplama güçlükleri, tarımsal üretimin ciddi ölçüde düşmesi ve salgın hastalıklar gibi derin sonuçlar yaratan bu afet de eklenmiştir. Bu sorunlarla başa çıkmakta en fazla güçlük yaşanan dönemlerden biri de I. Dünya Savaşı'dır. Bu bildiride Dünya Savaşı yılları da dâhil olmak üzere çekirge afetlerinin Karamürsel ve çevresinde görüldüğü dönemler, mücadele çabaları ve yarattığı sonuçlar ele alınmaktadır. Bölgenin iktisadi ve sosyal tarihinin yazımına orijinal bir katkı sağlayabilecek olan bu araştırma, Osmanlı Devleti'nde ekonomi, tarım ve sağlık gibi sahalar için de ilgi çekici veriler sunmaktadır. Bu veriler bu çalışma çerçevesinde arşiv belgeleri gibi temel kaynaklarla birlikte araştırma eserleri ve bölge ile ilgili çeşitli kaynaklar ışığında incelenmektedir.

KOCAELİ VE DEPREM

Doç. Dr. Nurfeddin KAHRAMAN
Yrd. Doç. Dr. Refik ARIKAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen ve bölgesel ölçüde etkili olan Marmara

depremi toplumumuzun olduğu gibi İzmit'in de gündeminde ilk kez uzun sayılabilecek bir bir yer tuttu.

İzmit'in kuruluş yeri Kuzey Anadolu Fay (KAF) zonu üzerindedir. Sismologlara göre bu fay zonu, ABD batı kıyılarındaki San Andreas Fayı'ndan sonra dünyada hareketlilik bakımından ikinci faydır. Belirtilen nedenle deprem, İzmit ve İzmitlilerin gündeminde geçmişte olduğu gibi gelecekte de hep var olmaya devam edecektir.

Kocaeli toprakları ve yakın çevresi tarihî süreç boyunca depremlerle sarsılmıştır. Özellikle il topraklarının büyük kısmının yayıldığı İzmit - Sapanca Oluğu sismik hareketlilik bakımından ülkemizin en önde gelen sahalarındandır. Bu oluğun batı yönde devamını oluşturan İzmit Körfezi, benzer şekilde tektonik çöküntülerle biçimlenmiş bir grabendir.

Tarihî kayıtlar, İzmit Körfezi'nde depremlerle birlikte çok sayıda tsunami olayının meydana geldiğinden bahsetmektedir. Bu olayın 17 Ağustos Depremi sırasında da oluştuğunu işaret eden bulgular vardır. Söz konusu kayıtlara göre tsunami olaylarında İzmit'te ciddi can kayıpları yaşanmıştır. Tarihî deprem kayıtları Türkiye kıyılarında depremlere bağlı olarak meydana gelen tsunami olaylarının en fazla İzmit Körfezi kıyılarında gerçekleştiğini işaret etmektedir. Bu bakımdan körfez kıyılarında sanayileşme, yapılaşma ve nüfuslanmanın, deprem ve tsunami gerçeği göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir.

II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİNDE İZMİT'TE İMAR FAALİYETLERİ

Doç. Dr. Mucize ÜNLÜ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 14:15 - 14:30

Osmanlı Devleti'nde, II. Mahmut döneminde merkezîyetçi yapılanma anlayışıyla başlayan ve Tanzimat'la hız kazanan yönetim organlarının kuruluşu devlet dairesi denen yapılara ihtiyaç doğurmuştur. Özellikle Tanzimat'tan itibaren oluşturulan mülkî yönetimle birlikte kentlerde yeni mekânsal yapılar inşa etmek gerekmiştir. Bu ihtiyaca

binaen başta hükümet konağı olmak üzere adliye, hapishane, telgrafhane, vergi dairesi, karakol gibi resmî binalar yapılmıştır. Osmanlı şehirlerinde modern devlet kurumlarının gerektirdiği kamu binaları inşa etme ya da yenileme çalışmaları Tanzimat'tan sonra da sürdürülmüş, II. Abdülhamit dönemi imar faaliyetleri açısından yoğun çalışmaların yapıldığı bir dönem olmuştur.

Bu bildiride; II. Abdülhamit döneminde İzmit'de inşa ya da tamiri yapılan hükümet konağı, rüsumat dairesi, adliye binası, evrak mahzeni, hapishane, karakolhane, cephanelik, silahhane gibi resmî yapılar ele alınarak, Tanzimat sonrasındaki yapısal değişimin kentteki izleri sürülmeye çalışılacaktır. Ayrıca cami, dergâh, kilise gibi sivil nitelikteki çeşitli binalarla rıhtım, iskele, yol ve köprülerin inşa ve tamiri ile ilgili çalışmalara da yer verilecektir. Bu faaliyetlerde hassasiyet gösterilen ya da öncelik verilen hususlar, mahallî ya da merkezî yöneticilerin tutumu ve karşılaşılan mali güçlükler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ MEŞRUTİYET'İN İLK YILLARINDA İZMİT SANCAĞI (1908-1910)

Dr. Bülent CIRIK
Dumlupınar Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 11:40 - 11:55

23 Temmuz 1908'de meşrutiyetin ilan edilmesiyle Osmanlı Devleti'nde yeni bir anayasal düzen başlamıştır. Bu yeni dönemde İstanbul ve çevresi ilginç gelişmelere sahne olmuştur. İzmit'te meşrutiyetin ilan edildiği haberinin duyulması üzerine eski yöneticiler dışlanmış ve halkın gazabına uğramıştır. Bu dönemde İzmit Osmanlı Devleti'nin ticari ve zirai açıdan en önemli merkezlerindendir. Ayrıca İstanbul'un Anadolu'ya açılan kapısı olması hasebiyle de meşrutiyetin etkilerini ilk hisseden yerlerden birisi de İzmit olmuştur. 31 Mart Hadisesi üzerine İzmit'te ve Adapazarı'nda çıkan olaylar üzerine bu bölgeye askerler gönderilmiş, çok bozuk olan asayiş sağlanmaya çalışılmıştır. Meşrutiyet kurallarının ilk uygulandığı yer olan İzmit'te eğitim, ticaret, ziraat, nüfus, gayrimüslimlerin durumu ve yönetim bu tebliğin temel konusunu teşkil etmektedir. Dönemin coğrafi ve iktisadi kaynakları, Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri bu tebliğde ana kaynak olarak kullanılacaktır. Ayrıca 1908-1912 yılları arasındaki olayları ele alan kaynaklar da kullanılacaktır.

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ BAŞLARINDA İZMİT SANCAĞI'NDA ASAYİŞ

Yrd. Doç. Dr. Kurtuluş DEMİRKOL
Gebze Teknik Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

II. Meşrutiyet Dönemi'ne girildiğinde İttihatçıların ilk icraatı imparatorluğun tamamını kapsayan genel bir af çıkarmak olmuştur. Zorunlulukların şekillendirdiği bu af önce sadece Makedonya'daki siyasi suçluları kapsarken daha sonra imparatorluğun ve suçluların tamamını kapsayan bir hal almıştır. Serbest kalan suçlular dışarıda rahatça dolaşmaya başlamış ve akabinde ciddi bir asayiş sorunu ortaya çıkmıştır. İşlenen suçlar bölgesel olarak farklılıklar arz etmektedir. Örneğin Doğu Karadeniz bölgesinde kız kaçırma olayları çokça gözüktüğü halde İzmit Sancağı örneğinde bu suç pek görülmemekle birlikte hırsızlık, katl ve adam yaralama görülen başlıca suçlardır. Eşkıyalık, asker firarılığı, yangın, kazaen ölümler ve bunların yanında adam dövme gibi basit asayiş olayları da gözüken olaylardır. İzmit Sancağı Hapishane ve Adliyesi'nin davalar ve suçlular karşısında yetersiz kalması adı geçen kurumların fiziki olarak yeterli şartları sağlamadığını gösterdiği gibi suç işleme oranının yüksekliğine de işaret etmektedir. Asayiş olaylarını önlemede görevli polislerin varlığı ve sancak genelinde dağılımı nicelik olarak yine yetersiz kalmaktadır. Ayrıca polislerin maaşlarının düzenli olarak ödenmemesi de önemli sorunlardır. Polis karakollarının yetersiz kalması yine dönemin sorunları arasındadır.

ALMAN İMPARATORU II. WILHELM'İN HEREKE FABRİKASINI ZİYARETİ

Yrd. Doç. Dr. Ö. Kürşad KARACAGİL
İstanbul Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 11:25 - 11:40

Uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan Türk-Alman ilişkilerindeki önemli dönüm noktalarından biri, II. Wilhelm'in 1888 yılında Alman İmparatoru olmasıdır. Şansölye

Bismarck'ın uyguladığı ihtiyat politikasından vazgeçerek emperyalist bir politikayı uygulamaya koyan Kayser II. Wilhelm, bu bağlamda karşılıklı ilişkileri geliştirmek amacıyla 1889, 1898 ve 1917 yıllarında olmak üzere üç defa Osmanlı İmparatorluğu'nu ziyaret etti. Özellikle bunlardan ikincisi, yani 1898 senesinde gerçekleşen ziyareti oldukça dikkat çekicidir. Zira söz konusu ziyaret, İstanbul dışında Kudüs ve çevresini de kapsamıştır. Neticede bu seyahat sadece Osmanlı'da değil Avrupa'da da oldukça ilgiyle ve dikkatle izlenmiştir.

1898 senesindeki ziyaretin dikkat çekici bir yönü de, Hereke'ye yapılan gezidir. Gezinin asıl amacı, Hereke'deki ünlü kumaş ve halı fabrikasını ziyaret etmektir. Alman İmparatoru dünyaca ünlü ve birçok uluslararası sergide ödül almış bu fabrikayı yakından görmek istiyordu. Hazırlanan bildiride, Alman İmparatoru ve eşinin Hereke Kumaş ve Halı Fabrikası'nı ziyareti ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

SULTAN V. MEHMED REŞAD'IN İZMİT SEYAHATI VE SONUÇLARI (26-27 EKİM 1909)

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

Otuz beşinci Osmanlı padişahı olan Sultan Mehmed Reşad, 31 Mart Olayı'nın ardından 65 yaşında tahta çıkmıştır. 1909 yılında 31 Mart Hadisesi dolayısıyla İstanbul'da ve Anadolu'da yaşanan olaylar, Sultan II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi halkın İstanbul'a ve yeni padişaha bakış açısını değiştirmiş, bir güven sorunu ortaya çıkarmıştır. Yeni padişahın halka tanıtılması ve yeni bir güven ortamının kurulması için halk arasında dolaşması ve seyahat etmesinin uygun olacağını düşünen ittihat ve Terakki liderleri ilk olarak 1909 yılının Haziran ayında Padişahı Hereke'ye bir geziye çıkarmışlar, peşinden de Ekim ayının son günlerinde İzmir'e getirmişlerdir. İki gün süren seyahate eşlik eden gazeteciler bu seyahat boyunca yaşananları köşelerinde ele almışlar ve İzmir hakkında teferruatlı bilgiler vermişlerdir. Ayrıca seyahat ile ilgili Başbakanlık Osmanlı Arşivinde de bazı belgelere ulaşılmıştır.

Bu tebliğimizde Sultan Reşad'ın İzmir seyahati ve seyahat sonunda basına yansıyan

İzmit ile ilgili gelişmeleri ele alarak XX. yüzyılın başında İzmir'in profilini ortaya koymaya çalışacağız.

1908 OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ'NDE İZMİT MEBUSLARI VE FAALİYETLERİ

Doç. Dr. Selda KAYA KILIÇ
Ankara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Yakın tarihimizde "İkinci Meşrutiyet" olarak anılan dönem (1908-1918) aynı zamanda çok partili rejiminde başlangıcı sayılabilir. Aslında II. Meşrutiyet on yılının yarısını (1908-1913) çok partili, diğer yarısını da tek partili rejim olarak yaşamıştır.

II. Meşrutiyet'in ilan edildiği dönemde hem iç hem de dış olaylar ayrılmaz biçimde birbirine karışarak geliştirdikleri ortamın üreteceği siyasal kuruluşlar kendilerini yaratan koşulların etiketlerini taşımışlardır. Bunun yansıması olarak da Meclis'teki görüşmelerde hareketli ve değişken bir durum ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri temel kaynak olarak kullanılacaktır. 1908 Meclis-i Mebusanı'nda birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dönemde toplamda sekiz Mebus İzmir vekili olmuştur.

II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusanı'nda özellikle İzmir mebuslarının etkinlerinden olan Ahmet Müfit Bey'in (Meclis-i Mebusan 1. Dönem ve 2. Dönem Mebusu) konuşmaları ve üzerinde durdukları konular ele alınacaktır. Meclis-i Mebusan'da 125 kez söz alan, 3 Tahrir, 2 teklif sunan Ahmet Müfit Bey İzmir mebusları içerisinde en etkin olanıdır. İzmir mebusları arasında Meclis'te daha az etkin olan İsmail Canbolat Bey (2. Dönem Mebusu), Ziya Bey (3. Dönem Mebusu), Ali Bey (4. Dönem Mebusu), Hakkı Bey (4. Dönem Mebusu) ve Sırrı Bey'in de (4. Dönem Mebusu) dillendirdiği konular ve Meclis'teki etkinlikleri irdelenecektir. Meclis'te bu mebusların hangi konuları dile getirdikleri, ağırlıklı olarak vekili oldukları bölgenin sorunları veya Osmanlı Devleti'nin genel sorunları ile ilgili olarak konuştukları tespit edilip değerlendirilecektir.

DONANMA-YI OSMANÎ MUAVENET-İ MİLLİYE CEMİYETİ: İZMİT MÜSTAKİL LİVASI ŞUBESİNİN ÇALIŞMALARI

Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT
Ankara Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 11:10 - 11:25

Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti, halktan ve sivil kurumlardan maddi yardım toplamak suretiyle, Batı'nın gelişmiş deniz kuvvetleri karşısında zayıf kalan Osmanlı Donanması'nı güçlendirmek amacıyla Temmuz 1909'da kurulmuştur. Kuruluş nizamnamesi onaylandıktan kısa bir süre sonra merkez ve taşrada teşkilatlanmaya başlayan cemiyetin 19 Temmuz 1910'da gerçekleştirdiği kongresinde, taşra şubelerinin sayısı; 29 vilayet, 28 liva, 56 kaza, 9'u nahiye merkezi olmak üzere 122 şube olarak açıklanmıştır. Temmuz 1911'de yapılan ikinci kongrede ise 46 müstakil merkez şube ve 331 bağlı şubeye ulaşıldığı bildirilmiştir. Şubelerin teşkil edilmesinden sonra halkın donanma ianesi hakkında ikna edilmesi için faaliyetlerde bulunulmuştur. Cemiyet tarafından konferanslar düzenlenmiş, birçok gazetede yayımlar yapılmış ama en önemlisi Donanma Mecmuası bu dönemde önemli bir propaganda aracı olmuştur. Özellikle halkın yaptığı yardımlar şubeler yardımıyla gazetelerde duyurulmuştur.

Donanma Cemiyeti'nin önemli temsilcilerinden olan İzmit Müstakil Livası Şubesi ise Haziran 1914'te oluşturulmuştur. Bu şubenin yönetim kurulunda tüccar Hacı Ali Bey (başkan), Umumi Meclis Azası Hakkı Bey (başkan yardımcısı), Belediye Azası Hacı Refetzade Cemal Efendi, Belediye Azası Kerabet Efendi gibi isimlere rastlanmaktadır. İstanbul'a yakın olması ve stratejik konumuyla önemli merkezlerden olan İzmit şubesi özellikle toplanan yardımlar hususunda ülke genelinde üst sıralarda yer almıştır. Mesela, 1913-1914 yılları arasında İzmit Mutasarrıflığı'nın iane geliri (667.930,30 kuruş) olarak görülmektedir. Donanma Cemiyeti için toplanan bağışlar arasında İzmit Polis Teşkilatı memurlarından, İzmit Gümrüğü hamallarına kadar geniş bir yelpazede yapılan yardımlar göze çarpmaktadır. Yardımlarda bulunanlar Donanma Madalyası ile taltif edilmiş ve isimleri gazetelerde yayınlanmıştır.

Donanma Cemiyeti ile ilgili olarak Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi'nde (TİTE) çok zengin bir belge koleksiyonu mevcuttur. Cemiyetle ilgili olarak daha önce genel mahiyette tezler yapılmış ve bu belgelerin bir kısmı kullanılmış olmakla birlikte spesifik bir çalışma yapılmamıştır. Bu bildirinin amacı Donanma Cemiyeti'nin İzmit şubesinin

çalışmalarını ayrıntılı olarak ortaya koymak ve bununla ilgili belgeleri gün ışığına çıkarmaktır. Öncelikli olarak TİTE Arşivi ve bu belgelerle paralellik gösteren Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) ve bazı yazışmaların tespit edildiği Kızılay Arşivi'nden yararlanılacaktır. Bunun yanı sıra cemiyetin önemli bir organı olan Donanma Mecmuası, ayrıntılı haberler veren Tanin gazetesi ve yerel gazetelerden yararlanılacaktır.

MUTASARRIFLIK BÜTÇELERİNE GÖRE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA İZMİT

Doç. Dr. Safiye KIRANLAR
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

PİRİ REİS SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Vilayetlerin gelir ve giderlerini belirlenen bir program çerçevesinde kullanma anlayışı Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra önem kazanmış ve bu fermanla başlayan süreç vilayet bütçelerinin yasal zeminini oluşturan 26 Mart 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanunu'yla tamamlanmıştır. Bu kanun vilayet meclislerinin, her yıl için, "âdî" ve "fevkalade" bölümlerinden oluşan bir bütçe hazırlamasını yasal bir zorunluluk haline getirmiş ve kanunun 79.-81. maddelerinde bütçenin nasıl hazırlanacağı açık bir şekilde gösterilmiştir. Bu bildiri kapsamında, o dönemde müstakil bir mutasarrıflık olan İzmit'in, yasal düzenlemeye uygun olarak hazırlanan Birinci Dünya Savaşı'na ait üç bütçesi (1916, 1917 ve 1918) değerlendirilecektir.

Üç bütçe de, yasal çerçeveye uygun olarak irade-i seniyyelerinin onaylanmasından sonra yürürlüğe girmiştir. Bu bütçelerde dikkati çeken en önemli ayrıntı mutasarrıflığın gelir (varidat) ve gider (masraf) tutarlarının yıldan yıla artmasıdır. Gelir miktarı 1916 yılında 2.865.560, 1917 yılında 3.626.275, 1918 yılında 5.361.250 kuruşken, gider miktarı 1916'da 2.564.821, 1917'de 3.348.275, 1918'de 4.896.250 kuruş olmuştur. Bu sayılar, gelir gider dengesini tutturma yolundaki çabayı da ortaya koymaktadır. Gelir kaynakları içinde vergiler önemli bir yekûn tutmakta ve aşar vergisinin payı da bir hayli yüksek gözükmektedir. Yol bedeli ve maarif-i ibtidaiye vergileri de aşardan sonra gelen iki vergi kalemidir. Gider ödeneklerinin ise eğitim, bayındırlık ve sağlık sektörüne ayrıldığı görülmekle birlikte maaş ödemelerinin de büyük bir meblağa karşılık geldiği dikkat çekmektedir.

Gelir ve gider miktarı âdî bütçelere göre oldukça az olan üç fevkalade bütçede ise İzmit hakkında daha öznel verilerle karşılaşılmaktadır. Şöyle ki; 1916 yılına ait giderler içinde eğitim yanında İzmit merkez ve Geyve'deki bataklıkların kurutulması için ödenek ayrılırken, benzer durum diğer iki yıl için de geçerlidir. 1917 yılı gibi, 1918 yılının fevkalade bütçesinin gider faslının neredeyse tamamı Geyve bataklığının kurutulması, İzmit mezbahası ve İzmit hastanesi için ayrılmıştır.

Hazırlanan bütçelerin savaş şartları içinde ne oranda uygulandığı, mutasarrıflık yönetiminin gelirleri toplama ve giderleri ödeme konusundaki başarısıyla ölçülebilecektir. Bu konudaki başarı ya da başarısızlık, dönemin kaynakları gözden geçirilerek ortaya çıkarılabilecektir. Bu bakış açısıyla, bildiri kapsamında, bütçelerde yer alan veriler değerlendirilecek ve İzmit'in savaş yıllarındaki sosyo-ekonomik durumunun aydınlatılmasına katkı sağlanacaktır.

II. MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E İZMİT'TE TARIM VE HAYVANCILIĞA İLİŞKİN BAZI GÖZLEMLER

Yrd. Doç. Dr. Halim DEMİRYÜREK
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 14:30 - 14:45

Osmanlı Devleti'nin ekonomisi büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayalıydı. Halkın geçim kaynağının önemli bir kısmını da tarım ve hayvancılık teşkil etmekteydi. Tarım ürünlerinin dağılımı iklim ve arazi gibi bazı faktörlere bağlı olarak bölgeden bölgeye farklılık arz etmekteydi. Bu itibarla İzmit'te iklime ve arazi yapısına uygun tarımsal üretim yapılmaktaydı. Bununla birlikte Osmanlı coğrafyasının her yerinde olduğu gibi, İzmit'te de büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği oldukça yaygındı. Bu tebliğde, 1909, 1913, 1914 ve 1926 verileri çerçevesinde İzmit'te tahıl, baklagil, meyve üretim miktarları ve hayvan sayıları ile bunların ülke ortalamaları karşılaştırılıp değerlendirilecektir.

BALKAN SAVAŞLARINDA İZMİT'TE SEFERBERLİK UYGULAMALARI

Yrd. Doç. Dr. Nurten ÇETİN
Trakya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 11:25 - 11:40

Bilindiği gibi Karadağ'ın 8 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş açmasıyla Balkan Savaşları fiilen başladı. Osmanlı yönetimi geç de olsa seferberlik kararı aldı. Fakat bu kararı uygulamak ve gerekli hazırlıkları yapmak için zaman kalmamıştı. İşte bu noktada halk devreye girdi. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi halk tarafından desteklendi. Halk bir taraftan miting ve protestolar düzenlerken diğer taraftan da gönüllü olarak askere katılma başvurularında bulundu. Halkın gönüllü olarak orduya katılma hususundaki yoğun talepleri karşısında hükümet bu isteği bazı şartlara bağlamak suretiyle kabul etti.

Osmanlı ülkesinin değişik yerlerinde savaş yanlısı protestolar yapıyor ve gönüllü olarak savaşa katılma istekleri hükümete bildiriliyordu. Bu yerlerden birisi de İzmit Mutasarrıflığı'dır. Vatansever Karamürsel halkı savaş lehinde tezahüratlarda bulundular. Karamürsel Kaymakamlığı aracılığıyla Osmanlı ülkesinin bütünlüğü ile halkın milli şeref ve onurunun korunması için var güçleriyle hükümete yardım edeceklerini, her türlü fedakârlığı yapacaklarını hükümete bildirdiler. Ayrıca İzmit'te yaşayan Çerkezler tarafından gönüllü askerî birlikler oluşturuldu. İzmit'ten gönüllü olarak savaşa katılmayı talep edenler arasında hapishanede tutuklu olanlar da bulunmaktaydı. İzmit Anadolu'dan İstanbul'a gelecek olan gönüllülerin geçiş noktası olması bakımından da son derece önemliydi. Bu gönüllülerin orada konaklamaları sırasında İzmit'in belediye ve mülki memurları görev aldılar. Savaşan askerlerin ve onların geride bıraktıkları yardıma muhtaç ailelerinin ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da İzmit ve çevresinden "iane-i harbiye" olarak çok miktarda yardım toplandı. Osmanlı hükümetinin zahire ihracını yasakladığı yerlerden biri de İzmit'ti. Bölgedeki halkın vatanperverlik arzusuyla orduya yardım istekleri İzmit Mutasarrıflığı aracılığı ile ilgili makamlara bildirildi. İzmit ve havalisinde yaşayan halk içinde bulundukları ekonomik koşulların elverişsizliğine rağmen hükümet tarafından oluşturulan "İzmit Vesait-i Nakliye" komisyonu aracılığı ile kendilerine düşen görevi yapmaktan geri durmadılar. Diğer taraftan seferberlik ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi İzmit ve havalisindeki gayrimüslimleri de etkiledi.

Bu bildiride hükümetin seferberlik uygulamalarının öncelikli olarak İzmit ve havalisindeki Müslüman halk üzerinde yarattığı etki, halkın tutumlarıyla burada yaşayan gayrimüslimlerin tutumları arşiv belgeleri ve dönemin basınından edinilen bilgilerle ortaya konulacaktır.

TARİHİ SÜREÇTE İZMİT DEMİRYOLU VE ŞEHRE KATKISI

Yrd. Doç. Dr. Mahmut AKKOR
Kırklareli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 10:55 - 11:10

Osmanlı Devleti, 19. yüzyılın ortalarından itibaren demiryolu taşımacılığına önem vermeye başlamıştı. Dönemin koşulları içerisinde demiryolu taşımacılığının hızlı oluşu ve daha fazla malzeme taşımayı kolaylaştırması demiryollarına ihtiyacı hızlandırmıştı. Osmanlı coğrafyasında ilk demiryolu, 1851 tarihinde Kahire-İskenderiye arasında 211 km'lik bir hattın yapımıyla başlamıştı. Daha sonra bu hattı, 1856 tarihinde İzmir-Aydın arası 130 km'lik demiryolu imtiyazı takip etmişti. Anadolu coğrafyasında ilk kez İngilizlere verilen imtiyazla başlanan demiryolu yapımına sonrasında Fransızlar ve Almanlara verilen imtiyazlarla devam edilmişti. Farklı ülkelere verilen imtiyazlar, beraberinde her ülkenin kendine has bir etki alanı oluşturmaya da neden olmuştu.

Padişah II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde demiryolu yapımına hız verildi. Özellikle İstanbul'dan başlayarak Anadolu'nun içerisinden devam ederek Basra Körfezi'ne ulaşacak bir demiryolu ağı, II. Abdülhamid'in en büyük hayallerinden bir tanesiydi. Bu amaçla, devletin kendi imkânlarıyla 1871 yılında Haydarpaşa-İzmit hattının yapımına başlanmıştı. 1873 yılında tamamlanan hattın 1888 tarihinde Ankara'ya kadar uzatılması kararlaştırılmıştı. Hattın yapımı ve işletmesi imtiyazı Anadolu Osmanlı Şimendifer Kumpanyası'na verilmişti. 1893 yılında yapılan bir düzenleme ile Anadolu Osmanlı Şimendifer Kumpanyası, Alman sermayesi desteği ile Eskişehir-Konya, Alayunt-Kütahya bölümlerinin inşaatına başlamıştı. 1893'ün Ağustosunda başlayan inşaat, 29 Temmuz 1896'da hattın Konya'ya ulaşmasıyla tamamlanmıştı.

I. Dünya Savaşı'nın başladığı döneme kadar geçen sürede, Osmanlı topraklarının birçok bölgesinde demiryolu hatlarının yapımına devam edilmişti. Hatların neredeyse tamamının İstanbul'a ulaşması İzmit bölgesini demiryolu sürecinde son derece önemli bir noktaya taşımıştı. Demiryolu ile hızlanan ekonomik faaliyetler ve zaman içerisinde demiryolunun varlığıyla alakalı İstanbul-İzmit arasındaki nüfus hareketliliği son derece önemli bir noktaya ulaşmıştı. 1950'lerden sonra hızlanan sanayi hamlesi ve İzmit'in İstanbul'un yakınında oluşu, bölgenin İstanbul kadar önem taşımaya hatta önemli sanayi tesislerinin bu bölgeye kaymasına neden olmuştu.

İzmit'in merkezinden geçen hattın zaman içerisinde artan sefer sayısı, şehirde yaşayanlar için tehlike arz etmeye başlayınca yeni bir hattın yapımına gereksinim artmıştı. 1970 yılında İller Bankası İl Planlama ve Yapı Dairesi Reisliği Şehircilik İşleri Müdürlüğü'nce hazırlanan bir rapor ile İzmit'ten geçen demiryolunun farklı bir güzergâha kaydırılması üzerinde durulmuş ve 5 farklı seçenek üzerine odaklanılmıştı. Yapılan değerlendirmeler neticesinde hattın sahil kenarına çekilmesine karar verilmişti. Çift hatlı ve elektrikli olarak yapılan yeniden yapılan hat, bugün YHT hattı olarak tekrar revize edilmiştir.

İSTANBUL-KUDÜS-MEKKE HAC YOLUNUN İZMİT GÜZERGÂHI ÜZERİNE

Drs. Mehmet TÜTÜNCÜ
SOTA Research Centre for Turkish and
Arabic World, Haarlem

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PİRİ REİS SALONU

SAAT: 10:55 - 11:10

Gerek Roma, Bizans ve Osmanlı devrinin başkenti olan İstanbul ile Semavi dinlerin kutsal şehirlerine yapılan Hac seyahatleri asırlar boyunca İzmit güzergâhını kullanmışlardır. Hristiyanlar ve Yahudiler için Kudüs'te sona eren bu güzergâhı, Müslümanlar da aynen kullanmışlar ve Kudüs'ten Mekke'ye devam etmişlerdir.

İstanbul'dan başlayan yol Eskişehir'de ikiye ayrılıyor ve bir kolu İzmit Körfezi'ni geçerek Hersek Altınova'dan İznik üzerinden devam ediyordu, diğer kolu ise Gebze ve İzmit üzerinden güneye ilerleyerek buradan güneye dönüyor ve ilk yolla birleşiyordu.

Bu yol üzerinde seyahat eden hacılar için önemli konaklama mekânları, dinlenme alanları ve ibadethaneler yapılmıştır. Bu güzergâhta yapılan önemli mimari eserlerin incelenmesi ve güzergâh yolunun takip edilerek şu andaki konumları ve kalmışsa izlerinin araştırılması gerekmektedir. İstanbul ve Körfez'in yoğun nüfus ve endüstrileşmesi bu izleri takip etmeyi oldukça zorlaştırmaktadır.

Bildirimizde bu tarihî kültür yolunun İstanbul-İzmit arsandaki izleri ve gelişimi araştırılacak ve bu yolun gelecekte tekrar canlandırılması konusunda yapılan çalışmalar anlatılacaktır.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA İZMİT'TE TİCARET HAYATI

Müzeyyen ÜNAL

Kocaeli Dokümantasyon Merkezi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

İRİ REİS SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Savaş yıllarında İzmit'te eski ticari alan değişmemiş, Ankara, İstiklal, Gümrük ve Demiryolu caddeleri ile Kapanönü, Çarşıbaşı, Taşçılarbaşı, Orta Çeşme, Orta Cami, Paç, Buğday Meydanı ve Adalar Çarşısı'nda yoğunluk devam etmiştir. SEKA ve TEKEL çalışanları ile kara ve deniz kuvvetlerine bağlı birliklerin aileleri ticari hayatın canlı tutulmasında etkili olmuşlardır.

Ticari faaliyette bulunanlar, unvan ve ticaretini ticarethanesinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline tescil ve ilan ettirmek, ticaret ve sanayi odasına kayıt olmak ve senelik ücretlerini odaya ödemekle yükümlü tutularak kayıt altına alınmıştır.

Bu dönemde Kocaeli vilayetinde İzmit ve Adapazarı olmak üzere iki ticaret ve sanayi odası vardır. Geyve, Gebze, Kandıra, Karamürsel ve Gölcük kazaları İzmit Ticaret ve Sanayi Odası'na, Hendek ve Karasu Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlanmıştır. 1940 ve 1941 yıllarında İzmit ve Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odalarında kayıt ve tescil edilmiş olan azanın toplamı 1533' tür. Bunun 891'i İzmit ve 642'si Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odalarına kayıt ve tescil edilmiştir.

Savaş tehdidi nedeniyle asker sayısının artırılması ile birlikte halka yeni vergi yükleri getirmiştir. Devletçe kurulan satın alma komisyonlarının verdikleri ihale ve ihale tekrarı ilanlarına gazete sütunları değil sayfaları da yetmemiştir. Temel ihtiyaç maddelerinin yokluğu, darlığı ve pahalılık, sadece vatandaşların değil tüccarların, idarecilerin topyekûn her kesimin problemi olmuştur. Gaz, çivi, kahve, basma, ekmek gibi darlığı çekilen malların ticarethanelere dağıtımı, satışı ve fiyatlandırılması "Vilayet Fiyat Murakabe Komisyonu" kararı ile yapılmış, karneye ve vesikaya bağlanarak, nüfus kâğıdına kayıt düşülerek dağıtılmıştır.

İhtikâr, dönemin en önemli ticari suçları olarak cezalandırılıp ilan edilmiştir. Önemli görülebilecek fiyat artışları dahi dava konusu olmuş, ağır para cezası verilmiş, iş yerleri kapatılmıştır. İhtikârla mücadele edildiği halde önü alınamamış, halkın ve hayvanlarının temel ihtiyaç maddelerini saklayarak fiyatların yükselmesini gözleyen kimselerin gözleri korkutulamamıştır. Bu dönemde çıkarılan Millî Korunma (1940), Varlık Vergisi (1942) ve Toprak Mahsulleri Vergisi (1944) kanunlarının kentte oldukça sıkıntı veren yansımaları olmuştur.

XVIII. YÜZYILIN İLK YARISINDA KOCAELİ ORMANLARININ BAŞLICA KULLANIM ALANLARI (1700-1754)

Yrd. Doç. Dr. Uğur KURTARAN

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

XIV. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine giren Kocaeli bölgesini Osmanlı döneminde önemli kılan temel özelliklerinden birisi sahip olduğu zengin ve değerli ormanlarıdır. Nitekim eski dönemlerde "Ağaç Denizi" olarak adlandırılan bölge, 1327 yılında Karamürsel'de inşa edilen ilk Osmanlı donanmasının kereste ihtiyacının temin edildiği yerdir. Ardından Tersâne-i Âmire'nin kereste nakliyat merkezi haline gelen bölgede kurulan Kereste Eminliği'nin faaliyetleri bölgenin önemini daha da arttırmıştır. Bundan sonra bölge ekonomisi için oldukça önem arz eden Kocaeli ormanları ticari açıdan değerlendirilerek, bölgeye önemli gelirler sağlamıştır. Bu şekilde ormanları ile önemli bir bölge haline gelen Kocaeli bölgesi İstanbul, Kefken ve İzmit tersaneleri için tomruk, kütük ve kerestelerin sağlandığı başlıca merkezlerden biri olmuştur. Yine

payitaht İstanbul halkının yakacak maddelerinin temini de Kocaeli ormanlarından sağlanmıştır. Biz de bu çalışmamızda Kocaeli bölgesini fethinden itibaren önemli kılan bu zengin ormanlarının XVIII. yüzyılın ilk yarısındaki durumunu ve kullanım alanlarını incelemeye aldık. Bu çerçevede araştırmamızda döneme ait arşiv belgelerinden faydalanmak suretiyle yüzyılın ilk üç padişahı (II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud) dönemlerindeki Kocaeli ormanlarının genel durumu üzerinde durulmuştur. Çalışmamızda bazı sorulara cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Bunlardan birincisi; belirtilen dönemlerde Kocaeli bölgesi ormanlarının eski fonksiyonunu devam ettirip ettirmediğinin tespitini yapmaktır. Bir diğer konu yine birinci sorudan çıkaracağımız sonuçlar çerçevesinde bölge ormanlarının bu tarihlerde hangi amaçlar için kullanıldığıdır. Son olarak Osmanlı ekonomisinin önemli problemler yaşadığı bu yüzyılda Kocaeli yöresindeki ormancılık faaliyetlerinin yerel ve genel ekonomi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya çıkarmaktır.

KOCAELİ'DEN İSTANBUL'A KERESTE TEMİNİ VE KULLANIMI

Yrd. Doç. Dr. Yaşar BAŞ
Bingöl Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 09:45 - 10:00

Osmanlı İstanbul'unda odun ve kereste ihtiyacı, yakın çevredeki ormanlık alanlardan karşılanırdı. Kocaeli Sancağı ve İzmit Körfezi civarındaki İzmit, Akyazı, Sapanca ve Sakarya yöresi, İstanbul'a kereste ve odun temin edilen önemli yerlerdendi. Saraylar, Tophane, Tersane-i Amire, Hazine-i Hassa ve evkaf idareleri, odun ve kereste tedarikine gerek duyan önde gelen müesseselerdendi. İzmit ve çevresindeki meşe, çam, karaağaç ve gürgenden elde edilen dayanıklı keresteler, çoğunlukla donanma tamiri, kayık ve sandalların onarımı, kalyon, kadirga ve başarda küreklerinin imali, topların kundak, tekerlek ve sair ahşap mühimmatının yapımı ve yangınlardan sonra inşaat malzemesi olarak kullanılıyordu. İnşa ve imal edilecek şey ya da kullanılacak yere göre kereste türü değişiyordu. Ormanlık alanlar, korular veya dağlar, buna göre ocaklık olarak tahsis ediliyordu. Mesela mirî kalyonların inşası veya onarımı için ocaklık olarak ayrılan ormanlar, korular ve dağlar vardı. Ocaklardan ağaç kesimi ve nakli, kereste emininin sevk ve idaresinde yapılırdı. Civarda ikamet eden

köy ahalisi, belli kurallar dâhilinde bu işte görev alır, avarız vergilerinden muaf tutulurdu. İncelemede konunun ayrıntıları üzerinde durulmuştur.

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA HEREKE'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Doç. Dr. Yunus ÖZGER
Bozok Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 14:30 - 14:45

XIX. yüzyıl ortalarında Hereke, Bolu Eyaleti'ne bağlı Kocaeli Sancağı'na tabi Gekbuze [Gebze] kazası dâhilinde yer alan bir köy yerleşmesiydi. Bu bildiride Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan Temettüat Defterlerine göre Hereke'nin sosyal ve ekonomik yapısı ortaya çıkarılacaktır. Temettuat terimi, kâr etme, fayda görme, kazanç gibi anlamları olan "temettü"nün çoğuludur. Tanzimat döneminde vergi tahsili hususunda yeni düzenlemeler yapılmış ve önceleri değişik isimlerle alınan vergi çeşidinin teke indirilmesine karar verilmiştir. Alınan bu karar doğrultusunda hane reislerinin ödeyeceği vergi miktarını belirleyebilmek için onların gelirlerini tespit amacıyla temettü sayımları yapılmıştır.

Maliye varidat tasnifinde 3596 numarayla kayıtlı Hereke Temettüat Defterleri, 1845'te düzenlenmiştir. 43 sayfadan ibaret defterlere göre Hereke'nin hane sayısı 175'tir. Klasik kabulle her bir hanede ortalama beş kişinin yaşadığı varsayıldığında 1845'te Hereke'nin yaklaşık 900 kişilik bir nüfusa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Temettüat Defterleri incelendiğinde Hereke'deki toplam hane sayısı, arazi miktarı, hane reislerinin meslekleri, yükümlü oldukları vergi miktarları gibi birçok hususta detaylı veriler elde edilecektir. Bunun yanı sıra hane reislerinin isimleri ve unvanları, sahip oldukları mal varlığı, ödemekle yükümlü oldukları vergi tür ve miktarları ayrıntılı biçimde ortaya çıkarılacaktır. Yine aynı defterler ışığında yörenin demografik yapısına dair sonuçlara ulaşılabilecektir.

Böylece günümüzde Körfez ilçesine bağlı bir semt olarak idari üniteye yer alan Hereke'nin XIX. yüzyıldaki durumuna projeksiyon tutulmaya çalışılacaktır.

KARAMÜRSEL MENSUCAT FABRİKASI (1890-1921)

Yrd. Doç. Dr. Zeynep
CUMHUR İSKEFİYELİ
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

PIRİ REİS SALONU

SAAT: 09:45 - 10:00

Türk tekstil sanayi tarihinin en eski özel sektör kuruluşu Karamürsel Mensucat Fabrikası "Karamürsel Fes, Çuha ve Şayak Fabrikası" adıyla İzmit Körfezi'nin Karamürsel sahilinde 1890 yılında Mustafa ve Yusuf Efendiler tarafından tesis edildi. Fabrikanın faaliyete başladığı tarihte devlete ait birkaç fabrikanın dışında sanayi ve ticaretin neredeyse tamamı yabancıların elindeydi. Karamürsel'deki bu fabrika çok kısa süre içinde İstanbul'un dışında Trabzon, Bursa, İzmit, Adapazarı, Selanik, Eskişehir, Afyon, Kütahya, Biga ve Inegöl'de bulunan bayileri aracılığıyla geniş bir müşteri kitlesine ulaştı. Başarılı çalışmalarından dolayı kurucularından yöneticilerine hatta ustalarına kadar pek çok kişi Padişah II. Abdülhamit tarafından çeşitli nişanlarla ödüllendirildi. Karamürsel Mensucat Fabrikası çeşitli sanayi sergilerine de katıldı. Hatta bu sebeple Osmanlı Devleti tarafından sanayi madalyası verildi. Fabrika fes, çuha ve şayak gibi kumaşlar ile yünlü mensucat çeşitleri üretiminde birinci sırada yer aldı. Fabrikada üretilen bu kumaşlar, polis ve askerî uniformaların hazırlanması ve çeşitli evlet dairelerinde çalışan memurların kıyafetleri için kullanıldı. 12 Kasım 1917'de sermayesi 100 bin liraya yükseldi ve "Karamürsel Mensucat ve Ticaret Anonim Şirketi" haline geldi. Birinci Dünya Savaşı sırasında yurtdışından yapılan ithalatın azalması nedeniyle meydana gelen boşluğu Karamürsel Mensucat Fabrikası doldurdu. Milli Mücadele yıllarında da fabrika, ürünleri ile Kuva-yi Milliye'ye destek verdi. Ancak savaş sırasında Karamürsel'deki fabrika işgal kuvvetleri tarafından 1921'de bombalanarak yıkıldı. Bunun üzerine fabrika Cumhuriyet döneminde ismini taşıdığı Karamürsel'den İstanbul'a taşındı. Bu bildiride Karamürsel Fabrikası'nın kuruluşundan İstanbul'a taşınmasına kadar olan dönem ele alınacaktır.

KOCAELİ İLİ İZMİT - BALÖREN (BELEN) KÖYÜNDE 1320 (MİLADİ 1904) TARİHLİ SON OSMANLI NÜFUS TAHRİRİ

Necat ÇETİN

Uzman Öğretmen-Araştırmacı

05 NİSAN 2015, PAZAR

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Balören (Belen), Kocaeli ilinin İzmit ilçesine bağlı Alevi Türkmenlerin kurduğu bir dağ köyüdür. İlk kurucuları Tokat ili Erbaa ilçesi Keçeciler köyünden gelenler olduğu iddia edilmekte, kuruluş tarihi bilinmemektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda son nüfus sayımı/tahriri 1316 (Miladi 1900) yılında yayınlanan Nüfus Sicil Nizamnamesi'ne göre yapılmıştır. Sayımı yapılan herkese bir nüfus tezkiresi verilmiştir. Bu tahririn en önemli özelliği bu günkü nüfus belgelerine dayanaklık eden en son Osmanlı nüfus tahriridir. Tahrirde kullanılan nüfus esas defterleri bugün Ankara'ya Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü arşivine alınmış olup Balören köyüne ait nüfus esas defteri İzmit ilçe nüfus müdürlüğü arşivinde iki cilt halinde bulunmaktadır. 1320 yılı (Miladi 1904) yılında yapılan ve iki gün süren son Osmanlı nüfus tahririnde köyde 50 nüfus hanesinde toplam 225 kişinin sayımı yapılmıştır. Hane halkı en kalabalık aile 10 kişi ile hane: 36 soyadı ÖZMEN olan ailedir. 50 hane reisinin birisi Silistre diğerleri ise aynı köy doğumludur. En yaşlı hane reisi hane: 36 1843 yılı doğumlu "Süleyman oğlu Ahmet"tir. 50 haneden 39 hanenin soyadı kaydı açıkken 11 hanesinin nüfus kaydı kapalı kayıt konumunda olup işlem görmemektedir. Hane reislerinin ortalama yaşı 39,7'dir. Köy ülkenin değişik bölgelerinden gelen 10 sülaleden oluşmaktadır. Köy mezarlığında Keçeci Seyit Ahmet'e ait bir türbe bulunmaktadır. Farklı bölgelerden gelen ailelerin olması nedeniyle en dikkat çeken şey Pir Sultan, Kaygusuz Abdal, Keçeci Baba, Sultan Söylemez gibi farklı Alevi ocağı taliplerinin olması ve her sülalenin kendi Alevi dedesinin olması uygulanmasıdır.

19. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİTLİ AİLELERİN SAHİP OLDUKLARI ÇOCUK SAYILARI

Doç. Dr. Ümit EKİN
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

Osmanlı nüfus tarihinin başlıca problemi, kaynakların yetersizliğinden ötürü bir hanenin kaç kişiden oluştuğunun net olarak bilinmemesidir. Bu konuda çalışanlar arasında bir hanenin 5 kişiden oluştuğuna dair genel bir kabul bulunmakla birlikte bu rakamın imparatorluğun her dönemi ve her bölgesi için geçerli olmasını beklemek doğru olmayacaktır. Son yıllarda yapılan çalışmalar sayesinde konunun aydınlatılması yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Bu çalışmanın amacı, Şer'iyye Sicillerine dayanarak 19. yüzyılın ilk yarısında İzmit kazasında yaşayan ailelerin sahip oldukları çocuk sayılarını belirlemek ve yapılan diğer çalışmaların ışığında diğer Osmanlı kentlerindeki sayılarla karşılaştırmaktır.

16. YÜZYILDA YALAKABAD KAZASINDA VAKIFLAR(GELİR KAYNAKLARINA GÖRE)

Prof. Dr. Ahmet GÜNEŞ
Gazi Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

Bu tebliğde, esas itibarıyla vakıf tahrir defterleri ve söz konusu yüzyıla ait sair belgesel kaynaklara dayanılarak, Yalakabad kazasında gelir kaynağı bulunan vakıfların, kurucularına, kurumlarına, türlerine ve özellikle de karşılaştırmalı olarak gelir kaynaklarına ve bittabi söz konusu idari ünitenin vakfî karakterine ilişkin teşhis, tespit ve tahliller yapılacaktır. Bu vakıflar cümlesinden olarak, "Sultan Selim Han İmareti Vakfı", "Şirin Hatun Ecza ve Muallim-Hane Vakfı", "Süleyman Paşa Camii Vakfı" ve "Halil Paşa Zaviyesi Vakfı" zikre değerdir.

SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINA GÖRE HERKELİ DEVLET MEMURLARI

Doç. Dr. Alpaslan DEMİR
Gaziosmanpaşa Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

600 yıldan fazla hüküm sürmüş Osmanlı Devleti'nin geride bıraktığı ve "hazine-i evrak" olarak nitelendirdiği muazzam arşivi sayesinde Osmanlı döneminin idari, sosyal, kültürel ve iktisadi yapısı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede çeşitli arşivlerde bulunan pek çok belge çeşidi yapılan araştırmalarda kullanılmaktadır. Bahsi geçen belge çeşitlerinden biri de Sicill-i Umumî Defterleri ya da daha yaygın şekilde bilinen Sicill-i Ahval Defterleri'dir. 6 Şubat 1879 tarihinde Sicill-i Ahval Komisyonu kurulmuş ve sicil çalışmalarına başlamıştır. Bahsi geçen belgelerde memurların özgeçmişleri yanında, memurun ismi, baba adı, baba mesleği, lâkabı, unvanı, şöhreti, doğum yeri ve tarihi, milliyeti, okuduğu okullar, bildiği diller, aldığı dersler, şehadetnâme alıp almadığı, yaptığı görevler, varsa eserleri ve içeriği, memuriyete giriş tarihi ve kaç yaşında olduğu, maaşlı olarak mı yoksa stajyer olarak mı göreve başladığı, tayin, terfi, azil durumları, maaşındaki artış ve düşüşler, aldığı rütbe, nişan ve madalyalar, varsa hakkında yapılan şikâyetler, yargılanıp yargılanmadığı, aldığı cezalar, mazûl kalıp kalmadığı, kaldı ise mazûliyyet maaşı aldı mı, ne kadar aldı, gibi konular bulunmaktadır. Bu çerçevede bu bildirinin konusu Kocaeli'ye bağlı Hereke beldesi doğumlu devlet memurlarıdır. Söz konusu bildiride Kocaeli'nin tarihî değerleri olarak zikredebileceğimiz Hereke doğumlu devlet memurlarının sicil kayıtları incelenerek sosyo-kültürel yapıyla ilgili çıkarımlar yapılacaktır.

MÜHİMME KAYITLARINA GÖRE XVI. YÜZYILDA İZMİT ŞEHİRİ

Yrd. Doç Dr. Bülent ÇELİK
Doç. Dr. Tanju DEMİR
Adnan Menderes Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

Osmanlı Devleti'nin Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerine ait XVI. yüzyıl

ortalarında ve son çeyreğinde Divân-ı Hümâyûn'da tutulmuş olan Mühime Defterlerine ait kayıtlardan yola çıkarak başkent İstanbul'a çok yakın bir mevkide bulunan, denize kıyısı olan, bazı iskelelere ve gemi yapımı için tersanelere sahip ve tüm bu özelliklerinden dolayı Osmanlı yönetiminin ilgisini bazı konularda yakinen çekmiş bir şehir olan İzmit (İznikmid) şehrine ait bazı değerlendirmeler çalışmamızın ana konusunu oluşturacaktır.

İzmit ile ilgili kayıtlar döneme ait Mühime defterlerinin arasından belirlenecek ve bu kayıtlar merkezî yönetimin talepleri, yapı inşaat ve tamiri, gemi inşası ve bu faaliyet için gereken malzemelerin temini, güvenlik, salgın hastalıklar ve doğal felaketler gibi bazı konu başlıkları altında toplanıp bölgeyle ilgili değerlendirmelere ulaşılmaya çalışılacaktır. Bir şehir için Osmanlı başkentine bu kadar yakın olmanın fayda ve zararlarının tespiti de yine aynı kaynaklar ışığında ele alınacaktır.

OSMANLI DÖNEMİNDE KARAMÜRSEL'DE RÜŞDİYELER

Prof. Dr. Ebubekir SOFUOĞLU
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

Üç kıtaya yayılacak derecede genişliğe ulaşmış olan Osmanlı Devleti, Türk tarihinde kurulmuş en kudretli devletlerden biriydi. Bu cesamete ulaşacak bir yapının da olabilecek ölçüde mükemmele yakın bir sistem kurması beklenmelidir.

Yine bu büyüklüğe ulaşmış Osmanlı da haliyle mükemmele yakın bir düzen oluşturmaya gayret etmiş, 624 yıl boyunca ayakta kalan devletini dört başı mamur bir şekilde tesis etmeye çalışmıştı. Bu çerçevede öncelikle, ihtiyacı olan her türlü devlet kurumlarını tesis edip yürütmeye çalışmış ve bu kurumları da sadece merkezde değil, doğal olarak taşraya da olacak şekilde kurmuş ve yaymaya çaba sarf etmişti.

Bu meyanda Osmanlı'nın, merkezde ve taşrada tesis edip icra etmeye çalıştığı kurumlarından biri de eğitim hayatının bir parçası olan Rüşdiyelerdi. Bu çerçevede Osmanlı idaresi, diğer kurumlarında da yapmaya çalıştığı gibi bir eğitim kurumu olan

Rüşdiyeleri de merkezde ve taşrada tesis edip halkının eğitsel eksikliğini gidermeye çalışmaktaydı. Merkezde ve taşrada bu şekilde kurmuş olduğu Rüşdiyelerin bir benzerini de yine Karamürsel'e de kurarak buranın halkına da eğitsel hizmet götürmeyi hedeflemişti.

Bu şekilde devletin diğer köşelerinde olduğu gibi Karamürsel'de de Rüşdiye açan Osmanlı idaresi, doğal olarak okulu açmakla kalmamış, okulun her türlü ihtiyacını gidermeye gayret etmişti. Bu çerçevede, okulun inşai ihtiyaçlarından başlayarak, öğrenci yoklamalarının tutulmasına, muallimlere ödenecek ücretlere, okul ders kitaplarının teminine, muallim kadrosundakilerin veya okulun diğer hizmetlilerinin, maaş, emeklilik, tatil, izin, anne-baba ziyaretleri, yakacak ve yiyecek yardımları gibi özlük hakları ve kendilerine sunulan destek hizmetleri başta olmak üzere ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar daha birçok ihtiyaç alanlarında eksikliklerin giderilmesine özen göstermişti.

Bu yüzden bu çalışmada, Osmanlı Arşiv vesikalarının ışığında, hem Osmanlı idaresinin eğitime ve Rüşdiyeye nasıl bakıp yaklaştığı ve hem de Karamürsel'deki Rüşdiye eğitiminin süreçleri ele alınmaya çalışılacaktır.

THE DIOCESE OF NICOMEDIA (İZMIT) DURING THE OTTOMAN PERIOD, 16th-19th CENTURIES

Doç. Dr. Eugenia KERMELİ
Institute of Turkish Studies,
Hacettepe University

05 NİSAN 2015, PAZAR
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

The ecclesiastical authority of Nicomedia is the oldest one in Bithynia and one of the oldest of Christianity. During the Ottoman period the high prestige of the Nicomedia metropolitan stemmed not only from the antiquity of the See but also from a practical reason. The city's proximity to Istanbul enabled the Metropolitan of Nicomedia to become a member of the Patriarchic Synod and to participate to important events in the History of the Patriarchate. The aim of this paper is to utilize Patriarchic Histories like the one of Meletios of 1661 and ecclesiastical and political one like the one of Athanasios Komnenos Ypsilantes of 1789 to discuss the role the diocese of

Izmit played in the local community and as a member of the Synod. The 18th century transformation of Synodical administration and the system of gerontismos will be another focal point of the paper. Finally the increase of the Christian population in the region in the 19th century will be examined vis-à-vis the activities and the function of the diocese.

(OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ) KENT'İN TOPLUMSAL SİSTEMDEKİ İŞLEVİ: GEBZE ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Gülfettin ÇELİK
Medeniyet Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
PIRİ REİS SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

Yerleşim birimleri toplumsal sistemi tanımlamada önemli birer araçlardır. Bunun böyle oluşu, klasik dönemde kasaba, modern dönemde de kentin toplumsal sistemde göz ardı edilemeyecek ölçekte işlev görmesidir. Gebze bu yönü ile gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet Türkiye'si için öne çıkan örneklerden birisidir.

Gebze yerleşim biriminin sistem tanımlama aracı olarak kullanılabilirliği her iki dönemde de toplumsal sistem boyutunda yaşanan gelişme süreçlerinde doğrudan doğruya etkileme/etkilenme ilişkisinde olması, kentin buna göre yeni yapılanmalar elde etmesinde bulunabilir.

Tebliğ, konuyu Gebze'nin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi toplumsal sistem içinde üstlendiği işlev ekseninde örnekleri ile birincil kaynaklara dayalı olarak açıklamaya, makro bir bakış açısı ortaya koymaya çalışacaktır.

GEBZE NAHİYESİ'NE BAĞLI VAKIF KÖYLER VE ŞEYH İVAZ FAKİH VAKFI

Doç. Dr. İlhami YURDAKUL
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
PIRİ REİS SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

Osman Gazi'nin silah arkadaşlarından Akçakoca, Bizans'a karşı yıllarca mücadele verdi ve "kendi adına nisbetle yâd edilen yerleri fethe muvaffak oldu". Bugün Gebze'de Akçakoca'nın neslinden Kadı Fazlullah'a ait bir mezar bulunmaktadır. Gebze Nahiyesi'ne bağlı vakıf köylerden Pendik Karyesi, Kadı Fazlullah'a temlik olarak tahsis edilmişti. Bu devride 160 haneli Darıca Karyesi, 47 haneli Pendik Karyesi ve 12 haneli Çamlıca Karyesi de Gebze Nahiyesi'ne bağlı köylerden idi.

Bu köylerden Çamlıca Karyesi 29 Haziran 1405 (1 Muharrem 808) tarihinde Yıldırım Bayezid tarafından Laçın Timarı adıyla İvaz Fakih'e tüm vergilerden muaf tutulmak kaydıyla temlik edilmişti. Bu ilk temlik belgesinde İvaz Fakih'in şeyhliğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Çelebi Sultan Mehmed devrinde verilen bir belgeden anlaşıldığı üzere İstanbul'un fethinden önce Kısıklı ve çevresi Laçın Timarı adıyla ve İvaz Fakih isminde bir şeyhe temlik, İvaz Fakih de burayı evladiyet ve meşrutiyet üzere evlad ve evlad-ı evladına vakf etmişti.

Bu bildiride 15. yüzyılda Gebze Nahiyesi'nin idari taksimatı ve vakıf köyleri ile bu köylerden 12 haneli Çamlıca Karyesi'nin İvaz Fakih'e temlik olarak tahsisi, evladiyet ve meşrutiyet üzere vakfedilmesi üzerinde durulacaktır. Ayrıca bu tarihten sonra hem İvaz Fakih'in neslinden geldiğini iddia edenler hem de örfi/askeri idareciler tarafından vakfın mülk ve gelirlerine yapılan müdahaleler ile vakıf mütevellilerinin konuyu yargıya taşıması ve vakfın işletilmesine dair süreç izah edilecektir.

I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ VE SAVAŞ DÖNEMİNDE ANTANTA DEVLETLERİNİN PLANLARINDA İSTANBUL VE MARMARA BÖLGESİ

Prof. Dr. Tofig MUSTAFAZADE

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PIRİ REİS SALONU

SAAT: 14:30 - 14:45

XX. yüzyılın başlarında dünya arazisinin büyük kısmı büyük emperyalist devletler arasında paylaşılmıştı. Daha bölüştürülmemiş arazileri paylaşmak ve artık bölüştürülmüş arazileri yeniden parçalamak uğrunda kesin mücadele vardı. Bu mücadele Avrupa emperyalist devletlerinin iki askerî grubunu - Üçlü İttifakı ve Antanta'nı oluşturmalarına neden oldu.

Daha bölüştürülmemiş olan arazilerden biri de Osmanlı Devleti idi. Bu yüzden de onu paylaşmak Avrupa diplomasisinin temel amaçlarından birine dönüştü. Bu yönde Rusya diplomasisi özel çaba gösteriyordu. Çünkü Rusya'nın Yakın Doğu politikasında temel yeri "tarihsel görevler", yani İstanbul'u, Boğazları ve Marmara bölgesini ele geçirmek duruyordu. Türkiye'ye karşı Balkan İttifakı'nın oluşmasında Rusya'nın olağanüstü rolü olsa da, son dönemlerde Almanya'ya daha fazla eğilim gösteren Bulgaristan ordusunun ilerleyerek İstanbul'a 45 km'ye kadar yaklaşması Rus Hükümeti'ni endişelendiriyordu. Hatta Rus Çarı II. Nikola İstanbul Boğazı'na gemiler gönderilmesi ve Bosfor'un güneyine ordu çıkarılmasına izin verdi. Fakat Rus Karadeniz filosunun gerekli sayıda orduyu taşımak gücü olmadığı için bu niyet gerçekleştirilmedi.

1914 yılı Ekim ayının sonunda Türkiye Rusya'ya düşman Almanya tarafından savaşa katıldıktan hemen sonra, Rusya politikacıları tarafından derlenmiş Boğazlar, Marmara bölgesi ve İstanbul'la ilgili konuları kapsayan belgeler ortaya çıkmıştır. Diplomasi defterhane başkan yardımcısı N. A. Bazili Boğazlar ve Marmara bölgesinin işgalinin gerekli olduğunu düşünüyor, aynı zamanda belirtiyordu ki, bu son değil, başlangıçtır. Rus filosunun büyük deniz güçleri oluşturulduğu durumda Akdeniz'de hükümlanlık yapmaya ve dünyada Rusların etkisini artırmağa olanak sağlar.

Eskiden İstanbul, Boğazlar ve Marmara bölgelerinin Rusların kontrolüne verilmesine karşı çıkan İngiltere, Türkiye savaşa katıldıktan sonra anladı ki, şimdi İstanbul, Boğazlar ve Marmara bölgesi konusunda Rusya'nın niyetlerine karşı çıkmak Rus Hükümeti'nin savaşı sürdürmesini imkânsız kılacaktı. İngiltere'nin Dışişleri Bakanı

Grey Rusya'nın Londra'daki elçisi Benkendorf'la konuşma sırasında söylemişti ki, Almanya yenilecekse İstanbul ve Boğazlar konusu bu kez başka türlü değil, Rus çıkarlarına uygun çözülecektir.

1915 yılının Mart ayının 12'sinde Rusya'nın Dışişleri Bakanı Sazonov sözleşmenin net projesini İngiltere ve Fransa elçilerine sundu. Projeye göre İstanbul, Bosfor'un Batı kıyısı, Marmara Denizi ve Dardanel, Bosfor'la Sakarya Nehri arasındaki arazi ve İzmit Körfezi kıyısında belirlenen arazi, Marmara Denizi adaları, İmbros ve Tenedos adaları imparatorluğa dâhil edilecektir.

BALKAN VE I. DÜNYA SAVAŞI ESNASINDA EDİRNE MERKEZ ASKER HASTANESİ'NDE VEFAT EDEN KOCAELİLİ ASKERLER

Yrd. Doç. Dr. Veysi AKIN

Trakya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 10:55 - 11:10

Balkan Savaşı dönemi seferberlik hazırlıkları sırasında diğer alanlarda olduğu gibi ordunun sıhhiye teşkilatında da acil ikmal plânları gerektiği şekilde yürütülememiş, kolorduların sıhhiye bölükleriyle, cephe hattında kurulması düşünülen hastanelere yeteri kadar tıbbi malzeme ile araç-gereç ve personel sevkiyatı yapılamamıştır. Osmanlı Ordusu'nu savaşı kaybetmesi ile beraber geri çekiliş başlamış ve yaralı askerler, cepheye erzak nakledilen arabalarla geliş güzel taşınmış veya yürüyebilenler büyük zorlukla istasyonlara ulaşmaya çalışmışlar ve trenlerle hastanelere yetiştirilebilenler tedaviye alınmıştır. Binlerce asker kolera, dizanteri, tifo, tifüs, çiçek ve sıtma gibi salgın hastalıklar dolayısı ile yollarda perişan olmuş hastanelere yetiştirilebilenlerden de önemli bir kısmı vefat etmiştir.

Bu anlamda Balkan Harbi Osmanlı Devleti için acı bir tecrübe olmuştur. Bu amaçla I. Dünya Savaşı evvelinde hem sivil hem de askerî alanda sağlık hizmetlerinde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bununla beraber alınan bütün tedbirlere rağmen bu dönemde de ordunun önemli bir kısmı salgın hastalıklara duçar olmuş ve ölenlerin sayısı küçümsenemez derecededir.

Bu çalışmada Balkan ve I. Dünya Savaşı muharebeleri esnasında gerek cephede

yaralanarak veya hasta düşerek ve gerekse cephe gerisinde vatan hizmetlerini yaparken hastalanarak Edirne Merkez Asker Hastanesi'ne sevk edilmiş ve tedavileri sırasında vefat ettikten sonra Merkez Asker Hastanesi Mezarlığı'na defnedilmiş Kocaelili askerlerin durumları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bilindiği gibi savaş esnasında şehit olanlar bölgedeki şehitliklere, yaralı veya hasta olarak hastanelere sevk edilenlerden vefat edenler de hastanelerin bulundukları yerlerdeki şehitliklere ve mezarlıklara defnedilmişlerdir. Bu bağlamda Edirne Merkez Asker Hastanesi'nde tedavileri esnasında iyileşemeyerek vefat edenlerin kimlikleri ve defin yerleri son yapılan çalışmalarla tespit edilmiş bulunmaktadır. Balkan ve I. Dünya savaşları esnasında görev alarak yaralanma veya hastalık sebebi ile Edirne Merkez Asker Hastanesi'nde tedaviye alınıp vefat edenlerin toplam sayısı 5005'tir. Bunlardan 58'i Kocaelilidir. Bunlar hastane yakınlarında Edirne-Saraykınar yolu üzerinde bulunan Asker Hastanesi şehitliği veya mezarlığına defnedilmişlerdir. Günümüzde tarla haline gelmiş bulunan alanda Edirne Şehit Aileleri Derneği'nin gayretleriyle büyük bir şehitlik ve şehitler ormanı yapılması planlanmış ve temel atma töreni 24 Eylül 2014'te gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

Bu çalışmada Kocaelili askerlerden Balkan ve I. Dünya Savaşı esnasında buraya defnedilenlerin isimleri, memleketleri ve hangi hastalıklardan vefat ettikleri tespit edilerek değerlendirmeye tabi tutulacaktır. 54 şehit üzerinden yapılan çalışmadaki tespitimize göre vefat edenlerin 53'ü Müslüman, 1'i gayrimüslimdir. Bunlardan biri de 19 yaşında askerî öğrencidir.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA İZMİT KÖRFEZİ VE ÇEVRESİNDE İTİLAFA DENİZALTILARI VE GEBZE KÖPRÜSÜNÜN HAVAYA UÇURULMASI

Yrd. Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 14:45 - 15:00

I. Dünya Savaşı'nda İtilaf devletlerinin müttefikleri Rusya'ya yardım etmek ve stratejik konumu itibarıyla Boğazları ele geçirmek adına açtıkları Çanakkale Cephesi'nde tarihin görmüş olduğu en çetin vuruşmalardan biri yaşanmıştı. Türk

ordusu Çanakkale'de tarihe geçen bir mücadele vermiş, İtilaf devletlerinin her manada üstün kuvvetlerine önce denizde sonra ise karada geçiş izni tanımamıştır. Mart 1915'te Çanakkale Boğazı'nda İngiliz ve Fransızların büyük savaş gemileri hiç beklemedikleri bir mukavemetle karşılaştılar, boğazı geçemedikleri gibi kimsenin beklemediği bir şekilde batırıldılar. Nisan'da başlayan çıkarmayı müteakip kara savaşlarında da İtilaf devletlerinin askerleri aynı kaderi paylaşarak Çanakkale'den çekildiler. Aslında Çanakkale'deki Türk zaferi savaşın seyrini değiştirmiş, dünya savaşının uzamasına sebep olmuştu. Bu büyük mücadelede İtilaf devletlerinin denizaltılarından bazıları, bilhassa İngilizlerin denizaltıları Çanakkale Boğazı'nı geçerek, Marmara içlerine ilerlemişler, savaş boyunca Türk gemilerinin her türüne, köprü, tren yolu, istasyon gibi yerlere denizden karaya attıkları toplarla büyük zayıflatlar vermişlerdi. Bu noktada bu tebliğde İtilaf devletlerinin denizaltılarının İzmit Körfezi ve çevresindeki faaliyetleri ile ilginç bir hikâyesi olan Gebze Köprüsü'nün bir İngiliz denizaltı personeli tarafından havaya uçurulması meselesi ele alınacaktır.

TEHCİR KANUNU VE İZMİT ERMENİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Taner BİLGİN
Dr. Selma ÇETİNKAYA
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 14:45 - 15:00

Birinci Dünya Harbi sırasında, Anadolu'da yaşayan Ermenilerin Osmanlı Devleti'ne karşı yürütmüş olduğu zararlı faaliyetler neticesinde 27 Mayıs 1915 tarihinde Tehcir Kanunu çıkarılmıştı. Neticede zararlı faaliyetleri tespit edilen Ermeniler bulundukları bölgeleri terk ederek Halep, Musul, Suriye, Zor, gibi bölgelere göç etmek durumunda kalmışlardı. Biz çalışmamızda İzmit'te yaşayan Ermenilerin bölgedeki zararlı faaliyetlerini, tehcir kararının alınması ve uygulaması sürecinde meydana gelen olayları ayrıntılı bir şekilde aktarmaya çalışacağız.

NUTUK'A GÖRE MİLLİ MÜCADELEDE İZMİT

Yrd. Doç. Dr. Alaattin UCA

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 16:10 - 16:25

Atatürk, Nutuk'ta başta İstanbul olmak üzere Ankara, Amasya, Balıkesir, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Elazığ, İzmir, Konya, Sivas, Samsun, Kütahya, Afyonkarahisar gibi pek çok yerleşim yerinden sıklıkla bahsetmiştir. Buradaki sıklık muhtemelen adı geçen yerlerin Milli Mücadele yıllarında yoğun bir gündeme sahip olmasıyla alakadardır.

Atatürk'ün Nutuk'ta bahsettiği yerleşim yerlerinden biri de İzmit'tir. İzmit'in Milli Mücadele'nin başlarında bir tümen merkezi olması, Kuva-yı Milliye birliklerinin teşkilatlandığı yerlerden biri olması, İstanbul Hükümeti ile yapılan mücadelede bir üs olarak kullanılması ve haberleşme ağlarının buradan geçmesi bu ismin Nutuk'ta sıkça yer almasına sebep olmuştur. Ayrıca Atatürk'ü oldukça rahatsız eden Yahya Kaptan Olayı'nın burada yaşanması, Anzavur isyanları ve Hilafet Ordusu gibi girişimlerin burada ortaya çıkması Nutuk'ta İzmit'ten bahsedilmesine vesile olmuştur. İzmit'in stratejik konumu nedeniyle, Kurtuluş Savaşı yıllarında yapılması düşünülen barış görüşmelerine ev sahipliği yapması gündeme gelmiş ve bu özelliği de onu yine Nutuk'a taşımıştır. Bunlardan başka birçok olay ve özelliği ile İzmit, Atatürk'ün hafızasında yer almıştır.

Atatürk, Nutuk'ta, Milli Mücadele yıllarında ya da günümüzde İzmit'e bağlı olan Adapazarı, Darıca, Derince, Gebze, Geyve, Gölcük, İzmit ve Kandıra gibi yerleşim yerlerine de çeşitli özellikleri ve gelişen olaylar nedeniyle yer vermiştir. Ancak günümüzde İzmit'in ilçesi olan Başiskele, Çayırova, Dilovası, Körfez, Karamürsel, Kartepe gibi yerleşim yerleri bu isimleriyle Nutuk'ta geçmemektedir.

Bu çalışmada İzmit'in, Milli Mücadele yıllarında Atatürk'ün hafızasında nasıl yer ettiği ve bu şehrimizin Nutuk'ta hangi özellikleriyle dile getirildiği diğer kaynaklarla da teyit edilerek ortaya konulmakta ve bazı tespitler yapılmaktadır.

MİLLİ MÜCADELE'DE İZMİT MUTASARRIFLIĞI'NDA DİN ADAMLARI

Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU

Doç. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ

Dumlupınar Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 14:15 - 14:30

Kocaeli ve çevresi toprakları İstanbul'dan Anadolu'ya geçiş yollarının üzerinde bulunması dolayısıyla stratejik öneme sahiptir. Bu önemi sebebiyle Milli Mücadele'nin en kanlı çarpışmaları bu topraklar üzerinde olmuştur. Milli Mücadele tarihimiz açısından son derece önemli olan bu yörenin savunmasında pek çok din adamımız da göreve koşturmuştur. Onlar, cami kürsülerinde, meydanlarda yaptıkları konuşmalarla halkı Milli Mücadele lehinde bilinçlendirmişler, kurdukları ve içerisinde yer aldıkları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ile yöre insanını örgütlemişlerdir. Ayrıca Hoca Harun, Hoca Necati, Hoca Rifat, Hafız Mustafa ve Hafız Şevket Efendiler olmak üzere kimileri de ellerinde silah beldelerini korumuşlardır.

Ancak onların bu hizmetleri yeterince bilinmemektedir. Bu bakımdan çalışmamızda öncelikle Kocaeli Müftüsü Hasan Fehmi (MORALI), Kandıra Müftüsü Ali Rıza, Gebze Müftüsü Eyüp Sabri (SAYGI), Geyve Müftüsü Hüseyin Hüsnü (IŞIK) Efendiler olmak üzere İzmit Mutasarrıflığındaki diğer din adamlarının Milli Mücadeledeki hizmetleri üzerinde durulacaktır.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE KOCAELİ ÜZERİNDEN ANADOLU'YA SEVKİYAT VE GEÇİŞLER

Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU

Hacettepe Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 14:00 - 14:15

Osmanlı Devleti, Ekim 1914'te katılmış bulunduğu I. Dünya Savaşı'ndan 30 Ekim 1918'de ağır hükümler taşıyan Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak çekilmiştir.

Mütareke hükümleri gereğince, Osmanlı ordusuna ait silah ve mühimmat işgal kuvvetlerine teslim edilmiştir. Bu silah ve mühimmatın önemli bir kısmı İstanbul ve çevresindeki depolarla ambarlarında İtilaf Devletlerince kontrol altında tutulmaktaydı. Diğer taraftan mütareke ile İtilaf Devletleri sunî sebeplerle çıkartılacak karışıklıklarla emniyetlerinin bozulduğunu ileri sürerek ülkenin önemli stratejik bölgelerini işgal etme hakkını elde etmişlerdi. Özellikle bu hükme dayanan İtilaf Devletleri zaman zaman da mütareke hükümlerini çiğneyerek Osmanlı Devleti stratejik ve ekonomik değerleri yüksek bölgelerini işgal etmişlerdir. Bu çerçevede 15 Mayıs 1919'da İzmir Yunanlılarca işgal edilecektir. Mütareke sonrası bütün bu gelişmeler yaşanırken müfettişlik göreviyle Anadolu'ya geçmiş olan Atatürk'ün liderliğinde bir Milli Mücadele hareketi başlatılmış ve sürdürülmekteydi. Anadolu'da başlatılan bu hareket geliştikçe hem insan kayağına hem de silah ve cephane başta olmak üzere çeşitli harp mühimmatına ihtiyaç duyacaktır.

Bu arada Mondros Mütarekesi'nden sonra, İstanbul'da hem siyaset hem de işgallere karşı faaliyet gösteren bazı gruplar ve örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede mütarekenin hemen sonrasında kurularak İstanbul ile Anadolu yakasında semt semt teşkilatlanan ve 16 Mart 1920'ye kadar faaliyet gösteren Karakol Cemiyeti, Anadolu'daki direnişin iyice şekillenmesi sonrasında İstanbul-Anadolu arasında insan, malzeme ve bilgi akışı sağlamaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede deniz yolunun yanında güvenli bir karayolu güzergâhı oluşturmak ve irtibatı temin amacıyla Kocaeli mıntıkasında bir "menzil teşkilatı" ve hattı kurulmuştur. Bunun yanı sıra 1920 ortalarından 1921 başlarına kadar, İstanbul'da bu anlamda çok sayıda grup kurulmuştur.

Bu girişimler sonucu İstanbul'dan Anadolu'ya silah, cephane ve mühimmat kaçırılması işi, daha Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra başlamıştır. Milli Mücadele'nin başlamasından sonra bu iş artarak devam etmiştir.

Hazırlayacağımız tebliğde yukarıda ifade edilen örgüt ve gruplar vasıtasıyla Milli Mücadele'ye katılmak üzere Kocaeli Yarımadası üzerinden gerçekleştirilen İstanbul'dan Anadolu'ya geçişler ile Anadolu'ya sevkiyat konusu ele alınıp ortaya konulmaya çalışılacaktır.

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE FRANSIZ YAZARI CLAUDE FARRERE

Doç. Dr. Cemal GÜVEN

Necmettin Erbakan Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 14:30 - 14:45

Claude Farrere "Türk Dostu" olarak tanınan ve adı Pierre Loti'ye eş tutulan dünyaca tanınmış bir Fransız yazardır. İlk olarak Balkan Savaşlarında Türkler lehine kalemini kullanmış ve büyük ün kazanmıştır.

Farrere, Millî Mücadele döneminde özellikle 1921 ve 1922 yılında Türk davası lehinde faaliyetlerini daha da yoğunlaştırmıştır. Bu yüzden kendisine TBMM'nin 21 Ocak 1922 tarihli oturumunda resmî teşekkür edilmesi kararlaştırılmıştır.

Claude Farrere 6-23 Haziran 1922 tarihleri arasında Türkiye'de bulunmuştur. Bu seyahatin en önemli kısmı 18-19 Haziran'da İzmit ve Adapazarı'nda kendisini kabul eden Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeleri ve oradaki izlenimleridir. Farrere'nin Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa'ya dair gerek Türk gerekse de yabancı basında çok önemli izlenimleri yayınlanmıştır. Bunlar dönemin tarihi açısından büyük değer taşımaktadır.

Bu çalışmada özellikle dönemin basınından istifade edilerek Farrere'nin Türk millî davasına yaptığı çok önemli katkılar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

MÜTAREKE DÖNEMİNDE İZMİT VE HAVALİSİNDEKİ HADİSELERİN YENİ ADANA GAZETESİNDEKİ YANSIMALARI

Yrd. Doç. Dr. Cihat YILDIRIM
Aksaray Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 15:55 - 16:10

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan çekilirken İtilaf Devletleri ile 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalamıştır. Bu mütareke ümit edilenin aksine Türk milleti için barışı değil yeni bir savaş ve mücadele ortamını doğurmuştur. Mütarekeden kısa süre sonra ateşkes ihlal edilmiş ve İtilaf Devletleri'nin işgalleri başlamıştır. Bilindiği üzere 15 Mayıs 1919'da İzmir Yunanistan tarafından işgal edilmiştir. Bir süre sonra işgal sahası Aydın, Ayvalık ve Bergama bölgelerine doğru genişlemiştir.

Batı Anadolu'da işgallere karşı Kuva-yı Milliye müfrezeleri teşkil edilerek mücadeleler başlatılırken 1920 yılı ortalarına doğru Yunan işgali Uşak-Denizli ve Bursa-İzmit hattına doğru yayılma eğilimi göstermiştir. Yunan işgal kuvvetleri bir yandan Ankara'yı hedef alan taarruzlar gerçekleştirirken diğer yandan işgal sahasındaki Müslüman ahaliye yönelik olarak saldırı ve katliamlar tertip etmişlerdir. Bu cümleden olmak üzere Yunan işgal kuvvetleri diğer işgal bölgelerinde olduğu gibi İzmit ve çevresinde de ahaliye yönelik birçok saldırı gerçekleştirmişlerdir. Bu saldırılar karşısında milli müfrezeler hem ahaliyi koruma ve hem de işgal kuvvetleri ile mücadele görevini üstlenmişlerdir.

Yeni Adana Gazetesi İzmit ve çevresinde gerçekleşen muharebeler ve katliamlarla ilgili olarak Anadolu Ajansı ve diğer kaynaklardan aldığı haberleri sürekli olarak yayınlamıştır. Bu yayınlarla harbin gidişatı hakkında okurlarını bilgilendirirken Yunan işgal kuvvetlerinin işlediği insanlık dışı saldırı ve cinayetleri de haber yaparak kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır.

Yeni Adana, Adana ve havalisine hitap eden yerel bir gazetedir. Çukurova'nın büyük bir bölümünün Fransız işgali altında bulunmasına rağmen, gazetenin işgal mıntıkasındaki okurlarına da ulaşır olmasının önemli bir gazetecilik hadisesidir. Adana ve havalisindeki askerî ve siyasî gelişmeler yanında gazete, batı cephesi muharebelerini ve diğer hadiseleri de haber yaparak okurlarını bilgilendirmiştir. Böylelikle İzmit ve havalisi örneğinde olduğu gibi diğer cephelerde yaşanan üzücü ve sevindirici hadiseleri haber yaparak okurlarını bazı zaman üzüntülere bazı zaman da sevinçlere ortak etmiştir.

İZMİT İLE İLGİLİ ÖNEMLİ GELİŞMELERİN THE TIMES GAZETESİNDEKİ YANKILARI (1919-1921)

Okt. Dr. Dilara USLU
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 16:25 - 16:40

İngiltere'de basılan günlük yayınlar açısından değerlendirildiğinde uzun soluklu ve çok satan gazetelerin başında gelen The Times, 1785'te "The Daily Universal Register" adıyla yayınlanmaya başlanmıştır. 1788 yılına gelindiğinde "The Times" adını almıştır. Gazetenin kurucusu John Walter başarılı bir kömür tüccarıyken Amerika ile olan savaş ve Batı Hindistan'daki kasırga nedeniyle 1784'te iflas edince basın hayatına girmeye karar vermiştir. Londra'daki önemli gazetelerden The Times gazetesi incelendiğinde zaman zaman değişiklik olsa da genel itibarıyla İngiliz politikalarının sesi olduğu görülmektedir. Gazetede İngiltere'nin dış politikada güttüğü amaçlar ekseninde yazılar olmakla beraber aynı zamanda dünyada o zaman dilimi içerisinde gerçekleşen olaylara İngiliz halkının ilgisini çekerek bir kamuoyu oluşturma çabası da söz konusudur.

The Times gazetesi, her dönem olduğu gibi Milli Mücadele'nin ilk safhasında da Türkiye ile ilgili haberleri sayfalarına taşımış, bu bölge ile yakından ilgilenmiştir. Gazetenin bu dönemdeki nüshaları incelendiğinde, İzmit ve çevresinde meydana gelen gelişmeleri de yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Bu makalede bilhassa; İzmit'in bulunduğu konum itibarıyla Milli Mücadele'ye etkisi, bölgede yaşayan azınlıkların durumu, 1921 Haziran ayının sonunda meydana gelen ve yaklaşık 300 Türk'ün öldürüldüğü İzmit katliamının The Times gazetesine yansımaları ele alınacaktır.

SÜRELİ YAYINLARDA İZMİT'İN İŞGALDEN KURTULUŞU (28 HAZİRAN 1921)

Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 15:40 - 15:55

İzmit, Mondros Mütarekesi'ni müteakip 14 Kasım 1918'de İngiliz, Fransız ve İtalyan savaş gemileri tarafından ziyaret edildi. Aradan az zaman geçtikten sonra bir Fransız gemisinden iki sandal dolusu asker şehre çıkarıldı ve iki bina zorla işgal edildi. İzmit'te işgal o günden itibaren başladı. Bazen Fransızlar, bazen İngilizler burada göründüler. Şehir birkaç kez el değiştirdi, sonunda İngilizler 1921 başlarında çekildiler, İzmit'i Yunanlılara bıraktılar. O zaman yayınlanan Yeni Gün gazetesine göre sekiz ay süren Yunan işgali zor bir dönem oldu.

İzmit merkezli Kocaeli Yarımadası'nda bir grup kumandanlığı oluşturulmuş, kuzeyden ve kuzeybatıdan gelecek saldırıların burada karşılanması planlanmıştı. 1921 yılı başlarında Yunan saldırıları art arda geldi. İkinci İnönü Zaferi'nden sonra İzmit ve genel olarak Kocaeli Yarımadası'nın önemi daha da arttı. Çünkü Yunanlılar büyük çapta hazırlıklar yaptılar. Asker sayılarını, silah, cephane ve mühimmat miktarlarını arttırdılar. Yunan Kırallı Konstantin Anadolu'ya çıktı. Türk lojistik imkânlarını yok etmek için Karadeniz kıyısındaki önemli limanlar bombardıman edildi. Nihayet Kütahya Eskişehir muharebelerinden önce İzmit kurtarıldı.

İzmit'in kurtuluşu ulusal basında büyük yankı uyandırdı. Anadolu basını kadar İstanbul basını da bu olaya, daha doğrusu kurtuluşa büyük önem atfetti ve sütunlarında en büyük puntolarla yer verdi. Vakit, Tevhid-i Efkâr, İleri, Akşam, Anadolu'da Yeni Gün bu konuyu sürekli gündemde tuttular. İzmit ve ona bağlı ilçelerin işgal yıllarında çektikleri acıların üstüne, kurtuluş sırasında Yunan mezalim ve katliamları eklendi. Evler, binalar yakıldı, insanlarımız öldürüldü ya da tutsak edilip götürüldü. İzmit'in kurtuluşu sadece o şehirde yaşayanların sevinci olarak kalmadı; aynı zamanda, Bursa'nın, Eskişehir'in, İzmir'in karşılığı sayıldı, basında Yeşil Bursamızın, Güzel İzmirimizin kurtarılacağına işaret kabul edildi.

İzmit'in kurtuluşu sene-i devriyesinde mütevazı bir şekilde anıldı. Buna dair bilgiler ulusal basında ve TBMM zabıtlarında yer almaktadır. Bunların derlenip, bir tarih metnine dönüştürülmesi bildirinin esasını teşkil edecektir.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DERİNCE'DEKİ ARKADAŞI "CEVAT ABBAS BEY"

Volkan ŞENEL
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

Mustafa Kemal Atatürk ve Kocaeli... Tarihî kaynaklara baktığımız zaman kader çizgisinin bu iki ismi farklı dönemlerde birçok kez bir araya getirdiği görülmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Başkumandan sıfatıyla 1922 Haziran'ında Kocaeli'ne gelmesi bu ikilinin ilk buluşması olarak tarih kayıtlarına geçmiştir. Mustafa Kemal, bu tarihten sonra birçok kez daha Kocaeli yöresine gelmiştir; 1923 Ocak'ında, 1924 Eylül'ünde, 1925 Eylül'ünde, 1927 Temmuz'unda, 1928 Haziran'ında, 1934 Mayıs'ında ve 1938 Kasım'ında.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Kocaeli'nin Derince yöresine ise ayrı bir önem verdiği, burayı sık sık ziyaret ettiği bilinmektedir. Bu ziyaretlerin altında bir dostluk hikâyesi yatmaktadır. Bu dostun, arkadaşın adı; Cevat Abbas Bey'dir.

Atatürk'ün uzun bir süre yaverliğini de yapan Cevat Abbas Bey, 1920'li yıllarda (kesin tarih bilinmiyor) Emlak-i Milliye Müdürlüğü'nden Derince'de -günümüzde Çenedağ Mahallesi sınırları içerisinde- büyük bir arazi satın almıştır. Derince'de, Ankara'daki Atatürk Orman Çiftliği gibi bir çiftlik kurmayı amaçlayan Cevat Abbas Bey buraya; dik çatılı, iki katlı bir köşk, ek bir bina, ahır, fırın, çamaşırhane gibi birimlerin bulunduğu kompleks bir yapı topluluğu inşa ettirmiştir.

Atatürk, İstanbul-Ankara, Ankara-İstanbul veya İstanbul-Yalova ziyaretleri sırasında genellikle Derince'de trenin iner, buradan otomobille Cevat Abbas Bey'in çiftliğindeki köşke giderdi. Burada istirahat eden Mustafa Kemal, dinlendikten sonra otomobille tekrar geri döner, ya trenle ya da kendisine tahsis edilen yat veya vapurla (Ertuğrul Yatı, Gülcemal Vapuru, Marmara Vapuru vs.) yoluna devam ederdi.

Cevat Abbas Bey kurduğu bu çiftliğin bulunduğu yere -kendi ifadesiyle- "Büyük tabiatla, o mutlak hâkimle baş başa kalarak ruhi mücadelenin yapıldığı bir yer..." demektedir.

Şüphesiz ki, Mustafa Kemal Atatürk'ün Derince ziyaretleri tarihimiz açısından önemli olaylarla ve anılarla doludur.

XXIV. TÜMEN KOMUTANI YARBAY MAHMUD BEY OLAYI

Doç. Dr. Günay ÇAĞLAR
Mersin Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 15:55 - 16:10

1919 ve 1920 yılı içinde İzmit, Adapazarı ve nihayet Bolu ayaklanması adıyla bilinen Hendek, Düzce ve Bolu'da başlayarak Gerede'ye ulaşan, kısa bir süre sonra Nallıhan ve Beypazarı'na da geçerek, buradan Ankara'ya doğru yayılma istidadı gösteren ve üç aydan fazla süren ayaklanmalar, İstanbul Hükümeti ile işbirliği yapan İngilizlerin memleket içinde çıkardıkları ayaklanmaların hedefi dolayısıyla en tehlikeli ve önemlilerindendir.

Bu ayaklanmayı bastırmak için görevlendirilen ve Karamürselli olan Yarbay Mahmut Bey, kan dökülmesin diye diyalog yoluyla isyancılar ile konuşmak isterken isyancıların silahlarından çıkan kurşunlar ile şehit olmuştur.

TBMM'nin 1 Mayıs 1336 günkü gizli oturumunda, Mustafa Kemal Paşa'dan sonra söz alan Antalya Mebusu Hamdullah Subhi Bey'in kürsüden; "Mahmud Bey şehid oldu. Mübarek naaşı üzerinde ağlayacağımız gençlerden biridir." diyen sesi Meclis'in duvarlarında yankılanmıştır.

ESİR ŞEHİRDEN UMUDA YOLCULUK: İSTANBUL ANKARA GÜZERGAHINDA KOCAELİ VE ÇEVRESİNİN ROLÜ

Doç. Dr. Hakan UZUN
Ankara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 16:10 - 16:25

Osmanlı Devleti imzaladığı Mondros Mütarekesi'yle Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmişti. Mütareke sonrasında İtilaf Devletleri, Anadolu'yu yer yer işgal etmeye

başlamışlar, buna karşılık Anadolu'da da işgal karşısında bir direniş baş göstermişti. Zamanla, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde ulusal düzeyde bir örgütlenme başarısı gösteren Kuva-yı Milliye'ler, Ankara'yı bu direnişin merkezi haline getirmişlerdi. İtilaf Devletleri'nin 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmesiyle birlikte, Payitaht bir esir şehre dönüşürken Anadolu'nun ortasındaki bozkır şehir Ankara ise bağımsızlığın simgesi olarak, bir umuda dönüşmüştü. Bağımsızlık ateşini yüreğinde taşıyanlar bu işığa doğru yürüyüşe geçmiş ve aralarında milletvekili, asker, öğrenci ve gazetecilerin bulunduğu birçok kişi için umuda yolculuk başlamıştı. Ancak bu yolculuk bilinmezlerle dolu olmamakla birlikte, oldukça zahmetli ve tehlikeliydi. Anılan dönemde Milli Mücadele'ye katılmak üzere İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek için başlıca iki yol kullanılmıştır. Bunlardan biri, Üsküdar Sultantepe'sinde bulunan Şeyh Ata'nın Özbekler Dergâhı'nda başlayıp Geyve'ye kadar uzanan ve Menzil Hattı diye isimlendirilen karayoluydu. Diğeri ise yine İstanbul'da başlayan ve İnebolu iskelesine kadar uzanan ve Zonguldak ve çevresinden geçen deniz yoluydu. Bunların dışında Anadolu'ya geçmek için kullanılan bazı tali yollar da vardı. Kartal-Gebze-Yalova-İznik ve Bursa yolu bunlardan biriydi ve Kartal'dan yola çıkan yolcular Gebze-Kocaeli bölgesinde kayıklarla Yalova'ya, Yalova'dan sonra da İznik üzerinden yürüyerek, Bursa'ya ulaşırlardı. Bu çalışmada anılara dayanılarak, kara yoluyla Ankara'ya ulaşmaya çalışan kişiler, geçtikleri güzergâhlar, buralarda yaşadıkları zorluklar, verdikleri mücadeleler ile yolculukları sırasındaki umutları ve heyecanları incelenmeye çalışılacaktır. Bu arada, umut yolculuğu güzergâhı üzerinde bulunan Kocaeli ve çevresinin Milli Mücadele'nin ihtiyaç duyduğu insan kaynağının sağlanmasındaki rolü de sergilenmeye çalışılacaktır.

KANDIRA VE ÇEVRESİNDE MİLLİ MÜCADELE

Doç. Dr. İbrahim ŞİRİN
Kocaeli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 15:55 - 16:10

Anadolu'da yürütülen Milli Mücadele'de Kocaeli ve çevresi son derece stratejik bir öneme sahiptir. Özellikle İstanbul'dan Anadolu'ya savaşmak için geçmek isteyen insan ve silahın kaçırılmasında Kocaeli ve çevresi önemli bir konuma sahiptir. Mareşal

Fevzi Çakmak olmak üzere yüze yakın Mili Mücadele’de önemli isim Kandıra üzerinden Anadolu’ya Milli Kuvvetlere katılmış ve Milli Mücadele’de önemli yararlılıklar göstermiştir. Biz bu bildirimizde başta Osmanlı arşivi olmak üzere İngiliz arşivi ve dönemin hatıralarından hareket ile Kandıra’da Kuvayı Milliye’nin örgütlenme sürecini, bu süreçte bölgede faaliyet gösteren Deli Yani Rum çetesinin etkisini irdeleyeceğiz. Kandıra’nın önde gelen aileleri ve halkın bu sürece katılımı üzerinden Kandıra ve çevresinin Milli Mücadele’deki yeri ele alınıp incelenecektir.

AKBAŞ CEPHANELİĞİ BASKINI VE DRAMALI RIZA BEY

Prof. Dr. Osman AKANDERE
Necmettin Erbakan Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 09:15 - 09:30

Yunanlılara karşı başlatılan mücadelede millî kuvvetlerin en büyük sıkıntısı silah ve cephane tedariki idi. Cephedeki kuvvetlerin silah ve cephane ihtiyacını gidermek için İstanbul’da gizli olarak faaliyet gösteren bazı Millî Mücadele yanlısı cemiyetlerle işbirliğine girilmiş ve bu suretle İstanbul’dan Anadolu’ya silah ve cephane kaçırılmaya çalışılmıştı.

Nitekim “Karakol, Hamza, Felah, Mîm Mîm Grubu gibi” bazı gizli cemiyetler ve teşekküller, İtilâf Devletleri’nden ele geçirdikleri silah ve malzemeleri mümkün olduğunca İstanbul’dan Anadolu’ya kaçırmaktaydılar. Ancak bütün bunlar yetersiz kalmaktaydı. Her geçen gün genişleyen mücadele cephesi ve yine sayıları gittikçe artan millî kuvvetlerimiz için daha geniş çapta silah ve cephaneye ihtiyaç duyuluyordu.

Bilindiği gibi, Mondros Mütarekesi’nin ilgili hükmü gereğince silah depolarına İtilâf Devletleri’nce el konulmuştu. Anadolu depolarında bulunan silahların sürgü kolları ile topların kamaları sökölerek sahile ve İstanbul depolarına taşınmıştı. Oluşturulan en büyük silah depoları İstanbul ve Gelibolu Yarımadası’nda bulunuyordu. Bu depolarda Türk subayları da bulunmakla beraber, depoların kontrolü ve korunması tamamen İtilâf kuvvetleri tarafından yapıyordu.

İşte Akbaş Cephaneliği, Gelibolu Yarımadası’ndaki en büyük silah depolarından biriydi ve burada Kafkas cephesinde Ruslardan ele geçirilmiş olan silah ve teçhizat bulunuyordu. Bu depoda, sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus ağır makineli tüfeği ve 5 bin ila 20 bin sandık arasında olduğu ifade edilen cephane ile muhabere ve istihkâm malzemesi bulunuyordu. Akbaş’taki bu silah ve cephane deposunu Fransızlar korumaktaydı.

İşte Kuva-yı Milliye’nin ve bilhassa Balıkesir bölgesindeki millî kuvvetlerin silah ve cephane temini noktasında had safhada sıkıntı çektikleri ve Balıkesir Reddi-i İlhak Heyet-i Merkeziyesi ve 61. Fırka Kumandanı Miralay Kazım Bey’in yeni silah ve cephane kaynakları bulmak için çaba sarf ettikleri bu günlerde, Akbaş Cephaneliği’ndeki silahların Ruslara verileceği haberleri, gündeme Akbaş Cephaneliği’nin basılarak bu silahların ele geçirilmesi düşüncesini doğurdu.

Bu çalışmamızda Dramalı Rıza Bey’in Akbaş Cephaneliği’nin basılması ve buradaki silahların ve mühimmatın ele geçirilmesindeki rolünü ve yaptığı kahramanlık düzeyindeki faaliyetlerini ele alacağız.

KOCAELİ’DE İZ BIRAKAN BİR KUVA-YI MİLLİYECİ: İPSİZ RECEP

Resül NARİN

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

ORUÇ REİS SALONU

SAAT: 16:25 - 16:40

Kocaeli bölgesindeki Kuva-yı Milliye faaliyetleri içerisinde Ipsiz Recep (Recep Reis)’in hizmetlerinin ayrı bir önemi vardır. 1862 yılında Rize İli’nin Portakallık Mahallesi’nde doğan Ipsiz Recep, Kefken İskelesi-Batum hattında tuz kaçakçılığı yaparak geçimini sağlıyordu. Rusya’ya tuz kaçakçılığı yaparken 1917 İhtilali sırasında Ruslara esir düşmüş; Rus cezaevlerinde uzun süre kalmıştı. Buradan kaçtığı erzak yüklü bir motorla Kefken Adası’na kadar geldiği sırada motoru alabora olarak batmış ve böylece Karadeniz kıyılarına sığınmıştı. Motorunun batmasıyla sermayesiz kalan Recep Reis Kandıra havalisinde eşkıyalığa başlamıştı.

Birinci Dünya Savaşı sonlarındaki eşkıyalık ve korsanlık faaliyetlerinden dolayı ölüm cezasına çarptırılmış bir kaçak olan Recep Reis, Milli Mücadele'nin ilk günlerinde Kuva-yı Milliye saflarına katılmış ve Karakol Cemiyeti tarafından Kefken'e komutan olarak atanmıştı. Recep Reis'in milli harekete katılmasıyla milli güçler Batı Karadeniz kıyılarında ve bu kıyılara yakın iç kesimlerde önemli ölçüde söz sahibi olmuştu. Bölgede takalarla silah ve cephane kaçırılması da onun bilgisi ve koruması altında yapılabiliyordu.

Bu çalışma ile birlikte Kocaeli bölgesinin düşman işgalinden kurtuluşu için önemli çalışmalar yapmış olan İpsiz Recep'in bölgedeki faaliyetleri ve kahramanlıkları özellikle konu edilecek ve bölgemiz için önemli bir değer tanınırlılığı arttırılacaktır. Çalışmamızda arşiv kaynakları, anı ve ilgili çalışmalar Kocaeli özelinde değerlendirilecektir.

İZMİT VE ÇEVRESİNDE İŞGÂL SİYASETİ: SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Prof. Dr. Serpil SÜRMELİ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 14:15 - 14:30

Mütarekeyi müteakip İngilizlerin XVIII. yüzyıldan beri yakından ilgilendiği Boğazlar Bölgesi Anadolu'da izledikleri işgal siyasetinin odak noktası oldu. Kocaeli Yarımadası ise İstanbul Boğazı'nın doğu tarafını tamamladığından hem boğazın kontrolü açısından hem de Anadolu'nun İstanbul'a açılan kapısı konumunda bulunduğu önemli bir stratejik bölgeydi. Bu özellik İngilizlerin demiryolu ve kıyı kesimini ellerinde tutacak şekilde kuvvetlerini bölgede konuşlandırmalarına neden oldu (Hereke-Derince-İzmit).

Yarımadada gerçekleşen işgaller, Milli Mücadele sırasında büyük bir dikkatle izlenmiş, İstanbul'la Anadolu arasındaki maddi ve manevi bağlar, bölge üzerindeki hassasiyeti artırmış, bu anlamda bölge sıcak ve yoğun bir güç merkezi haline gelmişti.

Bu çalışma, 13-14 Kasım 1918'de başlayan ve müteakiben devam eden İzmit ve çevresindeki işgalleri, 16 Mart 1920'den 22 Haziran 1920'ye kadar bölgede gelişen olayları ve II. İnönü Savaşı sonunda İzmit Körfezi çevresindeki Yunan zulmü ve sonuçlarını İngiliz bakış açısından ele alan ve bu doğrultuda yapılan değerlendirmelere dayanmaktadır.

MİLLİ MÜCADELE'DE KOCAELİ GRUBU VE SON KURŞUN

Doç. Dr. Zeki ÇEVİK
Balıkesir Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 14:45 - 15:00

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolda son askerî cephe Garp Cephesi olup burada Yunan kuvvetleriyle savaşılmıştır. Bu cephedeki son çarpışmalarda 17 Ekim 1922'de Bandırma kurtarıldı. Son şehitler de burada verildi. 18 Eylül 1922'de de son Yunan askerleri Erdek'ten gemi ile tahliye edildiler. Yani bu tarihten sonra esirler dışında Anadolu'da hiçbir Yunan askeri kalmadı.

Kocaeli Grubu, Milli Mücadele'de Batı Anadolu'da Yunan İşgaline karşı Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne doğrudan bağlı olarak oluşturulmuş bir birlik idi. Efradı genellikle Kocaeli bölgesinden tertip edilmiş olan bu birlik aynı zamanda Milli Mücadele'nin de son kurşununu atan kuvvettir. 17-18 Eylül 1922 tarihlerinde Bandırma ile Erdek arasında bugün Ayyıldız Tepe olarak anılan yerde son çarpışmalar olmuş ve bu birlikten 8'i subay 73 kişi şehit düşmüştür. Tespit ettiğimiz bu şehitlerin 11 tanesi Karamürsel doğumlu olup toplam 37 kişi Kocaeli bölgesindendir.

Bu bildiride Kocaeli Grubu ve onun faaliyetleri hakkında bilgi sunulacaktır. Özellikle bugüne kadar çok kısa değinilmiş son Türk-Yunan çarpışmaları hakkında yeni belge ve bilgiler tartışılacaktır.

MUSUL MESELESİ VE NASTURİ AYAKLANMASI DOLAYISIYLA İZMİT KÖRFEZİ'NDE YAPILAN TAHKİMAT FAALİYETLERİ (1924-1926)

Dr. Mevlüt YÜKSEL
Atatürk Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 15:00 - 15:15

Musul meselesi, Lozan Antlaşması'ndan kalan halledilememiş meselelerden birisi

olup Milli Mücadele'nin ardından kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikadaki en önemli meselelerinden birisi olmuştur. Bu mesele, Lozan Antlaşması'ndan sonraki süreçte Türkiye ile İngiltere arasında şiddetli tartışmaların yaşandığı önemli müzakerelerin yapılmasına ve 1924-1926 yılları arasında iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. Aynı yıllarda Türkiye-İngiltere ilişkilerinin gerilmesine neden olan bir başka olay ise 8 Ağustos 1924-11 Ekim 1924 tarihleri arasında Hakkari'de meydana gelen Nasturî ayaklanmasıdır. Bu ayaklanma, gerek sebepleri ve gerekse meydana geldiği coğrafya ve sonuçları açısından Musul meselesi ile yakından bağlantılı olmakla birlikte, İngiliz desteği ile meydana geldiği bilinmektedir. Musul meselesi ile ilgili gelişmeler ve Nasturî ayaklanması sebeplerinden ötürü İngiltere ile yaşanan gerginlik nedeniyle Türkiye'ye yönelik herhangi bir ani İngiliz taarruzuna karşılık Türkiye Cumhuriyeti tarafından Boğazlarla birlikte İzmit Körfezi'nde birtakım askerî tedbirler alınmış ve tahkimat çalışmaları yapılmıştır. Tersane ve civarındaki yerler de dâhil olmak üzere İzmit Körfezi'nde yapılan tahkimat ve askerî tedbirler kapsamındaki çalışmalar, 1924 yılında başlatılmış, Ekim ayında yoğunluk kazanmış ve peyderpey 1926 yılı ortalarına kadar devam etmiştir. Bu çalışmada bilhassa Boğazlar ve Karadeniz'in güvenliği açısından son derece önemli bir stratejik mevkie sahip olan İzmit Körfezi'nin savunulması amacıyla yapılan bu çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

BOĞAZLAR MESELESİ (1774-1953)

Prof. Dr. Behçet Kemal YEŞİLBURSA
Uludağ Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 14:00 - 14:15

Boğazlar (İstanbul ve Çanakkale Boğazı) stratejik öneme sahip önemli bir su yoludur. Dolayısıyla tarih boyunca uluslararası ilişkilerde önemli bir yer işgal etmiştir. Bu öneminden dolayı da uluslararası ilişkilerde zaman zaman önemli bir sorun haline gelmiştir. Osmanlı Devleti için ilk kez 1774'te bir sorun haline gelen Boğazlar meselesi daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'ne devreden bu sorun ancak 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile bir çözüme kavuşmuştur. Fakat buna rağmen boğazlar meselesi İkinci Dünya Savaşı

sonrası Sovyetler Birliği tarafından tekrar uluslararası platforma taşınmış ancak bir sonuç alınamamıştır. Dolayısıyla Montrö'de kabul edilen boğazlarla ilgili statü bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Biz bu bildirimizde uzun uzun Boğazlar meselesini tartışmayacağız. Zira önemine binaen bu konunun yerli ve yabancı literatürde yeterince tartışılmış olduğuna inanıyoruz. Bizim bu bildiride vurgulamak istediğimiz husus daha ziyade bu sorunun İngiliz belgelerine nasıl yansımış olduğudur. Ayrıca boğazlarda oluşturulan "tarafsız bölgeler-Neutral Zones" meselesine değinmek olacaktır.

MUDANYA MÜTAREKESİ'NDEN MONTRÖ SÖZLEŞMESİ'NE İZMİT YARIMADASI

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU
Marmara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PİRİ REİS SALONU
SAAT: 15:40 - 15:55

11 Ekim 1922 tarihinde imzalanan Mudanya Mütarekesi Milli Mücadele'nin askerî sürecini sonlandırmıştır. Bilindiği gibi Mudanya Mütarekesi'nin 11. Maddesi TBMM Hükümeti ile İtilaf Devletleri arasında bir mütareke (hatt-ı fasıl) hattı oluşturmuştur. Barış imzalanıncaya kadar geçecek sürede iki taraf bu hattı geçmeyecekti. Bu hattın bir tarafı Çanakkale Bölgesi'nde iken diğer tarafı da İzmit Yarımadası'ydı. Anadolu yakasındaki bu hat Darıca'dan başlayıp Gebze'den geçerek Karadeniz üzerinde Şile'ye uzanıyordu. Darıca'dan Şile'ye giden yol TBMM ile İtilaf Devleti askerlerince ortaklaşa kullanılabilecekti. Boğaziçi'nden Darıca'ya kadar olan hattın doğusu TBMM'nin kontrolüne verilmiştir. Mudanya Mütarekesi'yle çizilen İzmit hattı Lozan Antlaşması'nın imzalanmasına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu bildiride literatür ve arşiv vesikaları ışığında İzmit Yarımadası'nın Boğazlar Komisyonu kalkıncaya kadar olan statüsü ve meydana gelen olaylar ele alınacaktır. Bölgede Montrö Sözleşmesi'yle ortadan kaldırılan uluslar arası egemenlik kullanımı mercek altına alınacaktır.

İZMİT GUREBA HASTANESİNDEN KOCAELİ DEVLET HASTANESİNE

Prof. Dr. Nermin ERSOY
Kocaeli Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

İzmit'te ilk hastane bilgilerine kuruluşundan (MÖ. 12. yüzyıl) otuz bir yüzyıl sonra rastlanmaktadır. 14 Kasım 1863 tarihinde sivil halkın tedavisi için bir hastane yapılmasına karar verildiği bildirilmekle birlikte, ilk halk hastanesi bilgileri 1892 yılına aittir. Önceleri (1910) Askerî hastanenin bir bölümünde sivil hastalara hizmet verilmiş, Gureba Hastanesi 1914 yılında açılmıştır. Ancak inşaat, hekim ve masraflar için ödenek yetersizliği nedeniyle 11 Kasım 1920 tarihinde kapatılmıştır. Hastanenin mevcut 25 yataklı pavyonda tüm yoksulluğa rağmen halkın sağlık ihtiyacı giderilmeye çalışılmıştır. Kurtuluş Savaşı sonrası (1924) 25 yataklı bir pavyon daha eklenmiştir.

İzmit iyi bir hastaneye Cumhuriyet'i takiben sahip olmuştur. Memleket Hastanesi adıyla anılan bu hastane 1930 yılında güçlükle tamamlanabilmiş, ne yazık ki 1934 yılında çıkan yangında hastanenin ameliyathane ve diğer yerleri yanınca hizmetler aksamıştır. Yeniden inşa edilen hastane 2 Şubat 1943 tarihinde tekrar yanmıştır. 1945 yılında yeni hastane inşasına başlanmış, 1952 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Memleket Hastanesi'nin tamamlanan kısmına eski hastane (Gureba Hastanesi) Verem Hastanesi'yle birlikte taşınmıştır.

1953 yılından sonra SSBY'ye bağlanan hastane İzmit Devlet Hastanesi adını almıştır. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nde hasar görmüş olan bina onarılmış ve 2002'de yeni blokların ilavesiyle Kocaeli Devlet Hastanesi adıyla halka hizmet vermeyi sürdürmektedir.

II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE SITMA İLE MÜCADELE: KOCAELİ ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Gülşah ESER
Harran Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 10:55 - 11:10

Türkiye Cumhuriyeti 1939-1945 yılları arasında yaşanan II. Dünya Savaşı'nda savaş dışı kalmayı başarmış; ancak başta gündelik yaşam olmak üzere askerî, iktisadi, siyasi, sosyal, demografik vb. birçok alanda savaşın olumsuz etkilerinden kurtulamamıştır. Özellikle de savaş nedeniyle artan karaborsacılık, geçim darlığı, işsizlik gibi ekonomik sıkıntılar halkın yoksullaşmasına neden olmuş; bütün bunlara eklenen yetersiz beslenme ya da açlıkla birlikte salgın hastalıklar da hızla yayılmaya başlamıştır. Böylelikle savaş sürecinin olumsuz etkileri sağlık alanında da önemli oranda hissedilmiş, Cumhuriyet döneminde mücadele edilen ve azaltılan salgın ve bulaşıcı hastalıklarda yeniden artış gözlemlenmiştir.

Türkiye'de o dönemde görülen bulaşıcı hastalıkların belki de en önemlisi sıtma ya da diğer adıyla malarıdır. Sivrisinekle bulaşan bu hastalıkla mücadele oldukça çetin olmuştur. Bataklıkların kurutulmasında karşılaşılan problemler, sağlık kurumu ve personelinin yetersiz oluşu, ilaç temininde görülen sıkıntılar, kinin maddesinin ithalindeki güçlükler, hijyen koşullarının sağlanamaması, yetersiz beslenme gibi unsurlar sıtmaya karşı verilen mücadelede zorlukların yaşanmasına neden olmuştur.

II. Dünya Savaşı sürecinde sıtmanın yaygın olarak görüldüğü yerlerden biri de Kocaeli'dir. Bu çalışmada ulusal basın temel alınarak Kocaeli ve yöresinde görülen sıtma ve bu hastalıkla yapılan mücadele üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

KARAMÜRSEL HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VE SAĞLIK HİZMETLERİ

Yrd. Doç. Dr. Rahime AYDIN ER
Kocaeli Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

1877 yılında kurulan Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, faaliyetleriyle dönemin en önemli yardım derneği olmuştur. Cemiyet, Osmanlı-Rus Savaşı'ndan başlayarak Osmanlı'nın taraf olduğu tüm savaşlarda, halkın yardım ve desteği ile cephe gerisinde kurduğu hastaneler, hasta taşıma servisleri, donattığı hastane gemileri, yetiştirdiği hemşireler ve gönüllü hasta bakıcılar ile savaş alanında yaralanan ve hastalanan yüz binlerce askere tedavi ve bakım hizmeti sunmuştur. Bununla birlikte cemiyet bir süre sonra deprem, sel ve heyelan gibi doğal afetler de görev almış, salgın hastalıklarla mücadele etme konusunda uğraşlar vermiştir.

Hilal-i Ahmer tüm halkla bütünleşebilmek, yardımların savaş alanlarına kolay ulaşabilmesini sağlamak için 1911 yılından başlayarak yurt genelinde birçok yerde şubeler açmıştır. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Karamürsel şubesinin açılışı 1914 yılında yapılmış olmakla birlikte, öncesinde de faaliyette olduğunu gösteren belgeler bulunmaktadır. Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından 3 Ocak 1913'te cepheden gelecek yaralı askerlerin tedavi edilmeleri için hastaneler oluşturulması kararı alınmış, bu karardan altı ay sonra Karamürsel'de de bir hastane açılmıştır. Bunun dışında kurulan Karamürsel İmdat-ı Sıhhiye Heyeti Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar yaralılara tedavi hizmeti sunarken, halka yemek sağlamaya ve savaşın ortaya çıkardığı tahribatları gidermeye çalışmıştır.

KOCAELİ VE ÇEVRESİNDE YUNAN İŞGALİ VE GÖÇ: KIZILAY (HİLÂL-İ AHMER) CEMİYETİ'NİN YARDIMLARI

Prof. Dr. Mesut ÇAPA
Ankara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 15:40 - 15:55

1920-1921 yıllarında Kocaeli ve çevresi, Yunan işgal kuvvetlerinin büyük bir baskı ve mezalimi altında kalmıştır. Bu durum karşısında halkın büyük bir kısmı ev ve barklarını terk ederek İstanbul'a gitmek zorunda kalmışlardır.

Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti, buralara muhtelif zamanlarda heyetler göndererek halkın ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Kızılhaç ve İtilaf Devletleri temsilcilerinin oluşturduğu komisyonla birlikte Yunan mezalimini yerinde inceleyen Kızılay, binlerce muhacirin gemilerle İstanbul'a nakillerini gerçekleştirmiştir.

Kocaeli mıntıkasına ilk Kızılay heyeti 1920 yılı sonlarında gönderilmiştir. 5 Kasım 1920'de, Yalova'dan gelen Yunan kuvvetlerinin Karamürsel'e bağlı köyleri yakmaları üzerine, halk buraları terk ederek İzmit ve Derince civarında toplanmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Kızılay, üç doktordan oluşan bir heyeti aşhane ve hastane malzemesiyle birlikte 15 Kasım 1920'de Karamürsel'e gönderdi. Karamürsel'de iki ay kalan heyet, eşyasının bir kısmını Kuva-yı Milliye'ye bırakarak askerî zaruretlerden dolayı buradan ayrıldı. Karamürsel'den sonra Geyve'yi merkez seçen heyet, burada bir dispanser ve 10 Temmuz 1921'de yaralılar için otuz yataklı bir hastane açtı. 27 Şubat 1921'de Kocaeli Komutanlığı'nın isteği üzerine, 150 yataklı Eşme mevki hastanesinin idaresi Kızılay heyetine verildi.

Yunanlıların 1921 yılı Mayıs ayında Marmara kıyılarındaki kasaba ve köyleri yağmalayıp yakmaları üzerine, Kızılay İtilaf Devletleri'ne müracaat ederek Gemlik ve civarına uluslar arası bir tahkik heyetinin gönderilmesini sağladı. Tahkik heyeti General Franks, Miralay Viğ, Miralay Ruleto ile Uluslararası Kızılhaç Komitesi temsilcisi Maurice Gehri'den oluşuyordu. Heyetin 24 Mayıs 1921'de Gülnihal vapuruyla Yalova'ya yaptığı yolculukta A. J. Toynbee de bulunuyordu. Bu arada Kızılay, Ali Macid Bey başkanlığındaki bir heyeti Gelibolu vapuruyla Kumla'ya gönderdi.

Kızılay, İzmit ve çevresinde Yunan mezaliminden kaçan halkın İstanbul'a taşınması için Gülnihal vapurunu İzmit limanına gönderdi. 18 Mayıs 1921 tarihinde başlayan ve

dört ay süren tahliye sonucu 8 binden fazla muhacir İstanbul'a getirildi. Bunların yarısı Davutpaşa kışlasında Kızılay tarafından barındırıldı.

Öncelikle Kızılay belgelerinden yararlanılarak hazırlanacak bildiride, Ali Macid Bey'in ve M. Gehri'nin raporlarına da yer verilecektir.

KOCAELİ'NİN SPOR TARİHİNDE KARAMÜRSEL'İN YERİ

Erdoğan ÖZDEMİR
Araştırmacı Yazar

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 11:25 - 11:40

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yerel spor faaliyetinin başladığı Kocaeli'nde ilk spor kulübü İttihatspor'dur. Cumhuriyet döneminde ise İdmanyurdu ve Akyeşil adlarında iki spor kulübü faaliyete geçmiş, SEKA Kağıtspor ve 1966 yılında kurulan Kocaelispor'un ilde spora katkıları yüksek olmuştur.

Kocaeli'nin ilçesi Karamürsel'de ise ilk sportif faaliyet, 1923 yılında kurulan ve 1927 yılında resmileşen Karamürsel İdmanyurdu spor kulübüyle başlamıştır. Kocaeli'ni ülke çapında ve yurt dışında başarıyla temsil eden Karamürsel İdmanyurdu'nda başarılı sporcular yetişmiştir.

Karamürsel, su sporlarının dışında güreşte de çok önemli sporcuların yetişmesini sağlamıştır. 1936 Avrupa şampiyonasında ve 1948'de Londra'da yapılan Olimpiyatlarda 62 kg. serbestte altın madalya kazanan Gazanfer Bilge, bunlardan başlıcalarıdır. 1978'de Kırkpınar altın kemeri kazanan Başpehlivan Aydın Demir ve tam 9 kez Kırkpınar başpehlivanlığını elde eden 2 altın kemerli efsanevi güreşçi Ahmet Taşçı, bu ilçede yetişmiştir.

Futbol, basketbol, voleybol ve yüzme sporlarında Karamürsel'de faaliyet gösteren bugün toplam 16 spor kulübü de mevcuttur.

İZMİD İDÂDİSİ VE MAÂRİF MÜDÜRLÜĞÜ HİZMETLERİ

Doç. Dr. Fatih DEMİREL
Artvin Çoruh Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 11:10 - 11:25

İdadilerin bir ortaöğretim kurumu olarak tasarlanması, 1869 yılında ilan edilen Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile olmuştur. Tanzimat Dönemi'nin maarif alanındaki en önemli başarısı olan o nizamname doğrultusunda, ilk idadi ancak 1874 yılında İstanbul'da açılabilmiştir. İdadilerin taşrada yaygınlaştırılabilmesi ise 1884 yılında yeni bir maddi kaynağın bulunmasıyla gerçekleştirilebilmiştir.

İzmit İdadisi'nin kuruluşu da yukarıda ifade edilen kaynağın bulunuşundan sonradır. İdari olarak, Kastamonu, Hüdavendigar vilayetlerine bağlanmış olan İzmit 1888 yılında müstakil sancak olmuştur. Vilayet olmayışı nedeniyle Maarif Müdürlüğü işleri de İzmit İdadisi Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Başta, Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri olmak üzere Maarif Salmeleri, istatistikleri, Devlet Salmeleri ve telif eserler incelenerek hazırlanmakta olan bu çalışma ile İzmit İdadisi'nin kuruluşu, gelişimi, problemleri, sancağa katkıları ve Maarif Müdürlüğü işlerini yürütmesi yönü ele alınarak sancak genelinde maarif alanındaki yönetim ve planlama faaliyetleri açıklanmaya çalışılacaktır.

İZMİT İDADİSİ

Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU
Marmara Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

1869 tarihli maarif nizamnamesinde ortaöğretimin bir kademesi olarak ele alınan ve hem yüksekokullara öğrenci, hem de devletin üst kademelerine memur yetiştirmeyi

hedefleyen idadiler, Türk eğitim tarihinde en büyük reformların yapıldığı II. Abdülhamid dönemi eğitim politikasının da önemli bir parçasını teşkil eder. Osmanlı taşrasındaki diğer idadilere göre inşasına erken denilebilecek bir tarihte başlanan İzmit İdadisi 1887 yılında tamamlanmış ve hemen eğitime başlanmıştır. İdadiler için uygulanan tip proje kapsamında inşa edilen binanın planı Paris'te çizdirilmiş olmakla birlikte, yapım sırasında birtakım yerel mimari unsurlarının uyarlanmasıyla millileştirilmiştir. Bina, iç tasarımı bakımından klasik mekteplerden ayrılmaktaydı. Örneğin derslikler, toplu eğitim için gerekli sıra, karatahta, harita vb. ders araç gereçlerine uygun boyutlarda geniş pencereli ve havadar olarak tasarlanmıştır.

Modern eğitime geçişte önemli rolü bulunan İzmit İdadisi, tarihsel süreç içerisinde farklı işlevleri de üstlenmiştir. Örneğin İstanbul'da meydana gelen 1894 depreminde yıkılan bazı okulların öğrencilerine kucak açmış; yüzyılın sonlarındaki salgın hastalık dönemlerinde askerlerin tedavisi için hastane olarak kullanılmış, öğrencileri ise geçici olarak belediye binasına nakledilmişlerdir. Aynı tarihlerde okulun ibtidai kısmı eğitime başlamıştır. İkinci Meşrutiyet'ten sonra diğerleri gibi İzmit İdadisi de sultaniye dönüştürülmüştür. Cihan Harbi sırasında bir kez daha hastane olarak hizmet veren idadi, savaştan sonra şehrin İngilizler ve Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine kapanmış; kurtuluştan sonra 1922'de rüştiye olarak açılmıştır.

Bildiride, İzmit İdadisinin inşası, mimarî ve fizikî özellikleri, idarî yapısı, eğitimci kadrosu ve diğer personeli, ders müfredatları, öğretim sürecinde kullanılan yöntem ve materyaller ile okulun Türk eğitim tarihindeki yeri üzerinde durulacaktır.

KOCAELİ 'NİN ZARİF YAPISI "SIRRI PAŞA KONAĞI" NIN OSMANLI KONAK MİMARİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Dr. Candan NEMLİOĞLU
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 15:55 - 16:10

Osmanlı Devleti'nin 1888 yılında bağımsız sancaklarından biri olan Kocaeli ili başkente yakınlığıyla da daima önemli bir yerleşim yeri olmuştur.

Şehir topografik konumu nedeniyle iki ayrı özellik gösterir. Bir kısım yapılar meyilli arazide diğerleri ise düzlük arazide yer alır. Genellikle ev mimarisinin bulunduğu meyilli arazi İzmit'in eski yerleşim merkezidir.

Osmanlı'nın mümtaz Mutasarrıfı Sırrı Paşa konağını şehrin eşsiz panoramasına hâkim bu meyilli arazide yaptırmış, bestekâr ve şair eşi Leyla Saz ile bu konakta yaşamış ve oğulları ünlü mimar Vedat Tek burada yetişmiştir.

Konak dıştan zarif mimari özelliği ve içten dönemin özelliklerini yansıtan bezemeleriyle 19.yüzyıl Osmanlı yapı-yaşam zevkini birlikte sunmaktadır.

KOCAELİ YARIMADASI'NA ÖZGÜ EL SANATLARINDAN ÖRNEKLER

Esra ÇELİK
Sanat Tarihçisi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 16:40 - 16:55

El sanatları, bir veya birden fazla ustanın bilgi ve becerisine dayanarak; ev ortamında ya da atölyelerde, el, el aleti veya mekanik araçların yardımıyla yapılan ürünler olarak tanımlanmaktadır. Asıl işlevi insan yaşamını kolaylaştırarak yarar sağlayan bu ürünler, ortaya çıktıkları toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadırlar.

Yörelere özgü el sanatları malzeme ve uygulanan teknik bakımından çeşitlilik göstermekte, kullanılan ham madde bakımından sınıflandırılmaktadır. Bu çeşitliliğin asıl nedeni, bulundukları çevrenin başlıca ikliminden ve bitki örtüsünün değişimden kaynaklanmaktadır. Geçmiş ile günümüz arasında bir bağ oluşturan el sanatları, genel olarak usta-çırak ilişkisiyle devamlılığını sağlamaktadır. Gelişen teknoloji ile seri üretimin yaygınlaşması el sanatlarımıza olan talebi azaltmış bu da doğrudan üretime yansımıştır. Ülkemizin birçok yöresinde üretime devam edilmeyerek yok olmaya yüz tutan el sanatlarımızın yanı sıra bazılarının üretilmesi azalarak devam ettiği bilinmektedir.

Bu bildiride, Kocaeli ve çevresinde önemli bir yere sahip, üretimi azalarak devam eden Karamürsel sepeti, Hereke halısı ve Kandıra bezinin malzeme ve teknik, tarihsel gelişme ve yöresel özellikler bakımından değerlendirilip tanıtılması amaçlanmaktadır.

1965-1975 YILLARI ARASINDA GAZETE HABERLERİNDE KARAMÜRSEL'İN KENTSEL GELİŞİMİ VE MİMARİSİ

Doç. Dr. Oya ŞENYURT
Kocaeli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 14:00 - 14:15

Karamürsel'de yayınlanmış gazetelere ilişkin taramalarda, İstanbul Beyazıt Kütüphanesi'nde 1964-1977 yılları arasında ciltleri bulunan, "Karamürsel Ekspres Gazetesi"ne rastlanmıştır. Yerel gazetelere ulaşmanın zor olduğu bir ortamda, Karamürsel'e ilişkin çalışma yapmak için söz konusu gazetenin varlığı önemli görülmüştür. 1 Haziran 1963 yılında yayın hayatına başlayan Karamürsel Ekspres Gazetesi'nin dizileri içinden on yıllık bir zaman diliminin incelenerek, Karamürsel'de inşa edilen yapılar ve kentsel kararlara ilişkin bilgilerin derlenmesi hedeflenmiştir. Gazete, Karamürsel'de yeni yapılan binalar, yollar, köprüler, tesisler ve diğer altyapı çalışmalarını anlatmanın dışında; kentte yaşama kurallarını, kamusal alanların kullanımını ve kentlilik bilincini halka aktarma kaygısını da taşıdığı için dikkat çekicidir. Karamürsel Ekspres Gazetesi'nin bu kaygıları İzmit'te yayınlanan Türkyolu Gazetesi'nin yayın anlayışı ile benzerlik gösterir. Bununla birlikte, yapılar, yollar ve kentsel sorunların paylaşıldığı ve yerel yöneticilere uyarıların yapıldığı bir alan tanımlaması nedeniyle; Karamürsel Ekspres bir yerel gazete olarak, Karamürsel kent tarihine ışık tutmaktadır.

Bu düşüncelerden hareketle; çoğu araştırmacının dikkatini çekmeyen ve kentin bir parçasının belirli bir dönem aralığındaki kentsel gelişimine tanıklık eden Karamürsel Ekspres Gazetesi'nin; 1965-1975 tarih aralığındaki sayıları bildiride çeşitli başlıklar altında incelemeye alınmıştır. Böylelikle, bildiride, Karamürsel'in mimari gelişimi ve kentlilik bilincinin oluşumuna ilişkin sonuçlara ulaşmak hedeflenmiştir.

TÜRK EVİNDE KULLANILAN CUMBA: KOCAELİ ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Özgür ALGAN
Kocaeli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 16:25 - 16:40

Bir kültür olan cumba, bir mekânı ayırmak, onu yapının bütünü dışında yorumlayarak sonuca varmak yanıltıcı olabilir. Çünkü yapının diğer parçaları gibi cumba; evin kopmaz bir parçasıdır. Çeşitli etkilerin ve tecrübelerin işlediği cumba; yapı elemanı evlerimizde öylesine yerleşmiş, öylesine yerine oturmuştur ki, sanki onu kaldırırsanız gayri ihtiyari elinizde bir şey kalmayacak hissi uyandırmaktadır.

Türk'ün atak ruhunu anlatmak istercesine, evlerde yüksek duvarlardan dışarı fırlayan sokaklara meydanlara taşan karşı komsusuna kadar sokulan, tabiata kucaklayacakmış gibi uzanan cumba, Türk'ün evinde gerek plan ve gerekse cephe olarak tam bir karakter kazandırmıştır. İşte bu sebeptir ki gerek sonuçlar ve gerekse örneklerde onu tek başına bırakmamaya mümkün olduğu kadar bütünü ile yorumlamak gerekmektedir.

Genellikle yabancılarla fazla temas etmeyen daha ziyade iç hayatını etrafından gizlemeye özen göstermeye çalışan Türkler, kapalı evlerini, Orta Asya'dan getirmiş olduğu yaşam alışkanlıklarını Türkiye'de de uzun müddet yaşatmıştır. İç bahçeli evleriyle sokağa açılmaktan ziyade kendi iç hayatına kapanmış, bugün dahi birçok örnekler göze çarpmaktadır.

Ancak 16. ve 17. yüzyıllardan itibaren bu örnekler esas kalmakla beraber yavaş yavaş dışarıya açılmaya doğru başlamıştır. Bu tek katlı evlerin iki veya daha fazla katlı yapılarda cumbanın önem kazanmaya başladığı görülmektedir.

Bu amaçla tebliğde Kocaeli'nde günümüzde kalan ve geleneksel yapı ögesi olarak kullanılan cumbanın sokak ile ilişkisini ve cumba örnekleri incelenecektir.

İZMİT SULTAN ABDÜLAZİZ AV KÖŞKÜ'NDEKİ DUVAR RESİMLERİ

Doç. Dr. Savaş YILDIRIM
Mersin Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 16:10 - 16:25

Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa karşısındaki gerileyişini durdurmak ve eski kudretini yeniden kazanmak amacıyla çeşitli alanlarda Batı'nın kurumlarını örnek alarak bir yenileşme çabası içine girmiş ve özellikle 18. yüzyıldan itibaren bu çabalar sadece askerî, sosyal ve teknik alanlarla sınırlı kalmayarak sanat alanına da güçlü yansımalarla etki etmiştir. Bu dönemde Osmanlı mimari süslemesine yeni bir tür olarak duvar resmi girmiştir. Batılılaşma dönemi duvar resimleri hakkında bugüne kadar kapsamlı çalışmalar yapıldığı halde İstanbul'a çok yakın bir merkez olan ve bildirimize konu İzmit Sultan Abdülaziz Av Köşkü'ndeki tasvirler ayrıntılı bir yayına konu olmamıştır.

Kocaeli İli'nin merkez ilçesi konumundaki İzmit'in Kemalpaşa Mahallesi'nde yer alan eser, avluya giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre 1862-63 yılında Sultan Abdülaziz'in hükümdarlık döneminde Ermeni Mimar Garabet Balyan'a inşa ettirilmiştir. İzmit'in kentsel gelişiminde önemli bir dönüm noktası olan Anadolu-Rumeli demiryolu hattının yapım sürecinde inşa edilmiş olup İstanbul dışındaki az sayıdaki Sultan köşkünden biridir. Yapıda 19. yüzyıl mimari ve mimari süslemesinde karşımıza çıkan barok ve ampir üslupların etkisi görülür. İzmit Körfezine hâkim bir konumda bulunan bina, etrafı yüksek duvarlarla çevrili, geniş bir avlunun ortasında iki katlı bir düzenlemeye sahiptir.

Av Köşkü'ndeki duvar resimlerine bakıldığında birinci katta deniz ve gemi konulu dört tane yağlıboya tasvir yer almaktadır. Bunun yanı sıra köşkün her iki katında da tavanlar zengin süslemelere sahiptir. Özellikle ikinci katta divanhanenin üst örtüsü bayrak, mızrak, kılıç, balta, terazi resimlerinden meydana gelen kompozisyonlar ile süslenmiş, aralardaki bölümlere Abdülaziz'in küçük tuğraları, köşelerdeki yüzeylere ise kıvrık dallar ve çiçekler yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra fırtınalı havada dalgalarla boğuşan gemi tasviri, bir liman önünde buharlı ve yelkenli gemiler divanhanenin en önemli yağlıboya resimleri arasında sayılabilir.

Resimlerin hiç birinde sanatçı adı ve imzasına rastlanmamıştır. Bununla birlikte

Beylerbeyi Sarayı'ndaki bezemelerle üslup açısından benzerliği bu yapının resimsel bezemelerini yapan Mabeyni Hümayun Mason Bey'in İzmit'teki Av Köşkü'nde de çalışmış olabileceğini düşündürmektedir. Bildirimizde amacımız Abdülaziz döneminde yapılmış Av Köşkü'nün duvar ve tavanlarındaki resimsel bezemeleri teknik, konu, süsleme programı ve usta ilişkileri bakımından ayrıntılı bir biçimde tanıtmak ve karşılaştırmalarla Osmanlı duvar resmi kronolojisi içerisindeki yerini ortaya koymaktır.

KARAMÜRSEL'İN OD TAŞI VE TARİHİ YAPILARDA KULLANIMI

Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY
İstanbul Teknik Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 15:40 - 15:55

Karamürsel'in güneyindeki Tepeköy, Dereköy ve Hasandere dolayından çıkarılan bej-yeşil renkli taşlar 6. yüzyıldan bu yana İzmit'ten İstanbul'a kadar uzanan bölgede kullanılmıştır. Büyük bloklar çıkarılmasına olanak veren bu andezitik tüf, ateşe dayanıklı olmasından dolayı "od taşı" veya "seng-i ateş" olarak da anılmaktadır. Od taşı Osmanlı döneminde hamam külhanlarında ve fırınlarda, top dökümhanelerinde kullanılmıştır.

Od taşı İstanbul'da 6. yüzyılda yapılan Ayasofya, Küçük Ayasofya ve Aya İrini kiliselerinin tuğla duvarlarında hatıllar şeklinde kullanılmıştır. Karamürsel'den od taşı temini ile ilgili olarak Osmanlı arşivlerinde çok sayıda belge bulunmaktadır. Bosna kökenli Hersekoğlu Ahmet Paşa (ölm. 1517) tarafından Karamürsel'e çok yakın bir konumda bulunan Hersek'te yaptırılan külliye'nin günümüze ulaşan yapılarında od taşı kullanıldığı gözlenmektedir. Osmanlı döneminde işletilen ocaklardan çıkarılan büyük bloklar "Kavak iskelesi" olarak anılan yerden İstanbul'a götürülerek Süleymaniye, Sultan Ahmet gibi önemli anıtların yapımında kullanılmıştır.

18. yüzyıldan sonra İstanbul'da büyük boyutlu küfeki taşı bulunması zorlaştığı için, od taşı pencere ve kapı söveleri gibi büyük blok gerektiren öğelerde sıkça kullanılmıştır. 1766 depreminden sonra yapılan onarımlarda ve yeni yapılarda od taşı yaygın olarak yer almıştır. Günümüzde yapı taşı olarak kullanımı aktif olmayan od taşı, restorasyonlar için aranmaktadır.

POLARİZE BÖLGE-KENTİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İLİŞKİSİ: İKTİSAT TARİHİ AÇISINDAN KOCAELİ YARIMADASI ÖRNEĞİ

Dr. Barış AYTEKİN

Doç. Dr. İrfan KALAYCI

Adıyaman Üniversitesi-Inönü Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 15:55 - 16:10

Kutuplaşma teorisi, kent tarihinin iktisadi faktörler tarafından bir kumaş gibi dokunma sürecinde, bir kentte üretim olanakları açısından ortaya çıkan üstünlüklerin aynı zamanda önemli bir çekim merkezi gücüne sahip olma avantajlarına vurgu yapmaktadır. Ancak bu sürecin, kendi içinde pozitif ve negatif dışsallıklara sahip olan optimal kent büyüklüğünü aşma riskini de kendi içinde taşıması, kentlerin sürdürülebilirliği sorunu açısından önemli olmaktadır. Bu nedenle polarize (kutuplaşmış-gelişmiş) merkezler -belirli bir ölçeğe kadar- büyümenin faydalarından yararlanma olanaklarına sahip olmasına rağmen daha sonra aşırı kalabalık bölge ve ulaşım sorunu; yerleşim alanı yetersizliği ile çevre kirliliği problemleri; sosyo-ekonomik dönüşümün neden olduğu problemler vb sonucu kentsel alanın sürdürülebilirliği sorunu ile karşılaşmaktadır.

Kocaeli Yarımadası da Türkiye'nin sanayileşme tarihi sürecinde önemli bir polarize bölge olarak öne çıkarken, bu dönüşümün önemli sonuçları ortaya çıkmıştır. Öncelikle Türkiye ekonomisine önemli bir katma değer üretmek büyümenin anahtarına sahip olan bu bölge sanayileşmenin çekim kuvveti ekseninde ortaya çıkan bir sanayi-kenti olarak kentlerin sürdürülebilirliği sorunu açısından dikkat çekmektedir. Bunun yanında Türkiye'de sanayi kent tarihi açısından sahip olduğu gelişim dinamiklerinin belirlenmesi, sürdürülebilir kentsel sorunu açısından da önemli bilgilerin elde edilmesine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle kentin tarihsel dönüşüm sürecinin, polarize bölge-kentin sürdürülebilirliği ilişkisi ekseninde incelenmesi; iktisadi büyüme sonucunda ortaya çıkan olumsuz yan sonuçların gelişim sürecine, zaman faktörünün göz önüne alınarak daha geniş açıdan ve dinamik bir bakış açısıyla bakılmasına olanak sağlayacaktır. Bu çözümleme sonucunda Kocaeli kentinin tarihsel olarak büyüme süreciyle birlikte önem kazanan nüfus, ulaşım, çevre sorunları, gelir dağılımı, kentleşme olgusu vb değişkenlerinin sürdürülebilir kent açısından önemi de vurgulanmış olacaktır.

SANAYİLEŞME-KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ AÇISINDAN KOCAELİ'NİN TARİHSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Dr. Barış AYTEKİN

Öğr. Gör. Sefa Salih BİLDİRİCİ

Adıyaman Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 16:10 - 16:25

Sanayileşme olgusu, kentlerin sosyo-kültürel yapısında büyük dönüşümlere neden olan önemli bir aktördür. Sanayileşme sürecinde kentsel alanda üretim yapısının değişmesi sonucunda tarımsal sektörün ağırlığı azalırken sanayi ve hizmetler sektörünün ağırlıkları artmaktadır. Bunun sonucunda nüfus yapısının değişmesi, gelir olanaklarının artması, üretim ve tüketim kalıplarının yeniden biçimlenmesi vb faktörler toplumsal ve kültürel yapıyı etkileyerek kent kültürünün yeniden oluşma sürecine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan "kentsiz kentleşme", "kentleşme-kentleşme ayrımı", "kent kültürünün sürdürülebilirliği" gibi kavramlar da özellikle kent ekonomisinde ortaya çıkan dönüşüm sonucunda yeniden tartışılmayı beklemektedir.

Türkiye sanayileşme tarihi sürecinde, Kocaeli kentinin üretim yapısının değişim süreci de kentin sosyo-kültürel yapısını önemli derecede etkileyerek, sürekli değişen bir kent kültürünü yeniden inşa etmektedir. Kocaeli kent kültürü bu süreçte, özellikle sanayileşmenin iç ve dış göç hareketlerini tetiklemesi sonucu ortaya çıkan toplumsal yapıdaki değişim; gelir artışı sonucunda tüketim yapısı ve yaşam tarzında ortaya çıkan farklılıkların etkileri; sektörel değişim sonucunda kentin altyapı, ulaşım, çevre vb dokusundaki ihtiyaçların etkileri sonucunda sürekli yenilenmektedir. Bu nedenle ekonomik faktörlerin ağırlığında Kocaeli'nin tarihsel dönüşüm sürecinin, kent kültürünün etkileme kanallarının belirlenmesi; kentlerin nüfus, gelir olanakları, üretim biçimi, sosyal yapı gibi önemli değişkenlerle etkileşimin ortaya çıkarılması açısından önemli katkı sağlayacaktır. Elde edilen bulgular ayrıca sürdürülebilir bir kentin tarihsel dinamiklerin belirlenmesine de olanak sağlayacaktır.

KOCAELİ'DE SANAYİ KİMLİKLİ KENTSEL DOKUDAN ÇOK KİMLİKLİ KENT-BÖLGEYE GEÇİŞ SÜRECİ

Yrd. Doç. Dr. Ersan KOÇ
Kocaeli Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 16:25 - 16:40

Kentler ortaya çıktıkları ilk dönemlerden itibaren kalabalıkların aşama aşama anlamlandığı, farklı tür ve düzeyde iş bölümlerinin gözlemlendiği mekânsal örgütlenmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk dönemlerde doğal kaynaklara yakın yer seçen ve serpilen kentler, tarım ve sanayi devrimlerine koşut ölçeklerini de geliştirdiler. Tarım-İnanç İmparatorlukları döneminde yukarıdan aşağıya ve belirgin şekilde otoriter bir örgütlenme ve iş bölümü döneminden geçen kentler, sanayi devrimi ve artçı sokları sonrasında bireylerin ve doğal olarak toplumların kimliğinde üretim, birikim ve sınıf mücadeleleri dönemini beraberinde getirmiştir. En son olarak da pozitivizm ve idealizmden beslenen bir modernite ve ona tepki olarak ortaya çıkan post-modern kavrayış bireylerin mekânda varoluşunu sadece kendilerinin tarif ettiği bir dönemi beraberinde getirmiştir.

Son iki yüzyıl içinde Türk kentleri, özellikle 18. yüzyılın ortalarından itibaren Batı coğrafyasında temelleri atılan sanayi devrimini yakalama çabasına girişmiş, 20. yüzyıl başında gerçekleşen pek çok girişim sonrası sanayi kimliğine kavuşmaya başlamıştır. Kocaeli, Türkiye'nin sanayi ve üretim ile tanışması ve ilgili sorunlarıyla ve olanaklarıyla içli dışlı olma durumunun en önemli örneklerindendir. Bu bağlamda bildiri, Kocaeli örneği üzerinden- özellikle başlangıç olarak SEKA Kâğıt Fabrikası, 1960'lı yıllardaki türlü sanayi atılımları ve son 20 yıl içinde kent morfolojisindeki önde gelen değişimleri ele alarak - çok kimlikli kent vizyonu oluşturma süreçlerini inceleyecektir. Bu eksende "sanayi kimlikli kentsel dokudan, çok vizyonlu ve kimlikli kent-bölgeye geçiş" deneyimini aktarma hedefindedir. Ele alınacak bildiri, sanayi atılımı döneminin kazanımlarının ve ortaya çıkardığı sorunların altını çizerek günümüzde kentlerin ana gündemlerinden olan çok kimlikli bilgi toplumunun özgürlük, hoşgörü ve renklilik değerlerini öne alan bir kavrayış çerçevesi çezecektir.

KEFKEN TERSANESİ

Prof. Dr. Atilla ÇETİN
Sakarya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 14:00 - 14:15

Kocaeli, donanma bakımından güçlü bir sancaktı. Kocaeli Sancağı'nın Marmara Denizi'nde ve Karadeniz kıyısında Kefken'de bir tersanesi mevcuttu.

Bir tersanenin rahat işlemesi için gerekli altyapı malzemelerinin çoğu Kocaeli Sancağı'nda bulunmaktaydı. Sancakta, gemi yapımına elverişli zengin ve gür orman, insan gücü, halat yapımında kullanılan keten ve kenevir vb. üretimi bolca bulunuyordu. Geminin demir aksamı ise Tersane-yi Amire'den ve bazı ustalar (necaz, kalafatçı) İstanbul'dan geliyordu.

Kefken Tersanesi'ni, arşiv belgeleri ışığında incelediğimizde Osmanlı'nın ilk dönemlerine inen faaliyetlerini görüyoruz. Tersane eminlerinin gemi yapımı ve masraf defterlerine bakarak burada kalyon, başkarde ve kürek imalatı yapıldığını anlamaktayız. Bilhassa 1571 İnebahtı Savaşı'ndan sonra diğer tersanelerde olduğu gibi burada da bir kış boyunca büyük faaliyetler yaşanmıştır. Ayrıca on tane kadar gemi üretimi ve 1000 adet kürek imalatı sağlanmıştır.

1572 Mayıs'ında donanma Akdeniz'e çıkarken bu gemiler de filoda idiler. Ayrıca Kandıra bölgesinde yüzyıllar içinde birçok gemici genç bu tersanede yetiştirilmiştir. Kazak saldırılarında bazen tersane ve civarı da zarar görmüştür. Kefken Tersanesi'nin faaliyetleri 18. yüzyıl sonlarına kadar sürmüştür.

OSMANLI DÖNEMİ'NDE İZMİT'TE YAŞAMIŞ GAYRİMÜSLİMLERE AİT ÇEŞME YAPILARI

Arş. Gör. Figen ÖLMEZ KARADEMİR
Trakya Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 14:45 - 15:00

Çok kültürlü Osmanlı toplumunda "birlikte yaşama" olgusunun vücut bulduğu alanlardan biri de halkın ortak kullanımına her daim açık olan "çeşme yapıları"dır. İçme suyu ve temizlik ihtiyacını karşılamak amacı ile yapılmış; toplumun kimliğini ve içinde yaşanan çağın mimari unsurlarını da bünyesinde barındıran çeşmeler, esasında bir hayır eseri, bir sosyal yardım tesisi olup, aynı zamanda şehirleri süsleyen mimari elemanlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Gayrimüslim nüfusun kendi mahallelerini kuracak kadar sayılarının artması sonucunda ihtiyaçları doğrultusunda birçok eser inşa ettikleri görülmüştür. Bu eserlerden biri olan çeşmeler mimari düzenlemesi, kitabesi ve üzerinde yer alan süslemeleriyle kültürel bir sentez olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sentez gerek imparatorluğun başkentine yakınlığı gerekse coğrafi konumunun stratejik öneminden dolayı gayrimüslim nüfusun da yoğun olarak yerleşim gösterdiği İzmit'te de görülebilmektedir.

Bu bildiride 1923 nüfus mübadelesi öncesi Gayrimüslim halk tarafından inşa edilen çeşmelerin yukarıda değinilen özellikler ışığında mimari özellikleri ve mübadeleden önceki/sonraki durumları İzmit ölçeğinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ BELGELERİNDE KARAMÜRSEL TAŞI VE İZMİT BÖLGESİ DİĞER TAŞ OCAKLARI

Doç. Dr. Nurfeddin KAHRAMAN
Yrd. Doç. Dr. Refik ARIKAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
TURGUT REİS SALONU
SAAT: 14:30 - 14:45

Tarih boyunca ticari, siyasi ve kültürel bir yerleşim merkezi olma özelliği gösteren Kocaeli, aynı zamanda birçok sanayi hammaddesinin de bulunduğu topraklara sahiptir. Özellikle İstanbul'a yakınlığı, ulaşım ve taşıma imkanlarının çeşitliliği, her türlü yeraltı ve yerüstü kaynağının değerlendirilmesinde rol oynamıştır.

Kocaeli ve çevresi, kaliteli taş kaynakları ile İstanbul ve çevresinin yapılaşmasında önemli rol oynarken, geniş ormanlık alanları ile de hem donanmanın, hem de yapıların kereste ihtiyacını karşılamıştır. Bildirimize konu olması itibarı ile yaptığımız araştırmada, bölgede bulunan taş ocakları ile ilgili arşivde çok fazla belge tespit ettik. Karamürsel başta olmak üzere Hereke, Darıca ve Kefken taş ocaklarının tarihi süreçte çok fazla kullanıldığını gördük. Diğer taraftan bu taş ocaklarından alınan taşların kullanım alanlarının da çok geniş olduğunu belgeler bize gösterdi.

Bu çalışmada arşiv belgelerini kullanırken, diğer taraftan da yapılan saha araştırması ile hem taş ocaklarının izleri yerinde tespit edilmeye çalışıldı, hem de bu taşların kullanıldığı yerler örneklenerek kullanım alanlarına dair değerlendirme yapıldı.

KAZIKLI HACI HAMZA BİN İVAZ KERVANSARAYI

Onur KAMILOĞLU
Kocaeli Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

05 NİSAN 2015, PAZAR
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 09:45 - 10:00

Türk tarihinde her zaman önemli yerleri olan ribat, han, kervansaraylar işlevlerine

uygun olarak sefer ve kervan yolları üzerine yapılmışlardır. Kazıklı Hacı Hamza Bin İvaz Kervansarayı da Osmanlı döneminde bu yollar üzerinde yapılmış olup günümüzde Kocaeli İli, Gölcük İlçesi'nde yer alan bir eserdir.

Söz konusu 16. yüzyıl yapısının Osmanlı İmparatorluğu'nun menzil ve kervan yolları üzerindeki konumunu ortaya koymayı, dönemine ve benzer özellik gösteren yapılara yönelik bir kaynak oluşturmayı amaç edindiğimiz çalışmada Kazıklı Hacı Hamza Bin İvaz Kervansarayının "tek salonlu, ahşap taşıyıcıya sahip, kapalı avlulu ve çatı örtülü plan tipinin-var olan benzerleri içerisindeki- en büyük ölçeklilerinden birisine sahip örneği olma" özelliği odak noktası olarak ele alınmaktadır.

Hakkında çok az sayıda kaynak bulunan ve literatürde fazla bilinmeyen yapılardan olması dolayısıyla Kazıklı Hacı Hamza Bin İvaz Kervansarayının yüzyılında ne gibi öneme sahip olduğu, dönem içerisindeki mimari durumu, tarihsel süreci, tarihteki yeri, bölgemiz ve ilimiz açısından önemi, hangi yol güzergâhları üzerinde ne gibi işlevlerde kullanıldığı, yakın çevresinde yer alan benzeri yapılar ve kervan yolları üzerinde yer alan yerleşim alanları, mesken yerleri, yol, köprü vb yapılarla olan ilişkisi irdelenerek ortaya konulmaya çalışılacaktır.

KARAMÜRSEL/KARABALİ CAMİİ HAKKINDA YENİ BULGULAR

Yrd. Doç. Dr. Selçuk SEÇKİN
Bahadır BOZDAĞ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
ORUÇ REİS SALONU
SAAT: 09:30 - 09:45

Karamürsel/Karabali Camii Malkoçoğlu Bali Bey tarafından yapılmış bir külliyein parçasıdır. Bali Bey, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu ilk dönemlerden itibaren Osmanlı ordusuna hizmet etmiş Malkoçoğullarından akıncı beyidir. Malkoçoğulları 14.-16. yüzyıllarda Fatih Sultan Mehmet ve II. Beyazıt devirlerinde yaşamış ve özellikle Rumeli'de yaptıkları başarılı akınlarla tanınmışlardır. Baninin vakfı da bulunmaktadır. Vakfiye kaydına, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara Vakıf Kayıtlar Arşivi'nde 629 numaralı defterin 453-456 numaralı sayfalarında 346 sıra numarası ile kayıtlı Karabali Gurre-i Cemaziyelahir 1211de tescil edilmiş olan ve Rumeli Kazaskeri Avız bin Bali ve

Evkaf-ı Haremyn müfettişi Kethudazede Mehmet imzasıyla ulaşılmaktadır. Bali Bey'in Karamürsel'de h.938/ m.1531-32 tarihinde kurulan vakfında, cami, hamam, kervansaray, mektep, çeşmeden söz edilmektedir. Aynı baninin Şile'de bir camii, Bursa'da hanı, Niğbolu'da, Edirne'ye 16 km. uzaklıkta Semona Köyü'nde ve Buda'da birer tekkesi bulunmaktadır. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan bir belgeye göre, 25 Mayıs 1718'deki deprem sonrası caminin hasar gördüğü ve onarılıp hizmete açılması istenmektedir. Aynı tamirat isteğine 1793 tarihli arşiv kaydında da rastlanmaktadır.

Bali Bey'in Karamürsel'de yaptırdığı cami, 1920 yılında Yunanlıların tarafından yakılmış ve tahrip olmuş, 1927 yılında ilçe halkının desteğiyle total lakaplı Recep Bayrak tarafından çatı kaldırılmış, Osmaniye Köyünden Süleyman Demirel ve Süleyman Akgül isimli şahıslar tarafından da yapı tamamlanmıştır. 1999 yılında hasar gören minare 2000 yılında onarılmış, iç tefrişat 2004 yılında elden geçmiştir.

Bildiride, külliyein 16. yüzyıl yapılaşması hakkında bilgiler verildikten sonra, Karabali Camii'nin 1926-7'li yıllardaki yapılaşma döneminde, Ulusal Mimarlık akımının öncü ismi Mimar Kemalettin imzasıyla çizilen, yanan Karamürsel'deki bir caminin yeniden inşası için hazırlanan plan olarak açıklaması yapılan bir cami projesinin, Balibey Camii'ne ait olabileceğine dair eldeki belge ve veriler ortaya konarak, yapı değerlendirilecektir.

FARKLI YÖNLERİYLE OSMAN HAMDİ BEY

Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 16:10 - 16:25

Osmanlı Devleti'nin kültür ve sanat dünyasındaki değişim ve yenileşme hareketleri içinde kurucu, yenilikçi ve öncü roller üstlenen Osman Hamdi Bey, Batı'nın bilim, sanat ve kültürel gelişmelerini takip ederek Türk müzeciliği ve sanat eğitiminde ilk kez çağdaş ve verimli bir dönem açmış; bu alanda kurumsallaşmayı gerçekleştirmiştir. Bu önemli özelliğinin yanı sıra, bilim insanı ve sanatkâr kimliği ile ürünler vermiştir.

Onun sanatkâr ruhunun birçok cephesi vardır; bunu sadece tuvallerinde değil, bazen penceresinin önündeki saksısında, bazen de bahçesinde yetiştirdiği çiçek ve bitkilerle etrafına yansıtmıştır. O, yeşilliklere ve çiçeklere son derece düşkündü, her hususta fevkalâde zevk sahibi idi. Eskişehir'de sayfiye evinin bulunduğu arazide, kendi yetiştirdiği nadide meyve ağaçları, üzüm bağları ve gülfidanları içinde sık sık inzivaya çekilerek asıl tutkusu olan resim çalışmalarını sürdürmüştür. Büyük bir muhabbetle bağlı olduğu bu mekân, onun için bir huzur ve ferahlık kaynağı olmuştur.

Çok farklı alanlarda faaliyette ve titiz bir çalışma içinde bulunan Osman Hamdi Bey'in kuvvetli ve çok yönlü bir şahsiyet olduğu bilinmektedir. Teknolojik gelişmeleri ve yenilikleri takip ederek toplum hizmetine sunmak için her türlü imkân ve fırsatları değerlendirdiği aşîkârdır. İstanbul'da bir tûnel tarzı Fûniküler demiryolu yapılması projesiyle harekete geçerek imtiyaz talebinde bulunması yanında, onun bugün pek bilinmeyen icraatlarından birisi de, memlekette ilk defa ziraatı yapılan Houblon -diğer adıyla Ömürotu ya da Şerbetçiotu- bitkisini mutasarrıf olduğu Kocaeli bölgesindeki arazisinde yetiştirerek halka öncülük etmesidir. Tıbbî alanda faydaları tespit edilip kullanılan bu bitkinin ekimini başlatmasının ardından, üretiminin de yaygınlaştırılması ve ziraatçı kesimin teşviki için girişimlerde bulunarak hükûmetin bazı muafiyetler tanımasını temin etmiştir.

Bu tebliğde, Osmanlı bilim, kültür ve sanat dünyasının önemli aydınlarından olan Osman Hamdi Bey'i, önemli ölçüde farklı kılan, bir bakıma Osmanlı toplumuyla kaynaşmasına da vesile olması beklenen söz konusu yeni projeleri üzerinde durulacak; ressam, arkeolog, eğitimci ve müzeci kimliği yanında, farklı alanlarda üstlendiği öncü rolüne dikkat çekilecektir.

MACAR EDEBİYATINDA IMRE THÖKÖLY VE İZMİT

Yrd. Doç. Dr. İsmail DOĞAN
Ankara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
KARA MÜRSEL ALP SALONU
SAAT: 16:25 - 16:40

Thököly Imre (1657-1705) 1682-1685 yılları arasında Yukarı Macaristan beyidir; 1690 yılından itibaren ise Erdel beyliği yapmıştır. Osmanlılar Macaristan'dan çekilmeye

başladıktan itibaren Avusturya bu ülkede hâkimiyetini tedricen artırmıştır ve ayrıca hanedanın resmî mezhebi olan Katolik inancını o sıralar çoğunlukla Protestan olan Macar ahaliye benimsetmeye çalışmıştır. Hem Macaristan'ın bağımsızlığıyla ilgili siyasi amaçları ve hem de zikredilen mezhebî zorlamalar onu Avusturya'ya karşı ayaklanmaya yöneltmiştir. Fakat bu amaçları ve mücadelesi başarıyla sonuçlanmamış ve Karlofça Antlaşması'nı müteakiben Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmış ve 1705 yılında İzmit'te vefat etmiştir.

Thököly, yine kendisi gibi aristokrat köklere sahip olan Zrínyi Ilona ile evliydi. İkisinin aşkları ve mücadeleleri Macar edebiyatına da ilham vermiştir. Özellikle István Gyöngyösi'nin Imre Thököly ve Ilona Zrínyi'nin Evliliği isimli epopesi önemlidir. Thököly'nin hayatı diğer birçok Macar edebiyat eserine de ilham vermiştir. Bildiride Thököly ve İzmit yılları Macar edebiyatındaki yansımalarıyla irdelenecektir.

KOCAELİLİ AK ALİ VE FEZÂİLÎ ADLI NASİHAT KİTABI

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK
Kırıkkale Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 10:40 - 10:55

Türk edebiyatında toplumun çeşitli kesimlerine öğüt vermek amacıyla didaktik mahiyette birçok nasihat eseri yazılmış olup bunların Anadolu'da bilhassa 14. ve 15. yüzyıllarda yoğunluk kazandığı görülmektedir. Manzum veya mensur olarak yazılmış olan bu eserlerin manzum olanlarına nasihatnâme de denilmiştir. Nasihat eserleri genellikle dinî-tasavvufî-ahlâkî muhtevalı olmuş ve ayet, hadis, peygamber kıssaları ve evliya menkıbelerini ihtiva etmiştir. Bu eserlerden birisi de ilim, namaz, zekât, sadaka ve bunların faziletleri hakkında Kocaelili Ak Ali tarafından yazılmış olan eserdir. Bu eser, faziletleri anlattığı için Fezâilî adı ile anılmıştır. Eserin sebep-i telif (yazılış sebebi) kısmında günümüz Türkçesi ile şöyle denilmektedir. "Ey azizler, bilin ki bu kitabı yazmamın sebebi şudur: Ben zayıf ve fakirin içine daima bir kitap yazıp içinde ulema, namaz, zekât ve sadaka ahvalini anlatmak gelirdi, ama sermayemin azlığından dolayı girişip yazamazdım. Ancak, benim Arap ve Acem yolcusu, Mekke ve Medine

mücviri, bilgili, büyük şeyhlere hizmet etmiş bir dostum vardı ve bir gün bana: "Her kişi dünyada bir hatıra bırakır, öyleyse sen de bir kitap yazsan ve o kitapta ulema ahvalini, salat ahvalini, zekat ve sadaka ahvalini anlatsan" dedi. Ben de onun bu sözünü uygun görerek hemen gayrete geldim ve bu kitabı yazmaya giriştim. Tefsir kitaplarında, hadis şerhlerinde ve fıkıh kitaplarında geçen bilgileri toplayıp bir kitap yazdım ki müminler okusun ve mübarek gönüllerine tesir edip bu zayıf kula dua etsinler. Böylece bu kitabı benden sonra bir hediye kalmak üzere yazdım. Bu kitabı okuyan, ayıbını gördüğünde bakmasın, tam tersi Allahu Teâlâ'nın kelimine, Resûlünün hadisine ve müçtehit âlimlerin sözlerine bakıp kendi ahvalini o sözlerle uydursun. Ben Kocaeli Vilâyeti'nde Ak Ali demekle bilinirim. Bu kitabı Arapça yazmak istedim, ama o dostum bana Türkçe yazmak daha hayırlıdır, zira herkes anlar ve faydalanır dedi. Ben de bunu kabul edip Türkçe yazıp Fezâ'ilî diye ad verdim. Bu kitabı üç bölüme ayırıp, birinci bölümde ilmin ve ulemanın faziletlerini, ikinci bölümde namaz ve rükünlerinin faziletlerini, üçüncü bölümde de zekât ve sadakaların faziletlerini anlattım."

Görüldüğü üzere, bu eser ilim, ulema, namaz, zekât ve sadakanın faziletlerini nasihat üslubuyla anlatarak okuyucuya öğütler veren bir kitaptır. Bildirimizde bu eser analitik ve mukayeseli biçimde incelenerek tanıtılacaktır.

KARAMÜRSEL NÂİBİ ABDULLAH ŞEVKET VE OSMANLI DÖNEMİNDE DİĞER KOCAELİLİ (İZMİTLİ) ÂLİMLER

Prof. Dr. Recep DİKİCİ
Selçuk Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 10:55 - 11:10

Tarihteki en önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri de Kocaeli'dir. Bu bölgedeki mevcut medreseler ile çeşitli bilim dallarında yetişen âlim ve edipler, bu gerçeği açıkça göstermektedir. Bu yüzden Nadir Tabakât kitaplarından ve Türkiye İhtisas kütüphanelerinden tespit edebildiğimiz Osmanlı dönemi Kocaelili âlim ve ediplerin hayatları ile kütüphanelerde bulunan Arapça ve Osmanlıca elyazması ve matbu eserlerini topluca sunmak, bilim dünyası için son derece faydalı olacaktır.

Böylece Kocaeli'nin kültür tarihi ile ilgili ciddi bir boşluk doldurulacak ve araştırmacılara bu hususta yön verilecektir.

I. Kocaeli Tarihi Sempozyumu'nda "Osmanlı Döneminde Kocaelili (İzmitli) Âlim ve Edipler" adlı bildirimi sunmuştum. Ancak daha sonraki araştırmalarım sırasında Karamürsel kazası Nâibi Abdullah Şevket'in "Necâtü'-mükellefîn" ve "Ahlâk-ı Dînî" adlı eski harfli nâdir eserleri, İzmitli âlimlerden Ahmet Hilmi Efendi'nin "Muhibbu'l-fıkıh li hıfzı'd-dîn" ve Dr. Feyzullah İzmidî (Feyzullah Paşa)'nın tıp sahasındaki "İlmü'l-emrâz" ve "Usûl-i teşhis-i marazî" adlı eski harfli nâdir eserleri ile yine bu dönemde eser kaleme almış olan İzmitli âlimlerden Ahmed Efendizâde Hafız Ali Vasfi ve İsmâil Hakkı b. İsmâil İzmidî'yi tesbit ettim. Bu ikinci bildirimde, birinci bildirimin devamı niteliğinde olmak üzere, adı geçen zatların hayat ve eserlerini tanıtacağım. Bu arada mevzuumuza ışık tutması bakımından Kocaeli'nin Osmanlı dönemindeki tarihî ve kültürel durumuna ana hatlarıyla değinmek yararlı olacaktır.

YEREL SEÇİM SONUÇLARI TEMELİNDE DÜNDEN BUGÜNE KOCAELİ

Doç. Dr. D. Ali ARSLAN
Doç. Dr. Sadettin BAŞTÜRK
Gülten ARSLAN

Mersin Üniversitesi-Dicle Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 09:45 - 10:00

Yapısal-işlevselci sosyoloji perspektifinden bakıldığında toplum, karşılıklı ilişki ve etkileşim içindeki kurumlardan oluşur. Her kurum toplumsal yapı içinde belli başlı işlevler yerine getirir. Bu toplumsal kurumların yerine getirdiği görevler, toplumsal yapının varlığı ve devamı açısından hayati önem arz eder. Siyaset kurumu da, bu temel toplumsal kurumdan biridir.

Bu çalışmada, siyaset sosyolojisinin yöntem ve teknikleri kullanılarak, yapısal-işlevselci bir yaklaşımla Kocaeli'nin siyasi yapısı ve Türkiye'nin genel siyasi yapısı içindeki yerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bir başka tabirle araştırmada, Kocaeli'nde siyasi erkin oluşumu, şekillenışı, işleyiş ve değişim düzenliliklerinin ortaya konulması

amaçlanmıştır. Ayrıca, belirlenen hedefler doğrultusunda ortaya konulan bulguların, Türk toplumu geneli içinde ifade ettiği anlam da tartışılacaktır.

Tarihsel bir bakış açısı ile gerçekleştirilecek bu çalışmada, temel veri kaynağı olarak 1963'ten günümüze, yarım asrı aşkın bir zaman diliminde gerçekleştirilen yerel seçim sonuçları kullanılacaktır. Çalışmada TÜİK ve YSK ile öteki kurum ve kuruluşların arşiv, kayıt, belge ve veri setleri, ikincil veri analizi tekniği kullanılarak analiz edilecektir.

KARAMÜRSEL HALKEVİ

Özden Senem EROL
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

HERSEKZADE AHMET SALONU

SAAT: 14:45 - 15:00

Sunulan bu bildiride 1936 yılında inşa edilen "Karamürsel Halkevi" binasının yapımı ve sonrasında uygulanan ek inşaat ve tamirat süreçlerine ilişkin bilinmeyenler ele alınmaktadır. İlk olarak halkevlerinin yapılış amaçları anlatılmakta ve kullanımlarına ilişkin genel bilgiler verilmektedir. Karamürsel Halkevi binasının ve aynı zamanda Cumhuriyet döneminin ilk kadın mimarları olan Leman Cevat Tomsu ve Münevver Belen hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, tasarladıkları yapının mimari projesi yorumlanmaktadır. Yapının cinsi, bedeli gibi kimlik bilgileri verilerek, binanın elde edilen fotoğrafları üzerinden dönemin mimari üslubu anlatılmaktadır. Yapının proje analizleriyle birlikte, partinin mimarlarınca kontrol edilerek uygulama sürecine getirilen müdahaleler incelenmektedir. Bu bilgiler, başta döneminin mimarlık camiasında en önemli yayınlardan biri olan Arkitekt ve Cumhuriyet arşivlerinden elde edilen yazışmalar ışığında elde edilmiştir.

CHP TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE KOCAELİ VİLAYETİ'NDE PARTİ-HALK İLİŞKİLERİ VE PARTİNİN SİYASİ DURUMU (1938-1945)

Prof. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 09:00 - 09:15

Yakın dönem siyasal hayatımızda 1923-1945 yılları arası umumiyetle tek parti dönemi olarak bilinmektedir. Söz konusu dönemde iktidarın tek ve tartışılmaz sahibi CHP parti ve halkevi gibi parti tarafından kurulan ve idare edilen yapıların dışında herhangi bir siyasi oluşumun ülkede gelişmesine imkân tanımamıştı. CHP özellikle 1930'lu yıllardan itibaren parti müfettişliği aracılığıyla bir yandan partinin ülke genelindeki siyasi durumunu yakından takip ederken diğer yandan da siyasal denetime dayalı siyasi anlayışını da güçlendirmeye çalışmıştır. CHP'nin parti müfettişleri ülkenin tamamında hazırlamış oldukları raporlar ile başta partinin siyasi durumu olmak üzere bölgenin sosyo ekonomik sorunlarına da buraporlarında detaylı bir şekilde yer vermişlerdir. Bu çalışmada CHP'nin Kocaeli Vilayeti'nde özellikle 1938-1945 yılları arasında yapmış oldukları teftişler ve bunun sonucunda hazırlamış oldukları raporlar çerçevesinde partinin halk ile olan ilişkileri ve özellikle siyasi konumu ve başlıca siyasal sorunlar arşiv belgelerine dayalı olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

KOCAELİ MİLLETVEKİLLERİNDEN İSMAİL NİHAT ERİM'İN TÜRK SİYASİ HAYATINA ETKİLERİ

Doç. Dr. Esmâ TORUN ÇELİK
Kocaeli Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 09:30 - 09:45

Türk siyasi hayatında her dönemde seçtiği milletvekilleri ile önemli katkılar sağlayan Kocaeli kenti, aynı zamanda bir başbakan da çıkarmıştır. Kandıra'da doğan Erim'in başbakanlığı seçilerek değil atanarak olacaktır. Türkiye'nin en genç hukuk

profesörlerinden biri olan Erim'in siyasete girişi ve yükselişi oldukça hızlı olmuştur. 1945-50 dönemi siyasette ilk yılları olmasına rağmen parti içinde önemli değişimlerin öncüsü olacaktır. Dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün en gözde milletvekillerinden biri olarak, siyasette bir hayli etkili olarak kısa zamanda Bayındırlık Bakanı ve daha sonra Başbakan Yardımcılığı'na getirilecektir. Partide liberallerin sözcüsü olarak 35'ler hareketinin liderliğini yapacaktır. 1950-55 dönemi Meclis dışı kalan Erim, bu kez Ulus gazetesinin başyazarlığına getirilerek, iktidarın sert muhaliflerinden biri olmasına rağmen, Başbakan Adnan Menderes'in çağrısını da kırmayarak Kıbrıs konusunda Türkiye'nin haklarını savunmaktan da geri durmayacaktır. 1961'de yeniden Kocaeli'den milletvekili olarak seçilen Erim'in 1971 muhtırasıyla hayatında yeni bir dönem başlayacaktır. Türk siyasetinin en tartışmalı dönemlerinden biri olan 12 Mart döneminde iki kez hükümeti kurmakla görevlendirilen Erim, bu dönemde yaptığı icraatlarla pek çok eleştirilere konu olmuştur. Hatta türkülere bile konu olan az sayıda siyasetçilerden biridir.

Yakın tarihimizin ve Kocaeli kentinin bu önemli simasının Türk siyasi hayatına etkilerini araştırıp ortaya koymak bu bildirinin temel amacıdır. Hakkında yapılan araştırmaların az olması bu çalışmanın bildiri konusu seçilmesinde etkili olmuştur. Kocaeli kentinden çıkan ilk başbakan olma özelliği de taşıyan Erim'in siyasi yönünün irdelenmesi hem Türk siyasi hayatına, hem de Kocaeli kent tarihine önemli katkı sağlayacağı kanaatini taşıyorum.

Bu bildiriye hazırlarken en başta Erim'in yazmış olduğu anıları, günlükleri ve gazetelerdeki yazıları inceleme konusu edilecektir. CHP'nin 1945-1971 dönemi resmî yayınları kongre zabıtları, TBMM Meclis Tutanakları'nın yanı sıra başta İnönü olmak üzere gerek CHP'nin o dönemde siyasette etkin olan isimlerinin anıları ve 12 Mart dönemine ilişkin anılar incelenerek, konuya ilişkin veriler toplanacaktır. Bunlar dışında Türk siyasi hayatının 1945-1973 dönemini içeren araştırma çalışmaları da çalışmamızın önemli kaynaklarından olacaktır.

CHP TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE TEK PARTİ DEVRİNDE KOCAELİ'NİN SOSYO EKONOMİK DURUMU

Prof. Dr. Fahri SAKAL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR
BARBAROS HAYRETTİN SALONU
SAAT: 09:15 - 09:30

Türk Tarihinde Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Tek Partili bir rejim kurulmuş ve bu durum 1946 (veya 50) yılına kadar sürmüştür. Tek Parti dönemi diye bilinen 1923-1950 döneminde, Tek Partili siyasi rejimlerin mahiyeti icabı devlet ve toplum yapılanması ve işleyişi çok farklıdır. Özellikle sosyoekonomik geri kalmışlıktan kurtulma çabaları ve toplumun "kurtarıcı" olarak gördüğü partinin faaliyetleri dikkatleri üzerine çekmektedir.

CHP Teftiş raporlarında veya bu raporlara istinaden milletvekillerinin yazdığı değerlendirme yazıları ve parti tabanının iktisadi taleplerine yönelik metinlerde yörenin ekonomik durumu, geri kalmışlıktan kurtulmak için partinin ve hükümetin çabaları kurumların, mahalli idarelerin ve özel sektörün yaptıkları, devrin kalkınma anlayışı vs. bizzat partili kalemlerin birinci elden görüşleri ile sunulacaktır.

Özellikle erken Cumhuriyet döneminin yöredeki ilk sanayileşme çalışmalarının nasıl karşılandığı ve sosyoekonomik etkileri değerlendirilmiştir. Yörenin iklimine ve toprak yapısına uygun yeni tarımsal türlerin denendiği, üreticiyi tanımadığı yeni tür sebze, meyve ve hayvancılığa sokma çabaları da parti kayıtlarına girmiştir.

Bu çalışmaları bazen hükümete bağlı mahalli kurumlar, bazen belediyeler, bazen Halkevleri, bazen de kamu ve özel kurumlar ve bilhassa fabrikalara yaptırmak istemişlerdir.

Dikkat çektiğimiz bir diğer konu da yöre bu yıllarda az da olsa göç almaya başlamış ve kökene göre "memleketçilik" ayrımı bizzat parti kayıtlarına geçmiştir.

KOCAELİ'NDE VATAN CEPHESİ

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZÇELİK
Düzce Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PIRİ REİS SALONU
SAAT: 16:10 - 16:25

Vatan Cephesi, Demokrat Parti'nin iktidar olduğu dönemde Başbakan Adnan Menderes tarafından kurulan ve Demokrat Parti'nin il ve ilçe teşkilatları ile gençlik kollarını bir araya toplayan siyasi oluşumun adıdır. Demokrat Parti, ülke genelinde ve parti içinde yaşanan birtakım gelişmeleri dikkate alarak 1957 yılında erken genel seçim ilan etti. Erken seçim kararı üzerine Cumhuriyet Halk Partisi, Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi olmak üzere üç muhalefet partisi "Güç Birliği" kararı aldı. Ancak muhalefetin birleşme çabaları, hükümetin seçim kanununda yaptığı bir değişiklik ve kendi aralarında tam bir mutabakat sağlayamamaları nedeniyle mümkün olamadı. 1957 yılı seçimlerinden sonra muhalefet Demokrat Parti iktidarına karşı mukavemetini daha arttırdı. 1958 yılına gelindiğinde ise Türk siyasetinde muhalefet partileri arasında parti birleşmeleri söz konusu olmaya başladı. Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Köylü Partisi'nin birleşeceği, liberal bir düşünceye sahip Hürriyet Partisi'nin de Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılacağı söylentileri dönemin ulusal ve yerel basınında sıklıkla gündeme geldi. Bu kapsamda Vatan Cephesi, 1957 genel seçimleri sonuçları ve muhalefet partilerinin birleşme çabalarına karşı Demokrat Parti'nin iktidarının verdiği bir cevap olmuştur. Adnan Menderes'in 12 Ekim 1958 tarihinde Manisa'da hem halka hem de il kongresinde yaptığı konuşmalarda muhalefetin yıkıcı faaliyetlerine karşı Vatan Cephesi'nin kurulacağını ilan etmesi ve tüm vatandaşları bu yeni oluşuma katılmaya davet etmesi üzerine Kocaeli'nde de Vatan Cephesi kuruldu ve il genelinde bu oluşuma büyük rağbet gösterildi. Cumhuriyet Halk Partisi'nden ve diğer partilerden Demokrat Parti'ye yoğun katılımlar oldu. Kocaeli'ndeki Vatan Cephesi'ni ele aldığımız bu bildirimiz dönemin yerel basını, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden edindiğimiz belgeler, telif ve tetkik eserler dikkate alınarak hazırlanacaktır. Böylece Kocaeli halkının bu siyasi gelişmeler karşısında takındıkları tutum ve Kocaeli'ndeki siyasi atmosfer tanıtılmaya çalışılacaktır.

ÇOK PARTİLİ DÖNEM KOCAELİ MİLLETVEKİLLERİNİN SOSYOLOJİK PROFİLLERİ

Gülten ARSLAN
Doç. Dr. D. Ali ARSLAN
Mersin Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
PIRİ REİS SALONU
SAAT: 15:55 - 16:10

Toplumsal yapı içindeki pozisyonları, kontrol ettikleri kaynaklar ve sahip oldukları güç bakımından, iktidar hiyerarşisinin en üst katmanlarını oluşturan elitler, birey ve toplum açısından son derece büyük bir önemi haizdirler. Siyasi elitler ise, toplumun siyasi yapısı içinde, en etkin elit gruplarından birini oluştururlar. Milletvekilleri, siyasi elitlerin en temel unsurlarından biridir. Kocaeli milletvekilleri de, öteki 81 ili temsil eden milletvekilleri gibi, Türk siyasi elitlerinin en önemli parçalarından birini oluştururlar.

Bu araştırmanın amacı Kocaeli milletvekillerini, tarih süreci içinde sosyolojik olarak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda örneklem grubu olarak, Türk siyasi elitlerinin oluşturduğu araştırma evreninden, 1946-2014 yılları arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış Kocaeli milletvekilleri seçildi. "Konumsal Analiz Tekniği" kullanılarak, TBMM'nin kurumsal kayıtları ve yayınları, özellikle de Meclis albümleri incelenerek, çok partili dönemde Kocaeli milletvekilliği yapmış siyasi elitlerin toplumsal özgeçmişleri temelinde bir veri seti oluşturuldu. Bu veri seti SPSS kullanılarak analiz edildi.

Oluşturulan veri setinden hareketle öncelikli olarak yaş, cinsiyet, eğitim, mesleki özgeçmiş, aile yapısı gibi toplumsal ve demografik faktörlerden hareketle, çok partili dönem Kocaeli milletvekillerinin sosyolojik profilleri analiz edildi. Buna ilaveten, çok partili dönem Türk siyasi elitleri içinde Kocaeli milletvekillerinin yeri incelenerek, Türkiye'nin genel siyasi yapısı içinde Kocaeli'nin önemi üzerinde durulacak.

1950-1954-1957 GENEL SEÇİMLERİNİN KOCAELİ'DEKİ YANSIMALARI

Yrd. Doç. Dr. Sabit DOKUYAN
Düzce Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PIRİ REİS SALONU

SAAT: 16:25 - 16:40

Demokrat Parti, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'ni iktidardan indirerek 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'ne kadar iktidarda kalmıştır. Bu süreç içerisinde; başta 14 Mayıs 1950, 2 Mayıs 1954 ve 27 Ekim 1957 seçimleri olmak üzere üç genel seçim cereyan etmiştir. Üç genel seçimde de Demokrat Parti iktidar sahibi olma yetkisini almıştır. Çok partili hayatın iktidara yansıdığı bu seçimlerin Türkiye genelinde olduğu gibi Kocaeli ilinde de büyük bir heyecan içerisinde ve ciddi rekabet havasında geçtiği görülmektedir. Bu çalışmada üç genel seçimin hem propaganda sürecinden, hem de seçim sonuçları ve bu sonuçların il içerisindeki yansımalarından bahsedilecektir. Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Millet Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi olarak isimlendirilen partilerin seçim sürecindeki faaliyetleri de çalışma içerisinde yer alacaktır. Bildirinin hazırlanmasında yerel basından Türkyolu Gazetesi, Hürsöz Gazetesi, Bizim Şehir Gazetesi ve Demokrat Kocaeli Gazetesi öncelikli olmak üzere; TÜRK verileri, Resmi Gazete, Meclis Tutanakları, Ayın Tarihi, telif ve tetkik eserler anlatımı kuvvetlendirmek için kullanılacaktır. Bu çalışma ile ülke genelinde cereyan eden siyasi olayların yerel anlamdaki yansımaları ve paralellikleri konuları üzerinde bir tahlil yapılmış olacaktır. Kocaeli halkının ve özellikle de basınının gelişmeler karşısında almış oldukları tavır sunulmaya çalışılacaktır.

SEKA'NIN EĞİTİM VE KÜLTÜR FAALİYETLERİNE İLİŞKİN BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Yrd. Doç. Dr. Hülya ÇELİK
Sakarya Üniversitesi

05 NİSAN 2015, PAZAR

BARBAROS HAYRETTİN SALONU

SAAT: 11:25 - 11:40

Cumhuriyet tarihinin ilk kâğıt fabrikası 1936'da Sümerbank Kâğıt ve Karton Fabrikası

adıyla İzmit'te açılmıştır. Söz konusu fabrika 1955 yılından sonra SEKA kimliği ile anılmıştır. Yaklaşık olarak yetmiş yıl ülke ekonomisinin önemli kurumlarından biri olan SEKA'nın tarihi Kocaeli'nin yakın tarihine de ışık tutmaktadır. Fabrika, kurulduğu tarihten itibaren kentin yalnızca ekonomik olarak gelişmesini sağlamakla kalmamış, eğitim ve kültür alanında da faaliyetlerde bulunmuştur. Kurs ve seminerler düzenlemiş, ilk, orta ve lise düzeyinde çeşitli okullar açmış, yurt içi ve dışında öğrencilere burs imkânları sağlamıştır.

Bu çalışmada SEKA'nın eğitim ve kültür faaliyetleriyle ilgili belgelerin yanı sıra, döneme tanıklık etmiş kişilerle yapılan sözlü tarih görüşmelerinden yararlanılarak Kocaeli'nin yakın tarihine ilişkin bir konuda çıkarımlarda bulunulacaktır.

PETROL RAFİNERİCİLİĞİNDE ÖNCÜ BİR KURULUŞ: TÜRKİYE PETROL RAFİNERLERİ A.Ş. (TÜPRAŞ)

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN
Ankara Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ

PIRİ REİS SALONU

SAAT: 10:40 - 10:55

Petrol, sadece bir enerji kaynağı değildir. Öyle ki, gelişmiş-gelişmemiş dünyadaki her ülkeyi hem ekonomik hem de uluslararası ilişkiler açısından etkilemektedir. Petrol, 19. yüzyılın sonlarından itibaren, gerek bir hammadde gerekse mamul mal olarak üretimden tüketime, alımından satımına kadar pek çok devletin rekabetine yol açmış ve hatta savaşlara neden olmuştur. Birçok alanda kullanılması nedeniyle petrol sektörünün, ham petrol arama, sondaj ve üretim, ham petrol taşıma, petrol ürünleri üretimi, depolama, ürün taşıma, dağıtım ve pazarlama faaliyetlerine kadar uzayan bir zincir olduğu görülür. Büyük Türkçe sözlükte "arıtımevi" olarak geçen rafineri ise ham petrolün damıtılıp arıtılarak işlendiği yer demektir. Türkiye'de ilk rafineri 1930'da Beykoz yakınında kurulan Boğaziçi Tasfiyehanesi'dir. Sonraki yıllarda ise Batman (1955), Mersin Ataş (1957), İzmit İpraş (1961), İzmir Aliağa (1972) ve Kırıkkale (1986)'de petrol rafinerileri kurulmuştur. TÜPRAŞ ise bir rafineri değildir. Başka bir deyişle Türkiye'deki KİT'lerin daha verimli çalıştırılmaları amacıyla yapılan düzenlemeler kapsamında, 19 Ekim 1983 tarih ve 2929 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülü ve Kamu İktisadi Kuruluşları Hakkındaki Kanun uyarınca 16 Kasım 1983 yılında devlet

eliyle oluşturulmuş bir şirkettir. Bu şirket oluşturulurken 1961 yılından beri faaliyet gösteren İPRAŞ'ın Ana Sözleşmesi, 25 Ekim 1983 tarihinde TÜPRAŞ Ana Sözleşmesi'ne dönüştürülmüş, tescil ve ilanı 16 Kasım 1983 tarihinde yapılmıştır. İPRAŞ'ın yaptırmış olduğu İzmit Rafinerisi ile TPAO'ya bağlı olarak faaliyet gösteren İzmir ve Batman rafinerileri ve o yıllarda yapımı devam eden Kırıkkale Rafinerisi ile Petkim'in Yarımca Tesisleri TÜPRAŞ'a devredilmiş ve Körfez Petrokimya ve Rafineri Müdürlüğü adını almıştır. Bu çalışmada Türkiye'deki petrol rafinelerinin tarihçesi, hem ulusal hem de uluslararası iktisat politikaları çerçevesinde ele alınacak ve TÜPRAŞ'ın Kocaeli'nin sosyal ve ekonomik hayatına olan katkısı belgelere dayalı olarak irdelenecektir.

1990-2013 YILLARI ARASINDA KOCAELİ İLİ'NİN SU ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Doç. Dr. Hülya SAYGI
Doç. Dr. Bahar BAYHAN
Ege Üniversitesi

04 NİSAN 2015, CUMARTESİ
HERSEKZADE AHMET SALONU
SAAT: 14:15 - 14:30

Türkiye, birbirinden farklı ekolojik özelliklere sahip 8333 km'lik deniz kıyı şeridine sahiptir. Türkiye'yi çevreleyen denizler; Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bir iç deniz görünümündedir. Türkiye su ürünleri üretim miktarı 607515,2 ton olup bu miktarın %49'u deniz balıklarından elde edilmektedir. Denizlerimize göre deniz balıkları üretiminde Karadeniz (%71) ilk sırada yer almakta bunu sırasıyla, Marmara Denizi (%13), Ege Denizi (%10) ve Akdeniz (%6) izlemektedir. Yapılan bu çalışmada, Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan Kocaeli ilinin son yirmi üç yıla ait su ürünleri üretim miktarı derlenmiştir. Bu amaçla Türkiye istatistik Kurumu (TÜİK, 1990-2013) verilerinden yararlanılmıştır.

Kocaeli ilinde tatlı su balıklarından yetiştiricilik yoluyla elde edilen en önemli tür Alabalık iken avcılık yoluyla Çapak balığı, Kefal, Sazan, Yayın balığı ve Turna balığı elde edilmektedir. Marmara Denizi'nden avlanan önemli deniz balıkları Hamsi, Sardalya, İstavrit, Lüfer ve Palamut-Torik, diğer önemli su ürünleri ise Pembe karides (çimçim), Kırmızı karides ve Deniz salyangozudur.

